

LATVIJA IGAUNIJA

1914-1991

MILITĀRAIS MANTOJUMS

TŪRISMA CEĻVEDIS

- 173 objekti
- 12 ceļojuma maršruti
- pārskata karte

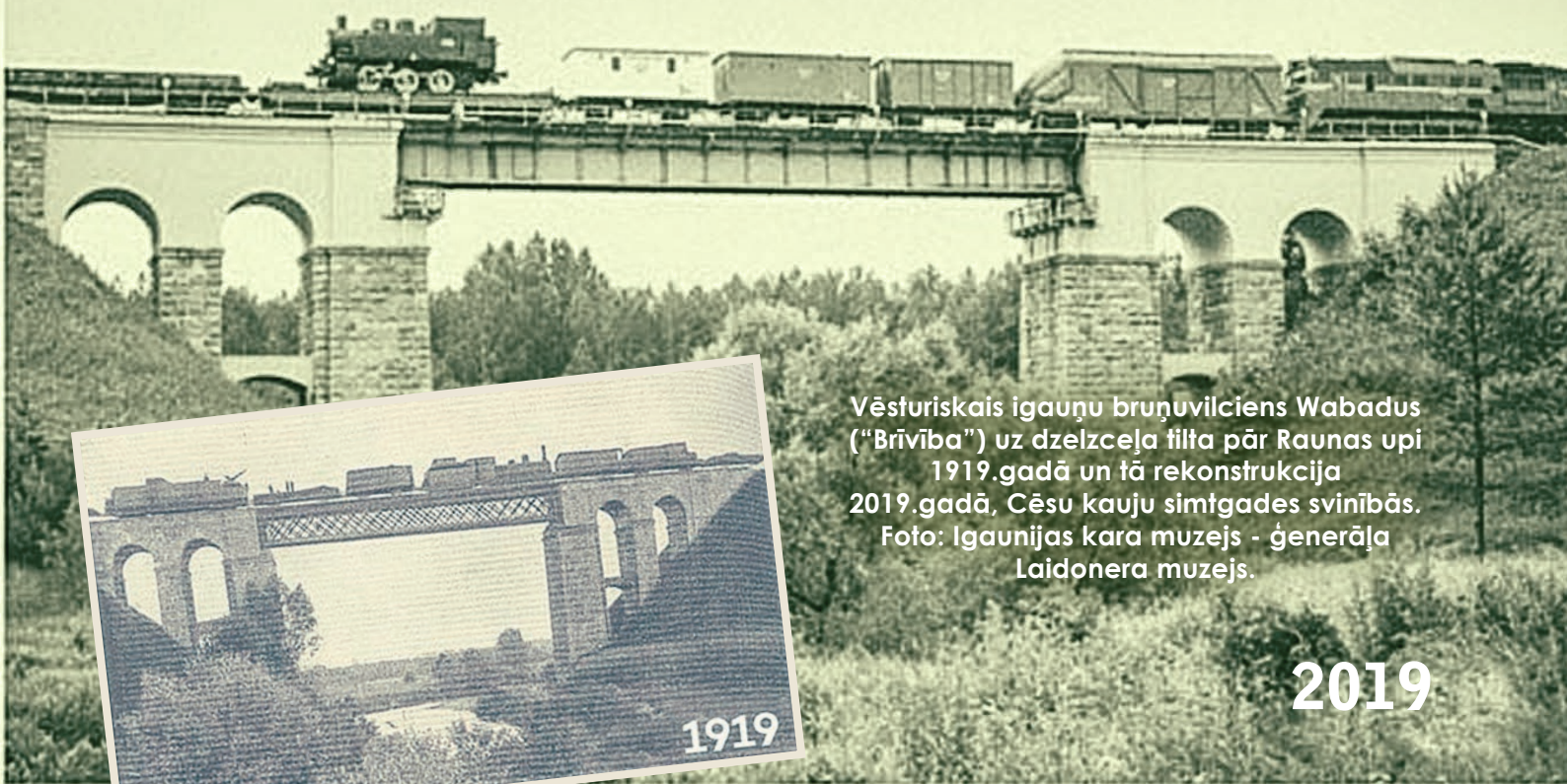
Kas iekļauts ceļvedī?

Ceļojot Latvijā un Igaunijā, aicinām apmeklēt militārā mantojuma vietas, kas liecina par laiku no Pirmā pasaules kara sākuma 1914. gadā un abu valstu neatkarības iegūšanas 1918. gadā līdz tās atjaunošanai 1990./1991. gadā.

Šajā ceļvedī iekļautās militārā mantojuma vietas: muzeji, cietokšņi, militārs aprīkojums, takas, bunkuri, cīņu vietas, militāras pilsētas, infrastruktūra, piemiņas vietas. Piedāvājumā var būt ne tikai vietu apskate, bet arī ekskursijas ar gidu, pārgājieni un izbraucieni pa militāro norišu vietām, stāsti un maltītes pie ugunsкура, nakšņošana partizānu bunkurā un citas pieredzes.

Militārā mantojuma vietu apceļošanai ieteikti vairāku dienu maršruti.

Ceļvedim pievienota pārskata karte, kurā atzīmētas tajā aprakstītās 173 militārā mantojuma vietas Latvijā un Igaunijā un 12 ceļojuma maršruti.

Vēsturiskais igauņu bruņuvilciens Wabadus ("Brīvība") uz dzelzceļa tilta pār Raunas upi 1919.gadā un tā rekonstrukcija 2019.gadā, Cēsu kauju simtgades svēībās.
Foto: Igaunijas kara muzejs - ģenerāļa Laidonera muzejs.

2019

Interreg
Estonia-Latvia
European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

APZĪMĒJUMI

86 Militārā mantojuma objekts

- 1. maršruts
- 2. maršruts
- 3. maršruts
- 4. maršruts
- 5. maršruts
- 6. maršruts
- 7. maršruts
- 8. maršruts
- 9. maršruts
- 10. maršruts
- 11. maršruts
- 12. maršruts

Galvenie ceļi

Ceļi ar atdalītām joslām

Pārējie ceļi

Dzelzceļš

Prāmju līnijas

Nacionālie parki

Lidosta

S A T U R S

VĒSTURES
POSMI

2. lpp.

SIMBOLI

4. lpp.

MILITĀRĀ
MANTOJUMA
TŪRISMA VIETAS
 IGAUNIJĀ
(1-80)

5. lpp.

MILITĀRĀ
MANTOJUMA
TŪRISMA VIETAS
 LATVIJĀ
(81-173)

33. lpp.

MILITĀRĀ
MANTOJUMA
CEĻOJUMU
MARŠRUTI

65. lpp.

PAR PROJEKTU
„MILITĀRAIS
MANTOJUMS”

94. lpp.

PAR
MĀJASLAPU

www.militarais.celotajs.lv
(www.militaryheritagetourism.info)

95. lpp.

VĒSTURES POSMI

Katra šajā ceļvedī iekļautā militārā mantojuma vieta saistīta ar vienu vai vairākiem vēstures posmiem, kas norādīts pie vietas apraksta:

1.

POSMS

Pirmais pasaules karš / Neatkarības kari 1914. – 1920.

Latviešu strēlnieki gāzmaskās Rīgas frontē. 1916.
Foto: Ziemassvētku kauju muzejs.

Pirmais pasaules karš (1914 – 1918)

Vēl pirms Igaunijas un Latvijas valstu izveidošanās gan latviešu, gan igauņu karavīri cīnās Pirmajā pasaules karā Krievijas impērijas armijas sastāvā. Beidzoties Pirmajam pasaules karam, Latvija un Igaunija pasludina neatkarību. Taču oficiālas kara beigas nenozīmē, ka iestāties miers. Latvijai un Igaunijai nākas nosargāt savu pastāvēšanu, vienlaikus cīnoties pret vairākiem militāriem spēkiem un politiskām ambīcijām – Vācijas pretenzijām uz Latvijas un Igaunijas teritorijām, vācbaltu mēģinājumiem izveidot Baltijas valsti, Padomju Krievijas mērķiem pievienot Baltijas valstu teritorijas Padomju Savienībai, bijušo Krievijas impērijas armijas virsnieku centieniem sakaut lieliniekus un atgūt Krievijai Baltijas provinces.

Neatkarības kari 1918. – 1920.

Pirmā pasaules kara beigas iezīmēja Latvijas un Igaunijas Neatkarības karu sākumu. Atbrīvojoties no daudzajiem ienaidniekiem, abas jaunās republikas pierādīja spēju pastāvēt kā neatkarīgas valstis.

Šaursliežu (600 mm) dzelzceļš Ventspilī.
Foto: Ivars Salmanis.

Serves 43. krasta aizsardzības baterija Sāremā.
Foto: Kati Aus.

Nirstot uz mīnu traleri "Gentil".
Foto: Mikko Paasi.

Izstāde kultūras mantojuma centrā "Tīnūžu muiža".
Foto: Kaspars Špēlis.

2.

POSMS

Otrais pasaules karš 1939. – 1945.

Foto: Mores kauju muzejs.

Sākoties Otrajam pasaules karam, gan Latvija, gan Igaunija pasludina neitralitāti. Padomju Savienība un nacistiskā Vācija savstarpēji vienojas par abu totalitāro režīmu ietekmes sfērām, un drīz vien Padomju Savienība okupē Baltijas valstis. 1941. gadā nacisti padzen padomju karaspēku, taču 1944. gadā tas atgriežas. Daudzi latviešu un igauņu vīri ir spiesti karot abās pusēs.

Kurzemes cietokšņa muzejs Zantē.
Foto: Tukuma tūrisma informācijas centrs.

Brīvdabas ekspozīcija Mores kauju muzejā.
Foto: Mores kauju muzejs.

3.

POSMS

Nacionālo partizānu kustība – mežabrāļi 1944. – ~1957.

Hijumā aprīnka mežabrāļi Emmastes pagastā,
1950. gadā. Foto: Hijumā muzeja kolekcija.

Sākoties Padomju okupācijai, daudzi vīri atsakās sadarboties ar okupācijas režīmu, dodas mežā un turpina pretoties. Dažiem, kuri dienējuši Vācijas vai Somijas bruņotajos spēkos, ir jāslēpjas, baidoties no represijām.

Nacionālo partizānu bunkurs
"Mežabrāļi", "Amadās".

Vana-Veromā muzejs un mākslas galerija.
Foto: Anneli Kana.

4.

POSMS

Padomju okupācija un neatkarības atjaunošana 1945. – 1991.

Aukstā kara laikā vairākus desmitus gadu Baltija atrodas uz pretējo pušu robežas. Latvijā un Igaunijā izvietoti lieli Sarkanās Armijas spēki, uzbūvētas lidostas, militārās ostas, kodolieroču bāzes. Cilvēkus no pārējās pasaules atdala Dzelzs priekškars. Latvija un Igaunija neatkarību atjauno 1990. un 1991. gadā, sabrūkot Padomju Savienībai.

Padomju iznīcinātājs Tukuma lidlaukā,
1967. gads. Foto: Tukuma muzejs.

Padomju slepenais bunkurs Līgatnē.

Irbenes radio teleskops. Foto: Gita Memmēna.

SIMBOLI

4

Katrai militārā mantojuma vietai ir norādīts **numurs**, pēc kura tā atrodama kartē.

Katrai militārā mantojuma vietai ir apraksts un kontaktinformācija. Apraksta sadaļā norādīta atrašanās vieta, vēstures konteksts, īsa informācija par to, kas apskatāms un kādi papildu pakalpojumi pieejami (piemēram, gida vadītas ekskursijas, ēdināšana, iespēja nakšņot, realitātes spēles, u.c.). Kontaktinformācijas sadaļā norādīta vietas adrese, GPS koordinātas, interneta vietne, tālruna numurs.

Vairākām vietām, kas apskatāmas dabā, piemēram, kauju un piemiņas vietām, kādreizējām militārajām būvēm, adrese un tālruna numurs neeksistē, tādēļ tas nav norādīts.

Militārā mantojuma vietām, kas apskatāmas dabā jebkurā laikā, var būt pieejami gida pakalpojumi vai informācijas stendi.

Pirms apmeklējuma ieteicams precizēt vietas darba laiku un pieejamos pakalpojumus.

62

Attālums no galvaspilsētas

Informācija latviešu valodā

Informācija igauņu valodā

Informācija krievu valodā

Informācija angļu valodā

Informācija somu valodā

Informācija vācu valodā

Uzstādīta ceļa norāde uz objektu

Objektu var apmeklēt individuāli

Objektu var apmeklēt organizētas grupas

Naktsmītne

Ēdināšana

Noteikts darba laiks

Iepriekš jāpiesakās

Stāvlaukums

Atpūtas vieta

WiFi pieejams

Grūti dabā atrodams objekts

Tualete

Gida pakalpojumi

Suvenīri

leejas maksa

Aktivitātes

www.militarais.celotajs.lv

(www.militaryheritagetourism.info)

MILITĀRĀ MANTOJUMA VIETAS

Nr.	Objekts	lpp.			
1	Haras (Hara) osta – vēsturiskā Haras zemūdeņu bāze	6			
2	Aegnas (Aegna) sala	6			
3	Naisāres (Naissaar) sala	6			
4	Igaunijas Kara muzejs – ģenerāļa Laidonera muzejs	7			
5	Komunisma upuru memoriāls	7			
6	Hidroplānu osta	7			
7	Patarei jūras cietoksnis	8			
8	VDK ieslodzīto kameras Tallinā	8			
9	Viru viesnīca un VDK muzejs	8			
10	Brīvības cīņu uzvaras kolonna	9			
11	Okupācijas un brīvības muzejs "Vabamu"	9			
12	Paldiski – padomju laika slēgtā pilsēta	9			
13	Klogas (Klooga) koncentrācijas nometne un holokausta memoriāls	10			
14	Osmusāres (Osmussaar) sala	10			
15	Spithami radaru stacija	10			
16	Sinimegedes (Sinimägede) (Zilo kalnu) kaujas memoriāls	11			
17	Sinimegedes (Sinimägede) (Zilo kalnu) muzejs Vaivarā	11			
18	Tahkunas (Tahkuna) bāka	11			
19	Krasta aizsardzības baterijas Tahkunā un Lehtmā	12			
20	Hijumā (Hiiumaa) Militārais muzejs	12			
21	Piemineklis Otrā pasaules karā kritušajiem kareivjiem Hijumā (Hiiumaa)	12			
22	Ristnas (Ristna) krasta baterija, radaru stacija un bāka	13			
23	Orjaku militārā osta	13			
24	Tohvi (Hindu) 130 mm krasta aizsardzības baterija Nr. 44	13			
25	Hindu (Seru - Sõru) 120 mm krasta aizsardzības baterija Nr. 34	14			
26	Brīvības cīņu piemineklis Vormsi	14			
27	Hullo robežsardzes priekšpostenis Vormsi salā	14			
28	Hāpsalu (Haapsalu) Dzelzceļa un sakaru muzejs	15			
29	Piemineklis "Dzelzceļa sliedes atceras"	15			
30	Brīvības cīņu piemineklis Kullamā (Kullamaa)	15			
31	Perguvehjas (Põrgupõhja) bunkurs	16			
32	Pegari (Põgari) lūgšanu nams	16			
33	Piemineklis tiem, kuri 1944. gadā devās bēgļu gaitās pāri jūrai uz Zviedriju	16			
34	Militārā taka Pangā	17			
35	Jūras spēku sakaru stacija Undvā	17			
36	Papisāres (Papissaare) hidroplānu bāze	17			
37	Sāremā (Saaremaa) muzejs	18			
38	Tehumardi nakts kaujas piemineklis	18			
39	Lepes-Kaimri (Lõpe-Kaimri) prettanku līnija	18			
40	Māntē (Maantee) militārā bāze	19			
41	Krasta aizsardzības baterijas Nr. 315 (Stēbeļa baterijas) komandpunkts	19			
42	Serves (Sõrve) Militārais muzejs, 43. Krasta aizsardzības baterija Sārē (Sääre)	19			
43	Sāremā (Saaremaa) Kara lietu muzejs	20			
44	Pirmā pasaules kara tranšejas pie Veikes jūras šauruma	20			
45	Pīri (Piiri) raķešu bāze	20			
46	Igaunijas Dzelzceļa muzejs Lavasārē (Lavassaare)	21			
47	Igaunijas karavīru memoriālā baznīca un Brīvības cīņu piemineklis Tori	21			
48	Igaunijas Republikas neatkarības pasludināšanas piemineklis	21			
49	Brīvības cīņu piemineklis Pērnāvā (Pärnu)	22			
50	Timmkanāla kaujas vieta	22			
51	Roņu (Ruhnu) salas bāka	22			
52	Kadilas un Rohu raķešu bāze	23			
53	Mežabrāļu bunkurs Lebaverē	23			
54	Avinurmes kaujas memoriāls	23			
55	Sērojošās jaunavas skulptūra. Otrā pasaules kara upuru masu kaps	24			
56	Jegevas (Jõgeva) Militārais muzejs	24			
57	Muzejistaba pie Ledus laikmeta centra, kas veltīta igauņu brīvprātīgo pulkam Somijas armijā ("Somu zēni")	24			
58	Brīvības cīņu piemineklis Sūrejāni (Suure-Jaani)	25			
59	Vīlandes (Viljandi) muzejs	25			
60	Ģenerāļa Johana Laidonera piemineklis zirga mugurā	25			
61	Ģenerāļa Johana Laidonera dzimtā vieta Vīlandē (Viljandi)	26			
62	Brīvības cīņu piemineklis Tarvastu	26			
63	Bijušais Rādi (Raadi) militārais lidlauks	26			
64	VDK kameru muzejs Tartu	27			
65	Jalaka prettanku līnija Tartu	27			
66	Igaunijas Aviācijas muzejs	27			
67	Brīvības cīņu piemineklis Rengu (Rõngu)	28			
68	Paju kaujas piemiņas zīme	28			
69	Brīvības cīņu piemineklis Pīrmetsas (Priimetsa) kapsētā	28			
70	Militārais tematiskais parks Valgā, aizsardzības līnija "Walk" pie Valgas	29			
71	Brīvības cīņu piemineklis Valgā	29			
72	Vācu karagūstekņu celtā Valgas dzelzceļa stacija	29			
73	Vana-Veromā (Vana-Võromaa) muzejs un mākslas galerija	30			
74	Mežabāļu muzejstaba Nursi ciema centrā (ar netālo memoriālu un bunkura kopiju)	30			
75	Brīvības cīņu piemineklis Petseri apriņķī	30			
76	Verskas apmeklētāju centrs – Rēka māja (Reegi maja)	31			
77	Ziemeļu nometne	31			
78	Sātses (Saatse) Seto muzejs	31			
79	Mežabrāļu piemiņas vieta Vastsellinā (Vastselliina)	32			
80	Mežabrāļu (Metsavenna) lauku māja	32			

Haras osta atrodas tāda paša nosaukuma ciemā Harju apriņķī.

Piekrastē pretim Haras salai agrāk bija robežsardzes priekšpostenis, kuru izmantoja gan Krievijas Impērijas, gan Igaunijas brīvvalsts laikā pirms Otrā pasaules kara. Padomju robežsardze pārņēma priekšposteni, kad Igaunija tika okupēta. Netālu tika uzbūvēta militārā osta — vēsturiskā Haras zemūdeņu bāze jeb demagnetizēšanas stacija. Demagnetizēšanu veica ar tehniskām zemūdens iekārtām, lai kuģu un zemūdeņu korpusi spētu atgrūst magnētiskās mīnas.

Visa ostas teritorija reiz bija slēgtā zona. Mūsdienās ostā atrodas apmeklētāju centrs, un to izmanto kā kuģu pietātni. Ar bāzes vēsturi var iepazīties turpat uz vietas, un apmeklētāji var piekļūt arī krastmalai un ēku drupām.

1

Haras (Hara) osta – vēsturiskā Haras zemūdeņu bāze ●

Hara sadam, Kuusalu vald,
Igaunija, Harjumaa,
GPS: 59.5889,25.6128

+372 56 900 433
www.harasadam.ee/hara-allveelaevade-baas
sadam@harasadam.ee

2

Aegnas (Aegna) sala ●●●

Aegna saar, Tallinn,
Igaunija, Harjumaa,
GPS: 59.5835,24.7581

www.aegna.ee/ekskursioonid
aegna@aegna.ee

Trīs kvadrātkilometru platībā uz šīs salas Tallinas līča ziemeļaustrumos ir ierīkots plašs krasta aizsardzības bateriju tīkls un trīs kilometrus garais šaursliežu dzelzceļš. Šie objekti ir celti pirms Pirmā pasaules kara, lai papildinātu nocietinājumus, kurus pēc Pēteru Lielā pavēles sāka būvēt 18. gadsimtā. Aleksandra Ņevska baterijas celtniecība tika sākta 1915. gadā. 180 metru augstās betona konstrukcijas abos galos atradās barbeti, un uz katra no tiem atradās divi 12 collu lielgabali.

1918. gadā pēc Igaunijas neatkarības pasludināšanas krasta aizsardzības pienākumu pārņēma Igaunijas jūras spēki. Par Aegnas nozīmi Igaunijas krasta aizsardzībā liecina tas, ka aktīvākajā laikā uz salas bija izvietota puse no kareivjiem, kuri dienēja Jūras spēku cietokšņa divīzijā. Esošā infrastruktūra ļāva vietējiem iedzīvotājiem pašiem sagādāt sev iztikai ziemā, jo jūras satiksme nereti bija traucēta.

Pēc Otrā pasaules kara Padomju Jūras spēku Baltijas kara flotes Gaiss aizsardzības nodaļa, kurā ietilpa ap 100 jūras kājnieku, bija dislocēta Aegnas salā līdz 1957. gadam. Jaunā pretgaisa baterija, kas sastāvēja no četrām betonētām aizsargpozīcijām, izvietotām ar 45 metru intervālu, tika uzcelta blakus Aleksandra Ņevska baterijas prožektoru bunkuram salas ziemeļrietumu daļā. Tur uzstādīja 40 mm "Bofors" lielgabalus, kurus iepriekš izmantoja Igaunijas bruņotie spēki. Tā kā Igaunijas krasta līnija padomju laikā bija slēgtā zona, ieceļot Aegnas salā atkal tika atļauts vien 20. gadsimta 60. gados. Uz salas joprojām ir skaidri redzamas dažādu militāro periodu atstātās pēdas.

Salu, kura aizņem 19 kvadrātkilometrus lielu platību Tallinas līcī, 1912. gadā ieņēma Krievijas Impērijas Jūras kara flote, padzenot no salas vietējos iedzīvotājus. Jūras kara flote uz salas uzbūvēja ostas, dzelzceļu un krasta baterijas, kas bija daļa no Pēteru Lielā Jūras cietokšņa. Pirmā pasaules kara un Brīvības cīņu laikā uz salas atradās arī karagūstekņu nometne. Jaunizveidotā neatkarīgā Igaunijas Republika saglabāja salu kā daļu no iekārtotās krasta aizsardzības sistēmas, bet atļāva tajā atgriezties vietējiem iedzīvotājiem. Padomju okupācijas gados salu kontrolēja militārie spēki, kuri tur uzbūvēja jūras mīnu noliktni un rūpnīcu. Daļu no Padomju armijas pamestajām ēkām un apriņķojuma joprojām var apskatīt uz Naisāres salas. Bunkuru tīkls, kas veido jūras cietoksni, ved dziļi pazemē. Daži bunkuri un artilērijas ieroču balsti joprojām ir saglabājušies. Pilnvērtīga ekskursija pa salu aizņems veselu dienu. Naisāres salu šķērso 40 kilometru garš šaursliežu dzelzceļš, kura izbūve tika sākta cara laikos 1913. gadā. Šobrīd ir atjaunots 2,4 kilometrus garš sliežu posms.

Piekrastes Tautas muzejā salas apmeklētāji dažādās ekspozīcijās varēs labāk iepazīt salas vēsturi. Militāro izstādi var apskatīt padomju laika virsdienesta kareivju mītnē Menniku ciemā, kur var uzzināt gan par salas senāko, gan neseno militāro pagātni.

3

Naisāres (Naissaar) sala ●●

Naissaar, Igaunija,
Harjumaa,
GPS: 59.5631,24.5187

+372 528 0406
rannarahvamuuseum.ee/naissaare-muuseum
info@rannarahvamuuseum.ee

Muzejs kopš 2001. gada atrodas 19. gadsimta vidū celtajā vēsturiskajā Viimsi muižā un pilda Igaunijas militārās vēstures mantojuma pētniecības, glabāšanas un eksponēšanas uzdevumu. Tā priekšteči bija Igaunijas Brīvības kara muzejs (dibināts 1919. gada 19. janvārī) un Ģenerāļa Laidonera muzejs, kurš ar Viimsi pašvaldības rīkojumu tika iekārtots muižā 1993. gadā. Padomju okupācijas gados muižu izmantoja jūras spēku izlūkošanas vienība. Padomju armijai izvācoties, ēka tika atstāta bēdīgā stāvoklī. Muzejs tika nodibināts ar aizsardzības ministra Jirī Luika 2001. gada 26. februāra rīkojumu. Kopš tā laika muzejs darbojas Aizsardzības ministrijas paspārnē. Pamatekspozīcija stāsta par kariem Igaunijas teritorijā un svešzemju kariem, kuros piedalījušies igauņi. Daļa no ekspozīcijas ir veltīta armijas virspavēlniekam Johanam Laidoneram, kurš bija muižas saimnieks no 1923. līdz 1940. gadam. Militārās tehnikas angārā blakus muzeja galvenajai ēkai var apskatīt dažādus artilērijas elementus un transportlīdzekļus.

4

Igaunijas Kara muzejs – ģenerāļa Laidonera muzejs ●●●●

Mõisa tee 1, Viimsi, Viimsi vald,
Igaunija, Harjumaa,
GPS: 59.5015,24.8345

+372 621 7410
esm.ee
info@esm.ee

10

5

Komunisma upuru memoriāls ●●

Maarjamäe, Tallinn,
Igaunija, Harjumaa,
GPS: 59.4568,24.8129

www.memoriaal.ee

Hidroplānu osta atrodas piekrastē Kalamajas apkaimē Tallinā.

To Pirmā pasaules kara laikā pavēlēja uzbūvēt Krievijas imperators Nikolajs II kā daļu no Pēterā Lielā Jūras cietokšņa. Muzejs ir izvietots vēsturiskā hidroplānu angārā, un tajā var apskatīt aptuveni 200 autentiskus eksponātus: zemūdeni "Lembit", 100 gadu vecu ledlauzi "Suur Tõll", hidroplānu "Short 184", Igaunijas senāko kuģa vraku, mīnas, lielpabulus un daudz ko citu. Pamatekspozīciju papildina pagaidu izstādes. Hidroplānu angāram ir unikāla arhitektūra: tā jumta kupols bija viena no pirmajām šāda veida plānā betona čaulu konstrukcijām.

Apmeklētājiem paredzētās muzeja programmas un materiāli ir aizraujoši un izglītojoši kā pieaugušajiem, tā arī bērniem.

6

Hidroplānu osta ●●●●

Vesilennuki 6, Tallinn,
Igaunija, Harjumaa,
GPS: 59.4518,24.7384

+372 6 200 550
meremuuseum.ee/lennusadam
booking@meremuuseum.ee

Kādreizējais jūras cietoksnis atrodas Kalamajas apkaimē Tallinā. Militāro inženieru Etjēna Luija Bulē un Kloda Nikolā Ledū projektēto Patarei cietoksni sāka celt 1829. gadā pēc Krievijas imperatora Nikolaja I rīkojuma. Kompleksu atklāja 1840. gadā, bet tas nebūt nozīmē, ka būvdarbi bija pabeigti. Cietoksnim ir veikta pārbūve: valdija bažas par to, ka Lielbritānijas un Francijas karaspēks varētu uzbrukt no Baltijas jūras pēc Krimas kara izcelšanās 1853. gadā. Tā patiesi arī notika, taču uzbrukums nepārauga vērienīgā karadarbībā. No Patarei cietokšņa tika raidīti vien daži šāviņi. Kad karadarbībā sāka izmantot sprāgstošos lādījumus, Patarei 1858. gadā pārtrauca izmantot kā cietoksni, un to pārveidoja par kazarmām. Igaunijas brīvvalsts laikā Patarei pārveidoja par cietumu, kas darbojās līdz 2002. gadam. To kā cietumu izmantoja arī Vācijas un Padomju okupācijas laikā. Šo abu režīmu pastrādāto noziegumu dēļ bijušais cietoksnis tautā ir iemantojis drūmu slavu. Arhitektiski vērienīgajā celtņē, kuras platība aptver četrus hektārus, šobrīd ir iekārtota izstāde "Komunisms ir cietums", kas sniedz ieskatu komunisma ideoloģijā, komunistiskā režīma noziegumos un ēkas vēsturē. Šo četrus hektārus plašo, iespaidīgo arhitektūras brīnumu sāka renovēt 2020. gadā. Līdz 2026. gadam Patarei tiks iekļauts pilsētas ainavā, un tur būs komerciālās telpas, dzīvokļi un atpūtas iespējas. Ēkas austrumu spārnā tiks saglabāts autentiskais cietuma interjers un cietumnieku pastaigas boksi. Tur jau ir iekārtota gandrīz 1200 kvadrātmetru plaša izstāžu zona, kas iepazīstina ar komunisma ideoloģiju un noziegumiem, kā arī ēkas vēsturi.

7

Patarei jūras cietoksnis ●●●

Kalaranna 28, Tallinn, Igaunija,
Harjumaa,
GPS: 59.4507,24.7420

8

VDK ieslodzīto kameras Tallinā ●

Pagari 1, Tallinn, Igaunija,
Harjumaa,
GPS: 59.4407,24.7474

+372 668 0250
www.vabamu.ee/kgb
broneering@vabamu.ee; info@vabamu.ee

Muzejs iekārtots agrākā leklīetu Tautas komisariāta un VDK štāba pagrabtelpās Tallinas centrā.

Ēkā ar adresi Pagari iela 1 atradās viens no padomju laikā zināmākajiem un baisākajiem iepriekšējās izmeklēšanas izolatoriem. Šeit tika spīdzināti un ieslodzījumam vai nāvēsodam notiesāti daudzi igauņu politiķi, valsts ierēdņi, intelektuāļi, Brīvības cīņu veterāni un pat vienkāršie iedzīvotāji. Kameras ir saglabājušas savu veidolu kā komunistiskā terora simbols, un tagad tās ir pieejamas apmeklētājiem. Muzejs sastāv no diviem koridoriem, sešām ieslodzīto kamerām un vienas vieninieka kameras jeb karcera. Pamatekspozīcija "VDK ēkas vēsture" atgādina par šeit pastrādātajiem režīma noziegumiem.

Pašai ēkai ir bijusi interesanta pagātne. Šis 1912. gadā celtais dzīvojamais nams Brīvības cīņu laikā bija Igaunijas Pagaidu valdības galvenā mītne un armijas virspavēlniecības štābs. Savukārt līdz 1940. gadam šeit atradās Igaunijas Republikas Kara ministrija. 1991. gada martā tur tika iekārtots Igaunijas Valsts policijas galvenais birojs. Šobrīd nams Pagari ielā 1 atkal ir kļuvis par dzīvojamo ēku.

Viru viesnīca Tallinā ir celta 1972. gadā. Arī ārzemniekiem paredzētajai viesnīcai bija jāpakļaujas valsts drošības iestāžu (piemēram, VDK) prasībām.

Muzejā var iepazīt ko vairāk nekā tikai vienas viesnīcas un VDK vēsturi. Šī ir kā dārgumu lāde ar stāstiem par divām dažādām pasaulēm: vienu, kura galvenokārt pastāvēja "uz papīra" un vēstīja par laimīgajiem padomju ļaudīm, kuri dzīvoja draudzībā un pārticībā un kurus vadīja gudru, visvarenu vīru grupa vietā, ko nekad neskāra nekādi negadījumi vai katastrofas, un otru — reālo pasauli, kur dzīve bija pavisam citādāka un daudz skarbāka.

9

Viru viesnīca un VDK muzejs ●

Viru väljak 4, Tallinn,
Igaunija, Harjumaa
GPS: 59.4366,24.7559

+372 6809300
viru.ee/et/Kgb/Event/17360
viru.reservation@sok.fi

10

+372 621 7410
esm.ee
info@esm.ee

11

+372 668 0250, www.vabamu.ee,
broneering@vabamu.ee,
info@vabamu.ee

12

+372 526 5499
heli.nurges@gmail.com

50

Holokausta upuriem veltītais memoriāls atrodas netālu no Klogas mazpilsētas.

Pirmais piemineklis šeit tika uzstāts 1951. gadā, bet tas būdā godināja padomju ideoloģiju un īsti nebija veltīts holokausta upuru piemiņai. Pēc Igaunijas ebreju kopienas lūguma 1994. gadā pieminekļa plāksnes tika nomainītas, lai pareizi norādītu upuru etnisko izcelsmi. Klogā notikušās masu slepkavības 50. atceres gadadienā 100 metrus no pirmā pieminekļa tika atklāts piemineklis 1941.–1944. gadā nogalinātajiem Igaunijas ebrejiem. 2005. gadā atklāja trešo pieminekli, kas veltīts Klogas koncentrācijas nometnē mirušo vai nonāvēto ebreju piemiņai.

Memoriāls tika atjaunots 2013. gadā, lai visus trīs pieminekļus iekļautu vienotā ansambļā, un tika atklāta Igaunijas Vēstures muzeja brīvdabas izstāde "Klogas koncentrācijas nometne un holokausts".

Klogas koncentrācijas nometni 1943. gadā izveidoja Vācijas režīms. Tā bija spaidu darbu apakšnometne, kas ietilpa Igaunijas Vaivaras koncentrācijas nometņu kompleksā. 1944. gada 19. septembrī notika viena no lielākajām masu slepkavībām Vācijas okupētajā Igaunijā: tuvojošies Sarkanajai armijai, tika nonāvēti visi nometnē turētie ebreji (kopskaitā ap 2000 cilvēku).

13

Klogas (Klooga) koncentrācijas nometne un holokausta memoriāls ●

Klooga, Lääne-Harju vald,
Igaunija, Harjumaa,
GPS: 59.3289,24.2180

+372 696 8660, klooga.nazismvictims.ee
post@ajaloomuuseum.ee
tellimus@ajaloomuuseum.ee

14

Osmusäres (Osmussaar) sala ●

Osmussaar, Lääne-Nigula vald, Igaunija, Läänemaa,
GPS: 59.2938,23.3782

+372 566 55 777, +372 5866 9980
rita@osmussaar.ee
info@osmussaarerreisid.ee

Osmusäres sala atrodas pie Igaunijas ziemeļrietumu krastiem. Visa sala tika anektēta Padomju armijas vajadzībām, un šeit izvietoja signālistu vienību. Padomju vara ieguva salu savā kontrolē ar Savstarpējās palīdzības pakta 1940. gadā, un vietējie iedzīvotāji bija spiesti to pamest. No visas sarežģītās krasta aizsardzības sistēmas, kuru plānoja izveidot uz salas 1940. gadā, tika uzceltas tikai divas baterijas un pazemes munīcijas noliktava. 13 metrus augstais uguns kontroles tornis (jeb attāluma noteikšanas tornis) tika pabeigts 1941. gadā. Bateriju veido divi divstobru 180 mm lielgabali. Dažos avotos norādīts, ka baterija bija kaujas gatavībā jau līdz 1941. gada 1. septembrim, četrus mēnešus agrāk, nekā plānots. Citi gan apgalvo, ka tad bija uzstādīta tikai 180 mm lielgabals dienvidu pusē. Šī 130 mm krasta aizsardzības baterija atrodas salas ziemeļrietumu daļā. 130 mm baterija un 76 mm pretgaisa aizsardzības lielgabali bija vienīgais bruņojums Osmusārē kara pirmajos divos mēnešos 1941. gadā.

Militārais priekšpostenis atrodas Lēnes-Nigulas pagasta Spithami ciemā pie Somu līča.

Priekšposteņa celtniecība tika sākta 1958. gadā. Domājams, ka tur pārcēla militāro vienību no Osmusäres. Kamēr nebija uzbūvētas kazarmas, kareivji dzīvoja teltīs, bet augstāka ranga virsniekus izmitināja vietējās lauku mājās. Tika uzceltas kazarmas, ēdnīca un tehniskās ēkas. Radaru stacijas dīzeldzinēja strāvas ģenerators apgādāja ar elektrību arī tuvējo ciemu. 1993. gadā militāro vienību pārcēla uz Ļeņingradas apgabalu Krievijā.

Šobrīd no radaru stacijas vēl ir saglabājušies divi lieli radaru uzkalni, komandcentrs, vairāki tehniskie bunkuri, garāža transportēšanas tehnikai, pāris dotu (ilglaicīgie ložmetēju uguns punkti) un dažu ēku drupas. Dzīvojamajā zonā ir palikusi tikai laika zoba nesaudzētā ēdnīca.

15

Spithami radaru stacija ●

Spithami küla, Lääne-Nigula vald,
Igaunija, Läänemaa,
GPS: 59.2225,23.5240

Memoriāls atrodas Grenaderimegi kalna rietumu nogāzē Zilajos kalnos netālu no Vaivaras vecās kapsētas. Tas simbolizē Otrā pasaules karā Zilajos kalnos notikušo kauju starp padomju un vācu karaspēkiem.

Pirmo pieminekli — 6,5 metrus augstu koka krustu — Zilo kalnu apvidū uzstādīja 1994. gadā. Esošais memoriāls tika pabeigts 2000. gadā. 12 metrus augsto tērauda krustu, kas slejas pār hektāru plašu zemesgabalu, ir veidojis mākslinieks un kalējs H. Millers. Kompozīcija krusta vidū simbolizē sprādzienu. 2004. gadā memoriāla ansamblim tika pievienots piemineklis 20. ieroču grenadieru divīzijas piemiņai. Pēc diviem gadiem memoriālu papildināja piemineklī par godu holandiešu un valoņu brīvprātīgajiem, kuri karoja plecu pie pleca ar igauņiem. Grenaderimegi kalnu kauju pēc kaujas ieņēma cits karaspēks. Pēdējais aizsardzības punkts, saukts par "Elles caurumu", atradās aptuveni 100 metrus uz austrumiem no piemiņas krusta.

16

Sinimegedes (Sinimägede) (Zilo kalnu) kaujas memoriāls ●

Sinimäed, Vaivara, Vaivara vald, Igaunija, Ida-Virumaa
GPS: 59.3751,27.8582

+372 5647 4552, +372 392 4634
muuseum@vaivara.ee

192

17

Sinimegedes (Sinimägede) (Zilo kalnu) muzejs Vaivarā ●

Roheline 19D, Vaivara, Vaivara vald, Igaunija, Ida-Virumaa,
GPS: 59.3725,27.8735

+372 5647 4552, +372 392 4634
sinimagedemuuseum.ee
muuseum@vaivara.ee

RU FI

192

Muzejs iekārtots Vaivaras muižas atjaunotajā klēfī Sinimē mazpilsētā.

Tā ekspozīcija ir veltīta 1944. gadā notikušajām Otrā pasaules kara kaujām Narvas upē un Zilajos kalnos. Muzejā var aplūkot ieročus, formastērpus, karavīru personīgās mantas, kara laika fotogrāfijas, abu pušu propagandas plakātus un citus eksponātus. Uz lielā ekrāna var skatīties vēsturiskas filmas un dokumentālus kadrus. Neraugoties uz smago kara tematiku, izstāde ir paredzēta visu vecumu apmeklētājiem: kamēr vecāki var pievērsties vēsturei un lasīt informāciju, bērni var aptaustīt ekspozīcijas elementus. Netālu no muzeja atrodas vēsturiskās frontes līnijas (Sanktpēterburgas 3. aizsardzības līnija un Vācijas Austrumu frontes aizsardzības līnija jeb Tanenberga līnija).

Tahkunas bāka ir augstākā čuguna bāka Igaunijas piekrastē — tā slejas 42,7 metrus virs jūras līmeņa.

Krievijas Impērija to 1871. gadā iegādājās Pasaules izstādē Parīzē. Celtniecību sāka 1873. gadā un noslēdza 1875. gadā. Bāka abos Pasaules karos nedaudz tika bojāta, bet to drīz atjaunoja. 1998. gadā bākai veica nopietnu pārbūvi un ar ceļamkrānu nomainīja gaismas telpu. Vēsturisko gaismas telpu novietoja uz zemes blakus bākai. Slaidais, apaļais konusveida tornis, kas slejas 43 metru augstumā, ir veidots no čuguna detaļām. Novērošanas telpas grīdu ieskauj atvērta platforma uz izvirzītiem balstiem. Virs tās atrodas gaismas telpa ar tās īpašo kupolu. Iekšpusē pie ārējās sienas ir piestiprinātas čuguna vītņu kāpnes. Mūsdienās bāku darbina ar elektrību.

Tahkunas pussalas ziemeļu gals bija pēdējais bastions, kas pretojās Sarkanās armijas uzbrukumam 1941. gada 20.–21. oktobrī. Kādā kara laika vācu dienasgrāmatā rakstīts, ka 21. oktobrī pulksten 6.00 no rīta sākās uzbrukums salas tālākajam ziemeļu punktam un līdz pulksten 7.45 bāka tika ieņemta bez īpašas pretestības, bet aptuveni 900 karavīru saņēma gūstā. Padomju vēstures grāmatās tika izplatīti stāsti par pēdējo Hījumā aizstāvi, jūmieku vārdā Nikolajs Čižs, kurš esot nolecis no Tahkunas bākas, gūsta vietā izvēloties doties nāvē.

18

Tahkunas (Tahkuna) bāka ●

Tahkuna, Hiiumaa vald, Igaunija, Hiiumaa,
GPS: 59.0915,22.5862

+37258180755
www.hiiumaa.ee/ettevote/tahkuna-tuletorn
tuletornid@hiiumaa.ee

174

Tahkunas rajonā atrodas 12 collu krasta aizsardzības baterija no Pirmā pasaules kara un 130 collu krasta aizsardzības baterijas no Otrā pasaules kara.

Tā kā sākotnējos plānos pirms Pirmā pasaules kara uz salām nebija paredzēts izvietot baterijas, 12 collu krasta baterijas celtniecība kara laikā notika steigā un pēc vienkāršotiem rasējumiem. Tahkunā tika pabeigta tikai apmēram desmitā daļa no betonēšanas darbiem. Četri lielgabali ir novietoti pa pāriem, un attālums starp lielgabaliem ir 64 m.

Igaunijā tika uzbūvētas trīs 180 mm krasta aizsardzības baterijas ar diviem torņiem, un viena no tām atrodas Hījumā. Tahkunas baterija Nr. 316 sastāvēja no diviem 180 mm divstobru lielgabalu torņiem MB-2-180. Aptuveni 500 m uz ziemeļiem no lielgabaliem tika uzbūvēts divstāvu pazemes vadības centrs ar diviem ieejas tuneļiem (85 m un 38 m). Vadības centra griesti veidoti kā bruņu kupols ar skata lūku.

Tahkunas 130 mm krasta aizsardzības baterija tika izveidota 1941. gadā. Tahkunas baterijas ēkas joprojām ir samērā labā stāvoklī. Munīcijas noliktavās blakus lielgabalu blokiem ir saglabājušies rezerves lādiņu plaukti. Tie atrodami arī munīcijas noliktavās aiz lielgabalu pozīcijām.

Lehtmas baterija, kuras būvniecību pabeidza 1916. gadā, atradās 3 km attālumā no Lehtmas ostas Tahkunas virzienā, un tur atradās četri 6 collu Kanē tipa lielgabali uz koka platformām. Trīs lielgabalu pozīcijas joprojām var identificēt — vienam ir vesels bultskrūvju loks, un diviem pārējiem ir redzamas dažas pamatnes brusu skrūves. Ceturtais lielgabals kopā ar visu baterijas munīciju tika uzpridzināts 1917. gadā, un ir palikusi tikai liela bedre.

19

Krasta aizsardzības baterijas Tahkunā un Lehtmā

Tahkuna, Hiiumaa vald,
Igaunija, Hiiumaa,
GPS: 59.0844,22.5917

www.mil.hiiumaa.ee/tahkuna/index.html

20

Hījumā (Hiiumaa) Militārais muzejs

Tahkuna, Hiiumaa vald,
Igaunija, Hiiumaa,
GPS: 59.0770,22.5947

+372 5347 9819
militaarmuseum.ee
info@militaarmuseum.ee

Muzejs ir ierīkots kādreizējā Tahkunas robežsardzes kordonā. Lai apvienotu entuziastu grupu, 2005. gadā tika nodibināta un darbu uzsāka bezpeļņas organizācija "Hījumā militārās vēstures biedrība". Kad 2007. gada vasarā Igaunijas robežsardzes vienība atstāja Tahkunas staciju un ēkas palika tukšas, tika īstenota vērienīgā ideja senajās celtnēs iekārtot izstādi par Hījumā militāro vēsturi.

Hījumā Militārais muzejs pirmoreiz vāra durvis 2007. gada 9. augustā. Ekspozīcija ir veltīta 20. gadsimta militārajiem notikumiem Hījumā, galvenokārt krasta aizsardzības baterijām un robežsardzes vienībām. Muzejā ir arī mazākas būves: sarga mājiņa, ieroču kontrolpunkts, "kurilka" (smēķētava), dots (ložmetēju bunkurs), metāla patversme un sargtorņis. Tur atrodas arī daži padomju laika pieminekļi un piemiņas plāksnes.

Iecere izveidot šo piemiņas vietu radās Oto Megi, un to īstenojot palīdzēja viņa biedrs Heino Kerde. 2001. gadā Megi Kerdlas pašvaldībai iesniedza lūgumrakstu par pieminekļa uzstādīšanu Otrā pasaules karā Hījumā kritušajiem kareivjiem. Pieminekļa meta (rasējuma) autori ir tēlnieks Elo Līvs un arhitektes Marisa Kerge un Kadri Kerge. Par skulptūras modeli tika izvēlēts Mareks Vainumē no Kerdlas.

Grantiā ir iekalti kopumā 685 vārdi. Tie visi ir Hījumā kritušie kareivji neatkarīgi no tā, kādu mundieri viņi valkāja. Turpretim bronzas skulptūras mundieri uzreiz var atpazīt — jauneklis valkā igauņu formastērpu un ir noņēmis no galvas vācu armijas ķiveri. Šis ir Igaunijā vienīgais piemineklis, kas veltīts visiem Otrajā pasaules karā kritušajiem neatkarīgi no puses, kurā viņi karoja.

Pieminekli atklāja 2012. gada 25. maijā.

21

Piemineklis Otrā pasaules kara kritušajiem kareivjiem Hījumā (Hiiumaa)

Posti 2, Kārdla, Hiiumaa vald,
Igaunija, Hiiumaa,
GPS: 59.0024,22.7521

Hijumā apvidū starp Ristnas dienvidu zemesragu un Kalanas ostu atrodas daudzi militārie objekti. Tā kā tur ir nesaisīti izkaisītas dažādu laikmetu un militāro vienību būves, dažu objektu oriģinālās funkcijas var tikai minēt. Ar četriem ieročiem bruņoto 130 mm bateriju pabeidza būvēt 1940. gadā, un tolaik tā stāvēja puskilometru uz dienvidiem no tās tagadējās atrašanās vietas. Šeit var apskatīt divu lielgabalu pozīciju vietas, parapetus (aizsargvalņus) un bultskrūvju riņķus. Četrus saglabājušos dzelzsbetona lielgabalu blokus būvēja 20. gadsimta 50. gados. Šī ir vienīgā šādi projektētā baterija Hijumā. Aplūgda lielgabalu pozīciju ieskauj slēgta galerija, no kuras atzarojas divi gari koridori, pie kuru sienām atrodas munīcijas glabātuves.

30 metrus augstā Ristnas čuguna bāka tika uzslēta 1874. gadā no Francijā izgatavotām detaļām. Pirmā pasaules kara laikā bāka stipri cieta, un 1921. gadā to nostiprināja ar ārēju betona struktūru. Pati bāka ir 29,5 metrus augsta, bet tās raidītā gaismā sniedzas 37 metrus virs jūras līmeņa. Gaismas signāls ir redzams 31,5 km attālumā. Bāku arī izmantoja, lai brīdinātu kuģus par ledus stāvokli Baltijas jūrā: ja kuģošanas kanālus bija nosprostojuši ledus, bāka raidīja mirgojošu sarkanas gaismas signālu.

22

Ristnas (Ristna) krasta baterija, radaru stacija un bāka ●

Kalana kūla, Hiiumaa vald,
Igaunija, Hiiumaa,
GPS: 58.9406,22.0560

+37259033892
www.etts.ee/EE/tuletornid/tuletornide-nimekiri/hiiu-ja-laanemaa/673-ristna-tuletorn
hiiu-ja-laanemaa/673-ristna-tuletorn
info@ristnatuletorn.ee

23

Orjaku militārā osta ●

Orjaku kūla, Hiiumaa vald,
Igaunija, Hiiumaa
GPS: 58.7893,22.7725

+372 5345 5059
orjaku.ee/sadam

Orjaku ostu bija iecerēts izmantot kā Krievijas Impērijas Jūras kara flotes torpēdu bāzi. Tās celtniecību uzsāka 1912. gadā, bet pēc Pirmā pasaules kara izcelšanās to apturēja uz nezināmu laiku. Līdz tam bija pabeigti tikai divi moli, kuri ieskauj ostu vēl mūsdienās. Dažus gadus pirms padomju okupācijas tika izrakts 4 metrus dziļš, 35 metrus plats un 2,2 km garš kanāls.

Sarkanarmijas celtnieku bataljons ieradās Hindu ciemā 1939. gada oktobrī. Vietējiem iedzīvotājiem tika pavēlēts līdz ziemai atstāt savas mājas. Nākamajā pavasarī baterijas teritoriju apjoza dzeloņdrāšu žogs. Līdz 1940. gada rudenim tika uzceltas divas kazarmas, divas virsnieku dzīvojamās mājas, ēdnīcas ēka, divas pirtis, pārtikas pagrabs, divi ugunsdzēsības ūdens rezervuāri un sargpostenis. Baterijas apkalpē ietilpa 5 virsnieki un 125 zemāka ranga kareivji. Izmēģinājuma šāviņi no lielgabaliem tika raidīti 1941. gada vasarā, kad tuvumā parādījās laivām līdzīgi peldlīdzekļi, kuru mastus garās trosēs vilka velkoņi. Baterija tā arī netika pilnīgi pabeigta, un daži bunkuri un ūdens rezervuārs nav segti ar zemi. Vācu karaspēka desanta laikā oktobrī tika uzspriecināts munīcijas bunkurs kopā ar atlikušo baterijas munīciju.

Pārējie trīs lielgabalu bloki ir saglabājušies salīdzinoši neskti un sausi. Nesen teritoriju atīrēja, un pozīcijas var diezgan labi saskatīt. Komandpunkts visu gadu ir daļēji pildīts ar ūdeni.

Ap bateriju atrodas pieci ložmetēju bunkuri, kuri katrs izvietots uz atsevišķas konstrukcijas. Pārsimts metru uz ziemeļrietumiem no baterijas atrodas neliels atvērts novērošanas postenis. Arī pie bāzes ir divi ložmetēju bunkuri. Netālu no Seru augšējās bākas ir ložmetēju bunkura drupas un no kļēģiem mūrēts šaušanas sektors.

24

Tohvri (Hindu) 130 mm krasta aizsardzības baterija Nr. 44 ●

Hindu kūla, Hiiumaa vald,
Igaunija, Hiiumaa,
GPS: 58.7112,22.4877

www.mil.hiiumaa.ee/tohvri/index.html

Baterijas celtniecība tika sākta 1914. gadā. Tā bija papildu baterija, tāpēc tā nebija iekļauta jūras cietokšņa sākotnējā plānā, un vairākas reizes tika mainīts ieroču veids. Galu galā tur uzstādīja četrus 120 mm "Vickers" lielgabalus. Lai aizsargātu lielgabalu pozīcijas, virs lielgabaliem tika izveidots 200 m garš un 10–20 m plats smilšu valnis, kuru pārklāja ar betonu. Hindu bija vienīgā baterija Hījumā, ko izmantoja kaujas operācijās Tagalahes desanta laikā 1917. gada 12. oktobrī. Pēc īsas savstarpējas apšaudes ar vācu karakuģiem krievu artilēristi metās bēgt, atstājot bateriju neskartu. Vācu karaspēks nosūtīja karavīru desanta vienību iekšzemē, lai tā uzspīdzinātu baterijas lielgabalus. Viens no vācu karakuģiem, kas apšaudīja Hindu bateriju, bija "Bayern" — karakuģis ar lielāko tonnāžu, kāds jebkad iebraucis Igaunijas ūdeņos.

Baterijas radiosakaru staciju pārveda uz Emmasti un izmantoja kā tautas namu (to nojauca 20. gadsimta 80. gados). Vēl 1937. gadā bija saglabājušies lielgabalu stobri un citas lielākas detaļas. Mūsdienās joprojām ir apskatāma pirmā un otrā lielgabalu platforma, bet pārējās divas atrodas lauku sētā aiz žoga. Trešā lielgabalu pozīcijas vieta ir piebērtā ar zemi, un tur ir uzcelta jauna ēka ar skatu uz jūru, bet no ceturta lielgabala ir palikusi tikai saplaisājusi betona platforma. No divām pretgaisa aizsardzības lielgabalu platformām ir saglabājusies viena (simts metrus pansionāta virzienā ceļa labajā pusē). Neviena ēka nav palikusi neskarta.

25

Hindu (Seru - Sõru) 120 mm krasta aizsardzības baterija Nr. 34 ●

Hindu küla, Hiiumaa vald,
Igaunija, Hiiumaa,
GPS: 58.7026,22.4944

www.mil.hiiumaa.ee/soru/index.html

174

26

Brīvības cīņu piemineklis Vormsi ●

Hullo kirikuaia kõrval, Vormsi küla,
Vormsi saar, Igaunija, Läänemaa,
GPS: 58.9998,23.2305

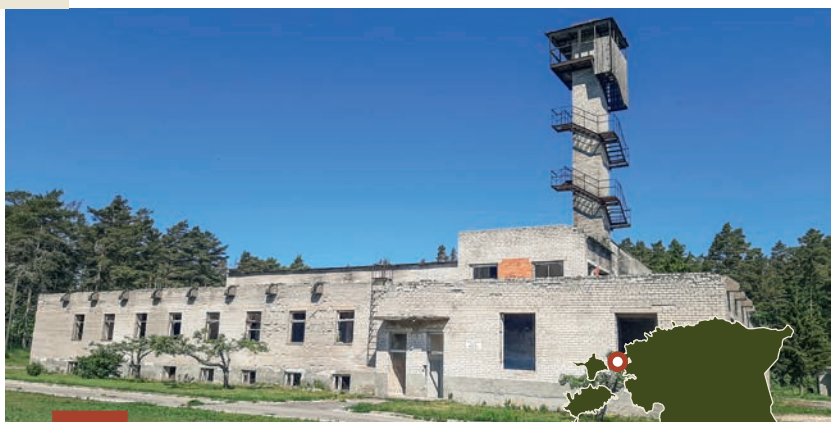

124

Priekšpostenis atrodas Vormsi salas Hullo ciemā. Tas bija pēdējais Vormsi salā uzceltais priekšpostenis, un tā būvniecību pabeidza 1985. gada pavasarī. Raksturīgi padomju laikā valdošajām jukām, tālo ziemeļu priekšpostenis tika būvēts pēc celtniecības standartplāniem: gandrīz viss komplekss atradās zem viena jumta. To cēla drīz demobilizējamie karavīri, kuriem parasti uzdeva veikt šādus darbus. Pabeigtajā ēkā iekārtoja 106. Padomju robežsardzes nodaļas 17. robežapsardzes kordonu. Tomēr viņi priekšposteni izmantoja vien neilgi, jo 1992. gada beigās to pārņēma Igaunijas robežsardze. Priekšposteņa teritorijā ir pilna izmēra basketbola laukums un kinoteātris ar balkoniem. Tas ir unikāls arī ar to, ka sargkareivja postenis atrodas virs katlumājas skursteņa, un ap to vijas kāpnes. 2008. gadā īpašumu sadalīja un privatizēja Iekšlietu ministrija. Daļa no bijušā priekšposteņa teritorijas kopš tā laika ir kļuvusi par dzīvojamās apbūves zemi.

Piemineklis ir 2,5 metrus augsts granīta blūķis ar pulētu priekšējo fasādi. Tas atrodas pie Hullo baznīcas pagalma rietumu vārtiem priežu pavēnī. Piemineklis tika atklāts 1929. gadā, un atklāšanas datums ir iegravēts klintsblūķī. Tas ir viens no nedaudziem Brīvības cīņu pieminekļiem, kurš netika iznīcināts padomju okupācijas laikā. Iespējams, par to jāpateicas apstāklim, ka pieminekli iegravētais teksts ir zviedru valodā un nav norādīti gada skaitļi 1918–1920. Pieminekli ir iekalts teksts: "Salas iedzīvotāji uzstādīja šo klintsblūķi 1929. gadā, godinot par tos, kuri cīnījās par brīvību". Tas ir novietots uz akmens pamatnes. Pieminekli apjož akmens stabiņu žogs ar ķēdēm.

27

Hullo robežsardzes priekšpostenis Vormsi salā ●

Hullo küla, Vormsi saar, Vormsi vald,
Igaunija, Läänemaa,
GPS: 58.9954,23.2442

124

Muzejs ir iekārtots 20. gadsimta sākumā celtā dzelzceļa stacijā, kas apkalpoja dzelzceļa līniju, kura ved uz Hāpsalu kūrortu.

Muzeju atklāja 1997. gadā. Tajā var iepazīt Igaunijas dzelzceļa un sakaru līdzekļu attīstības vēsturi pusotra gadsimta garumā. Līdztekus nokalpojotajām lokomotīvēm apmeklētāji muzejā var sastapt laipno stacijas pārvaldnieku, aplūkot senlaicīgo "Ericsson Skeleton" tipa telefonu un apmeklēt stacijas pasta nodaļu.

Āra ekspozīcijā var apskatīt arī Otrā pasaules kara vācu lokomotīvi.

28

Hāpsalu (Haapsalu) Dzelzceļa un sakaru muzejs ●

Raudtee 2, Haapsalu,
Igaunija, Läänemaa,
GPS: 58.9381,23.5322

+372 473 4574
www.salm.ee/museumid/raudtee-ja-sidemuuseum
raudtee@salm.ee

29

Piemineklis "Dzelzceļa sliedes atceras" ●●

Jaama 16, Risti, Lääne-Nigula
vald, Igaunija, Läänemaa,
GPS: 58.9976,24.0494

www.visithaapsalu.com/objekt/risti-
kuuditatute-malestusmark

Piemineklis atrodas Risti mazpilsētā pie dzelzceļa stacijas. Viljara Ansko veidotais pieminēklis tika atklāts 1999. gadā, un tas ir veltīts visiem deportētajiem Rietumigaunijas iedzīvotājiem.

Risti stacija, pēdējā pietura Lēnes apriņķī, bija vieta, no kurienes uz Sibīriju deportēja ne tikai daudzus vietējos iedzīvotājus, bet arī cilvēkus no Pērnavas un Raplas apriņķa, kā arī Hījumā un Vormsi salām. Kopumā no šīs stacijas izsūtīja 3000 cilvēku kopā ar Lēnes apriņķī apcietinātajiem. 13 metrus augstais pieminēklis ir uzstādīts uz nelielas dzelzceļa platformas ar akmens kāpnēm abos galos. No platformas augšup sniedzas četras sliedes, un tās savieno no sliedēm veidots dubultkrusts. Krusts ne tikai godina nesenā pagātnē notikušo represiju upuru piemiņu, bet arī simbolizē Risti kā dzelzceļa pilsētas vēsturi.

No Sāremā dolomīta kaltais Brīvības cīņu pieminēklis tika atklāts 1926. gada 11. jūlijā. To uzstādīja laukumā pie Kullamā baznīcas, kur šobrīd atrodas piemiņas zīme slavenajam igauņu komponistam Rūdolfam Tobiasam. Pieminēkli iznīcināja 1945. gadā un no jauna atklāja 1989. gada 30. septembrī. Tagad pieminēklis atrodas starp bijušo mācītāja māju un baznīcu. Pieminēklis sastāv no konusveida obeliska ar izvirzītiem un ievirzītiem blokiem, kas uzstādīts uz platformas ar pakāpieniem, bet tā augšpusē ir Brīvības krusts. Memoriāla otro kārtu pievienoja 1991. un 1999. gadā: kāpnes ar deviņiem pakāpieniem, kas ved uz platformu, ko ieskauj raupji tēstas kalņakmens sienas. Tas atšķiras no citiem Brīvības cīņu memoriāliem, jo pēc atjaunošanas memoriālam tika pievienotas plāksnes komunistiskā terora un Otrā pasaules kara upuru piemiņai. Kāpnes, kas ved līdz pieminēklim, ieskauj sienas ar vairāk nekā 300 kritušo vārdiem.

30

Brīvības cīņu pieminēklis Kullamā (Kullamaa) ●

Kullamaa küla, Lääne-Nigula vald,
Igaunija, Läänemaa,
GPS: 58.8805,24.0752

Pergupehjas bunkurs atrodas mežā netālu no Raplas apriņķa Tiduveres ciema.

Līdz 1945. gadam neapmierinātība ar padomju varu daudzās okupētajās zemēs, arī Igaunijā, bija pāraugusi organizētā pretošanās kustībā. Notika mēģinājumi apvienot kaujinieku grupas un izveidot fīklu. Šis 1947. gadā ierīkotais bunkurs bija nozīmīgs mežabrāļu atbalsta punkts. Pēc pilnīgas rekonstrukcijas Pergupehjas bunkurs tika atvērts 2015. gadā, un tas ļauj iepazīt mežabrāļu ikdienu. Ikviens interesents var pavadīt bunkurā nakti un iztēloties, kāda būtu dzīve slēpjoties.

Blakus senāk atradās oriģinālais bunkurs, kuru Iekšlietu Tautas komisariāts iznīcināja 1947. gada 31. decembrī. Šeit ir arī bunkuru ieskaujošā siena un piemiņas vieta kritušajiem mežabrāļiem.

31

Pergupehjas (Põrgupõhja) bunkurs ●

Tiduvere küla, Märjamaa vald,
Igaunija, Raplamaa,
GPS: 58.7861,24.3398

www.facebook.com/Porgupohjamet-savennarada

87

32

Pegari (Põgari) lūgšanu nams ●

Tuuru-Puise tee, Põgari-Sassi
küla, Haapsalu, Igaunija,
Läänemaa, GPS: 58.8041,23.5318

+372 5330 2935
www.ridalakogudus.ee
maevalla@kogudused.ee

110

Piemineklis atrodas krastmalā pie Puises zemesraga. 1944. gadā aptuveni 80 000 cilvēku devās bēgļu gaitās uz rietumiem, lai patvertos no tuvojošās Sarkanās armijas. Daudzi devās pāri jūrai. Šo pieminekli masveida bēgļu gaitu atcerei ir veidojis Aivars Simsons. Ideja par pieminekli radās Heidi Ivaskai, kura uz mātes rokām kopā ar daudziem citiem cilvēkiem gaidīja laivu Puises pludmalē. Pieminekļa veidošanu vadīja Igaunijas Atceres vietu savienība.

33

Piemineklis tiem, kuri 1944. gadā devās bēgļu gaitās pāri jūrai uz Zviedriju ●

Puise küla, Haapsalu, Igaunija, Läänemaa,
GPS: 58.7717,23.4577

116

Militārā pārgājienu taka atrodas Sāremā ziemeļu piekrastē, 1,5 km uz ziemeļrietumiem no Pangas ciema. Visērtāk Pangā var nokļūt caur Vehmu.

Taka vijas gar Pangas stāvkraсту, kas ir Rietumigaunijas un tās salu augstākais pamatiežu atsegums. Garais stāvkrasts un atklātā jūra padara šo apvidu īpašu un piesaista tūristus. Šeit atrodas Pangas dabas parks, kuru no ziemeļiem un ziemeļaustrumiem ieskauj Baltijas jūra, no rietumiem to apskalo Kidemas līcis (nozīmīga putnu vērošanas vieta), bet tā dienvidos un austrumos šalc meži.

Pangas krastā aktīva karadarbība nav notikusi. Šo teritoriju izmantoja aizsardzības nolūkos, jo tā bija slēgtā zona uz Padomju Savienības robežas.

Tā kā te skatam paveras burvīga ainava ar plašo, atklāto jūru, šeit tika uzcelts galvenais štābs, no kura koordinēja robežas aizsardzību, mācības un krasta nocietinājumus. Pangas stāvkraстā bija krasta artilērijas pozīcijas, raķešu palaidējs un munīcijas izgāztuve, ko Pirmajā pasaules karā vācu karaspēks atkāpjoties iznīcināja.

Saules pulksteņa ciparnīca ir uzstādīta vietā, kur reiz atradās prožektors valsts robežas apsargāšanai.

Mūsdienās 2 km garā militārā pārgājienu taka ved gar dažādu militāro ēku drupām.

34

Militārā taka Pangā ●

Panga kūla, Saaremaa vald,
Igaunija, Saaremaa,
GPS: 58.5699,22.2904

+372 5050434
pangapank.ee
dolomii@kaalitrahter.ee

228

35

Jūras spēku sakaru stacija Undvā ●●

Undva kūla, Saaremaa vald,
Igaunija, Saaremaa,
GPS: 58.5027,21.9886

259

Hidroplānu osta atrodas Papisāres pussalā, un uz to ved ar vēsturisko bruģi klāts ceļš no nelielā Kihelkonas ciemata. Papisāres hidroplānu bāze, kas bija daļa no Pētera Lie-lā Jūras cietokšņa, tika celta no 1912. līdz 1914. gadam. Tā sastāv no diviem gaisa kuģu angāriem, tehnikas un munīcijas noliktavām, degvielas konteineru, elektrības ģeneratora, kazarmām, ēdnīcas, maiznīcas un pirts. 1914. gada augustā šeit atveda deviņus lidaparātus no Liepājas. 1917. gada 12. oktobrī Vācijas karaspēks ieņēma bāzi un iznīcināja lielāko daļu ēku. Starpkaru periodā kompleksā tika iekārtota Jūlija Teera kuģu būvētava.

Padomju spēki 1939. gada 24. oktobrī, aizbildinoties ar Savstarpējās palīdzības pakta nosacījumiem, pārņēma kompleksu savā valdījumā un atkal izveidoja hidroplānu ostu. Tur izvietotie 15. aviācijas eskadrijas MBR-2 hidroplāni tika izmantoti Ziemas karā ar Somiju. 1941. gada vasaras beigās vācu bumbvedēji iznīcināja hidroplānus. Padomju eskadrija pameta bāzi un to nodedzināja. Laikposmā no 1940. līdz 1960. gadam visa pussala bija slēgtā militārā zona. Vēlāk kompleksā saimniekoja vietējais zvejnieku kooperatīvs. Mūsdienās atlikušās ēkas tiek izmantotas kā darbnīcas un noliktavas.

Vēsturiskā hidroplānu osta ir kļuvusi par nozīmīgu tūrisma ostu, no kuras var nokļūt uz unikālo Vilsandi salu.

Undva atrodas Tagameisas pussalas ziemeļaustrumu daļā Sāremā ziemeļrietumos. 1940. gada augustā padomju spēki un būvdarbiem nolīgtie vietējie iedzīvotāji sāka Undvā celt 32. militāro bāzi. Pēc Otrā pasaules kara PSRS šeit uzbūvēja divas 127 mm artilērijas baterijas, vienu netālu no Sūriku krasta, un otru — pie Undvas zemesraga. Otrā vēlāk tika aizstāta ar modernāku krasta aizsardzības bateriju, kam sekoja radaru stacijas būvniecība 20. gadsimta 60. gados. Četri betona barbeti (lielgabalu laukumī), betona angāri un pārējais komplekss vēl ir labā stāvoklī.

36

Papisāres (Papissaare) hidroplānu bāze ●

Rootsikūla kūla, Saaremaa vald,
Igaunija, Saaremaa,
GPS: 58.3603,21.9870

246

Kuresāres cietoksnī iekārtotais Sāremā muzejs savu jubileju atzīmē 17. februārī, jo šajā datumā 1865. gadā tika nodibināta Sāremā Pētniecības biedrība (*Verein zur Kunde Oesels*). 1897. gadā muzeju pārcēla uz pili. Muzeja ekspozīcijā var iepazīt Sāremā dabu un vēsturi. Vislielākais un ievērojamākais muzeja eksponāts ir pati pils, kas ir izcils paraugs militāro nocietinājumu attīstībai 14.–19. gadsimtā. Kuresāres pils ir viens no autentiskākajiem cietokšņiem visā Ziemeļeiropā.

37

Sāremā (Saaremaa) muzejs ●●

Lossihoovi 1, Kuressaare,
Saaremaa vald, Igaunija,
Saaremaa,
GPS: 58.2471,22.4794

3724554463

www.saaremaamuuseum.ee

muuseum@saaremaamuuseum.ee

FI DE

218

38

Tehumardi nakts kaujas piemineklis ●

Tehumardi küla, Saaremaa vald, Igaunija, Saaremaa,
GPS: 58.1771,22.2534

234

1941. gada 16. septembrī padomju spēki sāka Lepes-Kaimri (Lõpe-Kaimri) prettanku līnijas izveidi, lai apturētu vācu armijas tālāko virzību. Prettanku līnija ir veidota rietumu-austrumu virzienā Seres pussalas zemes šauruma dienvidu daļā, kas attiecīgajā vietā ir tikai 3,2 km plata. Līnija sastāv no divām betona piramīdu rindām, kas sniedzas 900 metru garumā no Leu līča līdz Tēsu ciemam, un tā ir labā stāvoklī. To veido divas rindas ar 0,8 metrus augstām piramīdām, kas izvietotas ar viena metra atstatumu. Prettanku līnija ir samērā labi saglabājusies, bet vietām tai ir spraugas — tās ir vietas, kuras pārrāva ienaidnieka karaspēks. Objektam var viegli piekļūt, un to var skaidri saskatīt no ceļa, kas ved gar zemes šauruma rietumu malu. Pie prettanku līnijas 1969. gadā tika atklāts piemineklis ar augstu betona piramīdu un tekstu: "Lepes-Kaimri prettanku līnija, būvēta 1941. gadā".

39

Lepes-Kaimri (Lõpe-Kaimri) prettanku līnija ●●

Lõu küla, Saaremaa vald,
Igaunija, Saaremaa,
GPS: 58.0701,22.1737

249

Militārā bāze atrodas Sāremā salas Māntē ciemā, abpus vecajai šosejai, dažus kilometrus no Servas Militārā muzeja. Kazarmu celtniecība tika sākta 1940. gada aprīlī pēc Savstarpējās palīdzības pakta parakstīšanas. Bāzi cēla vietējais uzņēmums "A. ja M. Edenberg". Tā sastāvēja no divām kazarmām, kurās varēja izmīcināt 350 karavīru, ēdnīcas, maiznīcas, saunas, ēdamzāles virsniekiem, slimnīcas un ledus pagraba. Bāzē atradās no 315. krasta aizsardzības baterijas atdalītās vienības. Esošās lauku mājas tika nojauktas, lai atbrīvotu vietu jaunām ēkām, tāpēc daudzi cilvēki bija spiesti pārcelties. Pēc kara šeit tika izvietotas atdalītās vienības, kas apkalpoja tuvējās krasta aizsardzības baterijas. Aukstā kara laikā kazarmas atkal tika izmantotas, šoreiz raķešu apkalpes vajadzībām. 1960. gada jūlijā šeit ieradās 74907. divīzija ar S-75 raķetēm. Tā blakus kazarmām sāka celt raķešu "Granit" noliktavu. Citās kazarmās mītinājās vienotā radiotehnikas rota. 1972. gadā "Granit" noliktavā tika glabātas trīs pretgaisa aizsardzības raķetes ar kodolgalviņām. Raķešu vienību izformēja 1991. gada janvārī. Nākamajā gadā radiotehnikas rota atstāja Māntē ciemu.

Šobrīd ēkas ir tik sliktā stāvoklī, ka tajās ir bīstami atrasties. Ir noņemtas raķešu noliktavas metāla durvis. Neraugoties uz to, komplekss joprojām ir populārs tūrisma objekts, taču apmeklētājiem jābūt uzmanīgiem, jo tas potenciāli ir bīstams.

40

Māntē (Maantee) militārā bāze ●

Maantee kūla, Saaremaa vald, Igaunija, Saaremaa,
GPS: 57.9354,22.0692

266

41

Krasta aizsardzības baterijas Nr. 315 (Stēbeļa baterijas) komandpunkts ●

Sääre kūla, Saaremaa vald, Igaunija, Saaremaa
GPS: 57.9313,22.0202

269

Militārais muzejs, kas dibināts 2004. gadā kā vēstures izstāžu telpa, ir iekārtots bijušajā Padomju jūras spēku priekšpostenī Sāres ciemā, Sāremā salas Servas pussalas galā. Kilometra attālumā no muzeja var apskatīt Servas bāku, kas ir viens no populārākajiem tūrisma objektiem uz salas. Sāremā krasta līnija savulaik bija kā nosēta ar priekšposteniem, un Aukstā kara laikā katru no tiem apkalpoja 20 jūras kājnieki un virsnieki. Viņu mērķis bija uzraudzīt kuģu satiksmi Irbes jūras šaurumā, jo Sāremā piekraste bija Padomju Savienības ārējā jūras robeža. Militārā izstāde ir iekārtota 1955. gadā celtās kazarmās un ir sadalīta istabās. Izstādē var uzzināt par Pirmā un Otrā pasaules kara notikumiem Servē, padomju laiku un mūsdienu NATO militāro aprikojumu. Vecākie eksponāti ir iegūti muzeja kolekcijā no vietējiem iedzīvotājiem un no netālojām kauju vietām. Līdztekus militārajai ekspozīcijai citās kompleksa ēkās tagad ir iekārtotas kuģniecībai un vēsturei veltītas izstādes, kā arī Servas dabas muzejs, kuru ar militārā muzeja ieejas biļeti var apmeklēt bez maksas.

Netālu no muzeja atrodas Pirmā pasaules kara krasta apsardzes baterija Nr. 43. Līdz mūsdienām vēl ir saglabājušies artilērijas betona barbeti (lielgabalu laukumi) ar noapaļotajām bultskrūvēm, divu artilērijas pozīciju aizsargsienas un smilšu uzkalns, kur savulaik atradās komandcentrs.

42

Serves (Sõrve) Militārais muzejs, 43. krasta aizsardzības baterija Sārē (Sääre) ●●●

Sääre kūla, Saaremaa vald,
Igaunija, Saaremaa,
GPS: 57.9176,22.0581

+37256359533
mati.martinson@gmail.com

267

Sāremā Kara lietu muzejs tika izveidots 2007. gadā. Muzeja ekspozīciju veido tās dibinātāju privātās kolekcijas (aptuveni 12 000 eksponātu).

Muzejs rīko tematiskus pārgājienus un vēsturisko kauju rekonstrukcijas, lai iepazīstinātu ar 20. gadsimta militāro vēsturi. 650 m² plašajās muzeja telpās apmeklētājiem ir atvērtas piecas izstāžu zāles, un ir arī brīvdabas ekspozīcija (lielākai militārai tehnikai). Brīvības cīņām veltītās zāles iespaidīgākais eksponāts ir 3. bruņuvilciena ložmetēju vagonš. Izstādē var aplūkot arī autentiskus karavīru mundierus, ieročus un citu individuālo aprīkojumu no Brīvības cīņām (1918–1920). Vēsturisko formastērpu zālē ir izstādīti Igaunijas Aizsardzības spēku un Aizsardzības līgas autentiskie formastērpi no starpkaru perioda (1925–1940), kā arī Otrā pasaules kara autentiskie karavīru formastērpi un citi aprīkojums. Ieroču zālē var apskatīt šaujamieročus, aukstos ieročus un pistoles, kas Eiropā izmantoti no 1450. līdz 1970. gadam. Otrā pasaules kara individuālā aprīkojuma un virtuves piederumu zālē ir aplūkojami karavīru ikdienas un sadzīves priekšmeti. Tehniskā aprīkojuma zālē ir apskatāmas sakaru ierīces, lielgabali, mīnmetēji, divriteņi, motocikli un automašīnas.

43

Sāremā (Saaremaa) Kara lietu muzejs ●●●●

Põripõllu küla, Saaremaa
vald, Igaunija, Saaremaa,
GPS: 58.5424,23.0729

+372 56493493
sojavaramuuseum.ee
info@sojavaramuuseum.ee

167

44

Pirmā pasaules kara tranšijas pie Veikes jūras šauruma

Linnuse küla, Muhu saar,
Igaunija, Saaremaa,
GPS: 58.5815,23.1650

+372 5011566
muhumuuseum.ee
muuseum@muhumuuseum.ee

158

Bijusī raķešu bāze atrodas valsts mežā Pīri ciemā uz Muhu salas. To uzbūvēja 1963. gadā, un līdzīgu bāzi 1966. gadā izveidoja Līvā.

Pretgaisa aizsardzības raķešu divīzijas uzdevums bija aizstāvēt Padomju Savienības rietumu robežu. Divīzijas sastāvā bija ap 16 virsnieku un 60 karadienestā iesaukto kareivju. Bāzē bija elektrības ģenerators, bunkurs, komandcentrs un S-75 raķešu angāri. Tās bija pirmās raķetes, kuras varēja raidīt pa kustīgiem objektiem. Bija arī atsevišķs angārs, domājams, raķetēm ar kodolgalviņām (iespējams, "OTR-21 Tochka") vai S-200 raķetēm.

Līdz mūsdienām bāzē ir saglabājušies raķešu angāri, garāžas, bunkuri, komandcentra drupas un dots (ilglaicīgā ložmetēja uguns punkts) ar šaujamliūkām.

45

Pīri (Piiri) raķešu bāze ●

Piiri küla, Muhu saar, Igaunija,
Saaremaa,
GPS: 58.6074,23.1782

+372 5280387
muhuseikleja.ee/muhu-loodus-ja-opperada
info@muhuseikleja.ee

156

Igaunijas Dzelzceļa muzejs atrodas kādreizējā kūdras pārstrādes rajona teritorijā Lavasārē, 17 km uz ziemeļaustrumiem no Pērnavas.

Tas ir valstī vienīgais šaursliežu dzelzceļa muzejs, un viens no tā eksponātiem ir funkcionējoša tvaika lokomotīve. Muzeja kolekcijā ir vairāk nekā 80 dzelzceļa ritošā sastāva vienību, tajā skaitā piecas lokomotīves un dažādi tehniskie agregāti. Vairums no tiem atrodas ārā ekspozīcijā. Kūdras pārstrādes strādnieku dzīvojamajā ēkā muzeja teritorijā ir iekārtota iekšējā ekspozīcija ar vairāk nekā 700 vēsturiskām fotogrāfijām, priekšmetiem un dokumentiem, kas saistīti ar šaursliežu dzelzceļiem Igaunijā. Šaursliežu dzelzceļa tīklu Igaunijas un Livonijas guberņās izveidoja 19. un 20. gadsimtā, lai attīstītu rūpniecību reģionos.

46

Igaunijas Dzelzceļa muzejs Lavasārē (Lavassaare) ●

Ülejõe 1, Lavassaare,
Pärnu, Igaunija, Pärnumaa,
GPS: 58.5209,24.3505

+372 5272 584
museumrailway.ee
museumrail@suhtlus.ee

127

47

Igaunijas karavīru memoriālā baznīca un Brīvības cīņu piemineklis Tori ●

Pärnu maantee 1, Tori,
Igaunija, Pärnumaa,
GPS: 58.4829,24.8143

+372 5396 0574
Facebook: Eesti Sõjameeste Mälestuskirik Toris,
tori@eelk.ee

Pērnavas apriņķa Tori baznīca tika celta 1854. gadā, un tai ir bijusi sarežģīta pagātne. Vācijas armija nodedzināja baznīcu, atkāpjoties no Sarkanās armijas 1944. gadā. Kad 1990. gadā sāka atjaunošanas darbus, baznīcas zālē jau bija izauguši koki. Baznīca tika iesvētīta 2001. gadā kā piemiņas vieta visiem Otrā pasaules kara upuriem, un tagad to dēvē par Igaunijas karavīru memoriālo baznīcu. Baznīcā tiek arī rīkoti koncerti.

Tori Brīvības cīņām veltītā pieminekļa autors bija Antons Starkopfs. Pieminekli atklāja 1923. gadā, bet uzspriecināja 1945. gadā. Atjaunotais piemineklis tika atklāts 1989. gada 30. septembrī. Tajā ir iekalti 73 kritušo vārdi: par 21 vairāk nekā sākotnējā pieminekli.

130

Piemineklis atrodas Neatkarības laukumā Pērnavas centrā. Tā autori Kārelis Ēlma, Marts Āss un Miks Mutso pieminēkli ir veidojuši no granīta, un tas tika atklāts 2008. gadā netālu no Endlas teātra kādreizējās atrašanās vietas.

"Manifests visiem Igaunijas iedzīvotājiem" pirmo reizi tika publiski nolasīts 1918. gada 23. februārī no Endlas teātra balkona. Manifestu publicēja un Igaunijas Republikas dibināšanu izsludināja galvaspilsētā Tallinā 24. februārī, nododot visu varu Igaunijas Glābšanas komitejai un vēlāk — Pagaidu valdībai. 1918. gada 24. februārī joprojām svin kā Igaunijas Republikas Neatkarības dienu.

Otrā pasaules karā teātra ēka tika pamatīgi bojāta, un vēlāk to nojauca.

Piemineklī ir attēlots vēsturiskā teātra balkons tā reālajā izmērā. Uz balkona sienas ir iegravēts Neatkarības manifestā teksts gan oriģinālajā vecajā drukā, gan anifkvas burtveidolā, gan Braila rakstā.

48

Igaunijas Republikas Neatkarības pasludināšanas piemineklis ●

Aia 2, Pärnu, Igaunija,
Pärnumaa,
GPS: 58.3851,24.5053

+372 5595 8038
info@parnutours.com

128

Pērnavā esošā pieminekļa meta (rasējuma) autors ir Amandus Ādamsons. Pieminekli Alevi kapsētā atklāja 1922. gada 16. jūlijā. Tēlnieku apglabāja blakus piemīneklim 1929. gadā.

1945. gada 15. aprīlī pieminekli saspridzināja gabalos, kurus pēc tam apraka. Skulptūru, kas ataino zēnu ar ziedu vītni, vietējās vidusskolas audzēknes apraka 175 metrus no pieminekļa. Par laimi, kareivju kapi palika neskarti.

Garnizona kapsētu atjaunoja 1987. gadā, un 1988. gadā izraka pieminekļa daļas (arī zēna un ziedu vītnes skulptūru). 1989. gada 24. februārī pieminekļa augšējā daļā, ko atrada apraktu pieminekļa sākotnējā atrašanās vietā, tika svinīgi jaunatklāta ar granīta plāksni, kurā iegravēts teksts: "1918.–1920. / Šeit 1922. gada 16. jūlijā tika atklāts pieminekli Brīvības cīņās kritušo piemiņai / Tēlnieks Amandus Ādamsons / Iznīcināts 1945. gadā / 24.02.1989. P.M.S."

Visi pieminekļa un kapsētas atjaunošanas darbi norisinājās pa posmiem. Pieminekli atkal atklāja 1993. gada 17. jūlijā.

49

Brīvības cīņu piemineklis Pērnavā (Pärnu) ●

Alevi kalmistu, Pärnu,
Igaunija, Pärnumaa,
GPS: 58.3756,24.5377

132

50

Timmkanāla kaujas vieta ●

Timmkanali küla, Häädemeeste vald,
Igaunija, Pärnumaa
58.12829, 24.5096

162

Bāka atrodas salas augstākajā vietā uz Haubjeres kalna. 1875. gadā metāla bākas detaļas tika pasūtītas Havras uzņēmumā "Forges et chantiers de la Méditerranée" Francijā, un otrās kategorijas dioptrisko gaismas iekārtu ar pastāvīgās gaismas funkciju pasūtīja uzņēmumā "Sautter, Lemonnier & Co". Detaļas tika atvestas 1876. gadā, un gatavās bākas ekspluatāciju uzsāka 1877. gadā. 40 metrus augsto celtni veido cilindrisks tornis, kura sānos ir kontrforsī (balsti). Tornim ir vītņu kāpnes, kas ved uz apakšējo apkalpošanas platformu zem gaismas telpas. Signāлгаismu ieddedza ar četru daktu petrolejas lampu, un tā bija redzama 66 metrus virs jūras līmeņa. 1915. gada 1. maijā Vācijas armija kaujas laikā uzspridzināja gaismas telpu. 1921. gadā tika uzcelta pagaidu apkalpošanas platforma. Apkalpošanas platformu un gaismas telpu 1936. un 1937. gadā atjaunoja izmainītā veidā atbilstoši inženiera Antsa Nīlres projektam. Joprojām ir saglabājušās palīgēkas, kuras blakus bākai uzcēla 19. gadsimta beigās.

Apmeklētāji var apskatīt bāku, bākas uzrauga māju un pārējās celtnes, kas ir valsts aizsargāts vēsturiskā mantojuma objekts.

51

Roņu (Ruhnu) salas bāka ●

Ruhnu saar, Igaunija,
Saaremaa,
GPS: 57.8014,23.2601

www.ruhnuring.ee

235

Raķešu bāze atrodas Rietumviru apriņķī, aptuveni 10 km attālumā no nelielā Veikemārijas pagasta.

Tā bija daļa no Rakverē padomju laikā izveidotās kodol-raķešu bāzes. Bāzi 20. gadsimta 60. un 70. gados vadīja no Rakveres. To slēdza 1978. gadā, jo tā bija novecojusi. Līdz mūsdienām būvētā ir saglabājušās tikai drupas. Joprojām veseli ir daži raķešu, remontdarbu un noliktavu angāri un palaišanas laukumi.

52

Kadilas un Rohu raķešu bāze ●

Raekūla/Avispea kūla, Vinni
vald, Igaunija, Lääne-Virumaa,
GPS: 59.1878,26.3463

+372 53405718
heili.tammus@gmail.com

53

Mežabrāļu bunkurs Lebaverē ●

Eipri village, Väike-Maarja
municipality, Lääne-Virumaa,
Igaunija, Lääne-Virumaa,
GPS: 59.1649,26.4165

+372 53405718
heili.tammus@gmail.com

Lebaveres mežā 2020. gadā tika atklāts atjaunotais mežabrāļu bunkurs. Bunkurs tika izveidots 1944.–1954. gadā pēc mežā bēguļojošā mežabrāļa Martina Tamme bunkura parauga, balstoties uz viņa brāļa Kaljo Tamme atmiņām. Martins Tamme šādā bunkurā nodzīvoja mežā vismaz sešus gadus. 2001. gadā Veikemārijas pagastā tika uzcelts apmeklētājiem paredzēts bunkurs, kurš tagad ir novecojis. Veikemārijas muzeja draugu biedrības vadībā mežā tika atjaunots šis pats bunkurs un piemiņas plāksne. Lai iegūtu plašāku informāciju un pieteiktos mežabrāļu bunkura apmeklējumam, sazinieties ar Veikemārijas muzeja draugu biedrību, kas piedāvā ekskursijas gida pavadībā.

Memoriāls atrodas pie baznīcas un kapsētas Avinurmes mazpilsētā. Šajā kaujā 1944. gadā igauņiem nācās cīnīties pret saviem tautiešiem: Igaunijas strēlnieku 27. un 921. pulka bataljoni karoja padomju rindās, bet SS Igaunijas ieroču grenadieru divīzija un 300. speciālās kājnieku divīzijas vienības karoja Vācijas pusē. 1964. gadā Avinurmes baznīcas priekšā uzstādīja piemiņekli ar šādu tekstu: "Slava varoņiem, kuri Avinurmē atdeva dzīvību par mūsu tēvzemes atbrīvošanu. 1944. gada 20. septembrī."

54

Avinurmes kaujas memoriāls ●

Avinurme kalmistu,
Avinurme, Mustvee vald,
Igaunija, Jõgevamaa,
GPS: 58.9793,26.8629

info@mustvee.ee

Sērojošās jaunavas statuja atrodas pie Otrā pasaules kara upuru masu kapa Mustves pilsētā Peipusa ezera krastā.

1944. gadā šeit, pamestā vecticībnieku kapsētā, tika apglabāti Mustvē un apkaimes mežos kritušie Sarkanās armijas karavīri. Padomju armijas avotos minēts, ka masu kapā atdusas 264 padomju karavīri, kuri zaudēja dzīvību Otrajā pasaules karā.

Masu kapā apglabāto piemiņai te 1973. gada 8. maijā tika uzstādīta tēlnieka Elmāra Rebanes veidotā bronzas statuja ar nosaukumu "Sērojošā jaunava", kā arī kapakmens.

55

Sērojošās jaunavas skulptūra. Otrā pasaules kara upuru masu kaps ●

Pihkva 29, Mustvee, Igaunija, Jõgevamaa,
GPS: 58.8425,26.9482

info@mustvee.ee

176

56

Jegevas (Jõgeva) Militārais muzejs ● ●

Tallinna maantee 17b, Jõgeva,
Igaunija, Jõgevamaa,
GPS: 58.7411,26.3629

www.pommiauk.ee/muuseum.php
mtupommiauk@gmail.com

RU

145

Muzejistaba atrodas Sādjerves dabas centrā Eksi pagastā. To atklāja 2002. gadā ar "Somu zēnu" piemiņas biedrības, Tartu pašvaldības un Somijas valsts rīkojumu un atbalstu. Ekspozīcija sniedz ieskatu Somijā un Igaunijā notikušajās Otrā pasaules kara kaujās, kurās piedalījās tā sauktie "Somu zēni". Šeit var aplūkot Jegevas un Tartu apriņķī notikušo kauju modeļus, kā arī Somu zēnu mundierus, apbruojumu, bruņojumu, militāros apbalvojumus, personīgās mantas un fotogrāfijas. Apmeklētājiem ir atvērts arī bunkurs.

57

Muzejistaba pie Ledus laikmeta centra, kas veltīta igauņu brīvprātīgo pulkam Somijas armijā ("Somu zēni") ●

Saadjärke 22, Äksi, Tartu vald,
Igaunija, Tartumaa,
GPS: 58.5257,26.6763

+372 735 3138; www.puhkaeestis.ee/et/
soomepoiste-tuba-museum,
aksirk@tartuvv.ee

159

Amandus Ādamsona veidotais piemineklis Sūrejāni kap-sētā tika atklāts 1926. gada 24. jūnijā. Tajā attēlots se-nais igauņu karavadonis Lembits, kurš, kaut arī ievainots, tur zobenu augstu paceltu gaisā. Pieminekli nojaucā 1941. gadā un vēlreiz 1950. gadā. To no jauna atklāja 1990. gada 23. jūnijā. Pēc pirmās nojaukšanas Lembita bronzas statuja tika novietota vietējai izpildkomitejai pie-derošā angārā, un to sākotnējā vietā atgriezā vācu oku-pācijas laikā. Kad pieminekli otrreiz nojaucā 1950. gadā, bojāto bronzas skulptūru, kurai vairs nebija vienas rokas, nodevā Vīlandes muzejam. Jauna bronzas skulptūra pie-minekļa atjaunošanai tika izlieta 1990. gadā.

58

Brīvības cīņu piemineklis Sūrejāni (Suure-Jaani) ●

Suure-Jaani, Põhja-Sakala vald,
Igaunija, Viljandimaa
GPS: 58.5328,25.4671

142

59

Vīlandes (Viljandi) muzejs ● ● ● ●

Johan Laidoneri plats 10,
Viljandi, Igaunija, Viljandimaa,
GPS: 58.3634,25.5996

+372 433 3664, +372 433 3316
muuseum.viljandimaa.ee
info@muuseum.viljandimaa.ee

159

60

Ģenerāļa Johana Laidonera piemineklis zirga mugurā ●

Viljandi lalulväljak, Viljandi,
Igaunija, Viljandimaa,
GPS: 58.3619,25.5943

159

Piemineklis, kurā ģenerālis Johans Laidoners attēlots zir-ga mugurā, atrodas netālu no pilskalniem Vīlandē. Pie-minekļa autors ir tēlnieks Terje Ojavers, un tas tika atklāts 2004. gadā.

Armijas virspavēlniekam ģenerālim Johanam Laidone-ram veltītais piemineklis ir pirmā un pagaidām vienīgā jātnieka statuja Igaunijā. Viņš kā izcila militārpersona un valstsvīrs, kurš dzimis šajā apriņķī, kļuva par pirmo Vīlandes goda pilsoni.

Ģenerāļa Laidonera dzimtās mājas — Rabas lauku saimniecība Vardjas ciemā — vairs nav saglabājušās. Tiek uzskatīts, ka tās iznīcināja pirms Otrā pasaules kara, jo šajā vietā 1937. gadā tika uzcelts piemineklis. Pieminekli nojauca 1940. gadā, bet atjaunoja 1990. gadā. Pirms dažiem gadiem cilvēki aizsāka tradīciju vecajā lauku sētā novietot svecītes ģenerāļa Laidonera dzimšanas dienā 12. februārī.

61

Ģenerāļa Johana Laidonera dzimtā vieta Vīlandē (Viljandi) ●

Vardja kūla, Viljandi vald,
Igaunija, Viljandimaa,
GPS: 58.3458,25.6262

162

62

Brīvības cīņu piemineklis Tarvastu ●

Jaani park, Mustla, Viljandi
vald, Igaunija, Viljandimaa,
GPS: 58.2348,25.8625

184

Šis lidlauks Tartu ziemeļaustrumu pievārtē senāk kalpoja par gaisa spēku bāzi.

Krievu pilots Sergejs Utočkins 1912. gada 14. aprīlī veica Igaunijas vēsturē pirmo lidojumu ar motorizētu lidaparātu — "Farman" divplāksni pārlaizoties pār Rādi muižu. Muižas saimnieks barons Lipharts 1914. gada vasarā lika muižas aramzemi pārvērst skrejceļā. Starpkaru perioda neatkarīgajā Igaunijā Rādi bija izvietota aviācijas pulka 2. eskadriļa. 20. gadsimta 50. un 60. gados lidlauku pārbūvēja par vienu no lielākajām gaisa spēku bāzēm Austrumeiropā, un tur izvietoja tāl darbības stratēģiskos bumbvedējus. Tiek uzskatīts, ka pēdējā lidmašīna Rādi lidlaukā nolaidās 1996. gadā. Plānus par lidlauka atjaunošanu atmeta 1999. gadā. Kopš tā laika lidlauks vairs netiek izmantots.

Tas atrodas blakus Rādi muižai. Muižas ēkā, kuru 1919. gadā atsavināja Liphartu dzimtai, 1922. gadā tika iekārtots Igaunijas Nacionālais muzejs. Uzlidojumos 1944. gada augustā muiža aizdegās un nodega līdz pamatiem. 2016. gadā Rādi bijušā lidlauka skrejceļa galā tika atklāta Igaunijas Nacionālā muzeja jaunā ēka. Ēka ir 350 metrus gara un pakāpeniski paceļas no zemes, tāpēc tā izskatās kā skrejceļa pagarinājums.

63

Bijušais Rādi (Raadi) militārais lidlauks ● ●

Raadi, Tartu, Igaunija,
Tartumaa
GPS: 58.4003,26.7666

185

Muzejs atrodas Rīgas un Pepleri ielu krustojumā Tartu. Tā ir Tartu Pilsētas muzeja filiāle. Muzejs atrodas bēdīgi slavenajā "pelēkajā mājā" Rīamegi kalnā. VDK to izmantoja kā bāzi savai darbībai Tartu 20. gadsimta 40. un 50. gados. Pagrabstāvā atradās pirmstiesas apcietinājuma telpas politieslodzītajiem. Tagad pēc daudziem gadiem tās ir atvērtas apmeklētājiem. Daudzas kameras (arī vieninieku kameras) un daļa koridora ir atjaunotas to sākotnējā veidolā. Bijušajās cietuma kamerās iekārtotā ekspozīcija vēsta par Otrā pasaules karu, pretošanos padomju varai pēckara Igaunijā, komunistiskā režīma noziegumiem un apstākļiem aizturēšanas telpās. Ideja par muzeja atvēršanu radās pārstāvjiem no bijušās Tartu studentu pagrīdes pretošanās grupas, sauktas par zili melni baltajiem. Apmeklējot savas kādreizējās kameras, viņi atklāja, ka ēkas pagrabstāvs ir pamests un to nebūtu sarežģīti atjaunot agrākajā cietuma veidolā. Muzejs oficiāli tika atvērts 2001. gada 12. oktobrī.

64

VDK kameru muzejs Tartu ●

Riia 15b, Tartu, Igaunija,
Tartumaa,
GPS: 58.3733,26.7200

+372 746 1914
linnamuseum.tartu.ee/kgb-kongide-museum,
martin.jaigma@muuseum.tartu.ee

185

65

Jalaka prettanku līnija Tartu ●

Rāni, Kambja vald,
Igaunija, Tartumaa,
GPS: 58.3458,26.6630

183

Jalaka līnija (nosaukta Tartu Izpildkomitejas priekšsēdētāja Kristjana Jalaka vārdā) bija prettanku tranšeja, kuru 1941. gada vasarā izraka gar Rīgas šoseju pie Reni ciema 4 km no Tartu, lai pretotos vācu armijas uzbrukumam. Daļa no līnijas atrodas Lemmatsi, citā ciemā Tartu pievārtē pie E264 šosejas, kas ved uz Valgu. Otrā līnijas daļu izveidoja Emajegi upes labajā krastā, un tā sniedzas no Kereveres līdz Prāgas ciematam. Jalaka līnijas nocietinājumu darbos padomju režīms piespiedu kārtā iesaistīja 16–55 gadus vecos Tartu iedzīvotājus — gan vīriešus, gan sievietes. Vācu režīms tranšejas izmantoja 1941. un 1942. gadā, lai izpildītu nāvessodu notiesātajiem Tartu koncentrācijas nometnē ieslodzītajiem. Padomju laikā šeit uzlēja pieminēkli terora upuru piemiņai, un tā autori bija Elmārs Rebase un Veino Tamms.

Muzejs atrodas Langes ciemā, un tā platība ir 10 hektāri. Muzeju oficiāli atklāja 2002. gadā. Tā mērķis ir saglabāt Igaunijas aviācijas vēsturi, kā arī izrādīt un popularizēt aviācijas nozari. Muzeja galvenie partneri ir Igaunijas Aviācijas akadēmija, Igaunijas Gaisa spēki, Robežsardzes aviācijas grupa un Igaunijas Kara muzejs. Ekspozīcijā ir pieci helikopteri un 33 lidmašīnas, kā arī pretgaisa raķetes. Vairums šo reto eksponātu ir saglabājušies no Aukstā kara laikiem. Muzejā ir plaša lidaparātu un raķešu kolekcija ar vairāk nekā 600 eksponātiem. Aviācijas muzejs ik gadu jūnija otrajā nedēļas nogalē rīko aviācijai veltītu tematisko pasākumu.

66

Igaunijas Aviācijas muzejs ●

Lange, Kastre vald,
Igaunija, Tartumaa,
GPS: 58.2889,26.7646

+372 5026712
www.lennundusmuuseum.ee
info@lennundusmuuseum.ee

200

Piemineklis ir uzliets vēsturiskās Keveras taverņas priekšā (tā celta aptuveni laikposmā no 1807. līdz 1830. gadam) Rengu pagastā. Tēlnieka Aleksandra Ellera veidoto pieminekli atklāja 1934. gada 30. septembrī. Uz granīta pamatnes uzstādītā bronzas skulptūra attēlo igauņu eposa varoni Kalevipoegu, kurš ar zobenu aizsargā savu māti Lindu. Viņa simbolizē igauņu tautu. Skulptūru iznīcināja 1940. gada oktobrī, bet vācu okupācijas laikā atjaunoja un no jauna atklāja 1941. gada 12. oktobrī. Pieminekli pilnīgi nojauca 1948. gadā. Tagadējo pieminekļa versiju ar Villu Jāniso ieviestām nelielām izmaiņām atklāja 1995. gada 21. maijā. Tas atšķiras no sākotnējā pieminekļa ar to, ka Lindas statuja atrodas augšpusē, bet Kalevipoega statuja, atspiedusies pret zobenu, ir novietota pieminekļa priekšā.

67

Brīvības cīņu piemineklis Rengu (Rõngu) ●

Rõngu, Elva vald, Igaunija,
Tartumaa,
GPS: 58.1423,26.2469

194

68

Paju kaujas piemiņas zīme ●

Paju kūla, Valga vald,
Igaunija, Valgamaa,
GPS: 57.8274,26.1136

223

Pieminekli šajā Valgas kapsētā atklāja 1925. gada 11. oktobrī. Tas ir uzstādīts vienā no lielākajām Brīvības cīņās kritušo apbedījumu vietām. Šeit Zemes klēpī ir guldīti vairāk nekā 300 kareivju. Bet, tā kā visi apbedītie nav identificēti, uz pieminekļa ir tikai 154 vārdi. Taču tur ir minēts, ka šeit atdusas arī 152 vēl neidentificētās personas. 1940. gada septembrī pieminekli apgāza, taču to atkal uzslēja atpakaļ 1941. gada jūlijā. Pēc Otrā pasaules kara pieminekli vēlreiz nojauca un pēc tam apraka.

Atjaunotu no oriģinālajām daļām to šajā pašā vietā no jauna atklāja 1988. gada 27. novembrī. Piemineklim ir pieticīgs dizains. To veido pamatne ar pakāpieniem, uz kuras uzstādīts obelisks. Piemineklis veidots no pelēka granīta.

69

Brīvības cīņu piemineklis Priimetsas (Priimetsa) kapsētā ●

Priimetsa kalmistu, Valga,
Igaunija, Valgamaa,
GPS: 57.7835,26.0480

240

Muzejs un tematiskais parks ir veltīti iekšzemes drošībai un Valgas un Igaunijas militārajai vēsturei. Šī ir lieliska vieta, kur rīkot vasaras nometnes ar aktivitātēm brīvā dabā un ekskursiju uz Otrā pasaules kara kauju norises vietu pie Mazās Emajegi upes. Nometnes dalībnieki mācās gatavot zirņu zupu (tas ir populārs ēdiens militārajās aprindās), izmantot maskēšanās sejas krāsas un orientēties mežos.

Tematiskā parka ekspozīcijā ietilpst militārais aprīkojums, artilērija, Mi-8 helikopters, ugunsdzēsības mašīna, dažādu veidu doti (ilglaicīgie ložmetēju uguns punkti) un jūras mīnas. Ekskursija noslēdzas pie mežabrāļu bunkura, kur, iepriekš piesakoties, iespējams nobaudīt alkoholu, ko savulaik dzēra mežabrāļi, un sviesta maizes ar kūpinātu speķi un sīpoliem. Nopietnāki entuziasti muzejā var apskatīt Igaunijā lielāko ieroču kolekciju. Igaunijas Aizsardzības spēki, Policijas un robežsardzes pārvalde, Aizsardzības līga un Iekšējās drošības dienests muzejā rīko savu darba pienākumu paraugdemonstrējumus. Viņiem pievienojas Latvijas Valsts policija, Robežsardze un Ugunsdzēsības un glābšanas dienests.

Programmas ietvaros var apmeklēt "Walk" aizsardzības līniju netālu no Valgas, kur Mazās Emajegi upes krastos kādreizējos vācu armijas nocietinājumus ir atjaunotas tranšejas un doti (ilglaicīgie ložmetēju uguns punkti).

70

Militārais tematiskais parks Valgā, aizsardzības līnija "Walk" pie Valgas

Pikk 16a, Valga, Igaunija,
Valgamaa, GPS: 57.7816,26.0542

+372 76 71 127

www.isamaalinemuuseum.ee/kontakt-ii
valga@isamaalinemuuseum.ee

237

71

Brīvības cīņu pieminēklis Valgā ●

Julius Kuperjanovi 65,
Valga, Igaunija, Valgamaa,
GPS: 57.7804,26.0510

237

Brīvības cīņās kritušo Dienvidigaunijas kareivju piemiņai veidotajā pieminēklī attēlota nezināma kareivja statuja uz augstas pamatnes. Viņam pie sāniem karājas zobens, vienā rokā viņš tur karogu, bet otra roka ir izstiepta gaisā. Sākotnējo pieminēkli atklāja leitnanta Jūlija Kuperjanova 31. dzimšanas dienā 1925. gada 11. oktobrī, bet padomju režīms to iznīcināja 1940. gada 21. septembra naktī. Pieminēkli tā kādreizējā atrašanās vietā Kuperjanova ielā Valgā atklāja 2013. gada 16. augustā. Oriģinālo pieminēkli 1925. gadā veidoja tēlnieks Amandus Ādamsons, kurš arī uzraudzīja bronzas skulptūras liešanas procesu Itālijā. Skulptūru pilnā izmērā atjaunoja tēlnieks Jāks Soanss. Restaurācijas darbus organizēja bezpeļņas organizācija "VIKP" (Pastāvīgā patriotiskās izglītības ekspozīcija Valgā), Valgas pilsētas un apriņķa pašpārvalde un Igaunijas Kara muzejs.

Valgas dzelzceļa stacijas galvenā ēka (Leningradas Transporta plānošanas birojs, arhitekts Viktors Cipulins) ir celta 1949. gadā. Tā ir pagarinātas formas divstāvu celtnē ar izvirzījumu un četrslīpju jumtu, un tās centrālais arhitektoniskais elements ir septiņus stāvus augsts kvadrātveida tornis. Tas ir viens no labākajiem un izteiksmīgākajiem stalinisma arhitektūras paraugiem Igaunijā. Ēkas sākotnējais stāvoklis ir tik labi saglabājies, ka tā joprojām iedvesmē bijību. Dzelzceļa stacija tika uzbūvēta neilgi pēc Otrā pasaules kara vietā, kur savulaik atradās Krievijas impērijas laika ēka, kuru padomju spēki uzlidojums pilnīgi iznīcināja. Tā kā Valgā tika turēti vācu karagūstekņi, ļoti iespējams, ka viņus izmantoja celtniecības darbos.

72

Vācu karagūstekņu celtā Valgas dzelzceļa stacija ●

Jaama 18, Valga, Igaunija,
Valgamaa,
GPS: 57.7748,26.0529

+372 766 1699

valga@visitestonia.ee

238

Muzejs atrodas Veru pilsētas centrā. Ekspozīcijā apskatāma Veru apriņķa vēsture no aizvēstures līdz 20. gadsimta vidum.

Tā stāsta arī par Igaunijas Republikas rašanos un par Brīvības cīņu notikumiem Veru apriņķī. Turklāt muzejā ir viena no detalizētākajām ekspozīcijām par mežabrāļiem Igaunijā, kā arī mežabrāļu bunkura iekšpuses modelis. Izstāžu zālē regulāri skatāmas ekspozīcijas par dažādiem tematiem, un apmeklētāji var apmeklēt muzeja rīkotos kursus par vēstures tēmām.

73

Vana-Veromä (Vana-Võromaa) muzejs un mākslas galerija ●●●

Katariina allee 11, Võru,
Igaunija, Võrumaa,
GPS: 57.8463,26.9921

+372 78 244 79, +372 78 219 39
vorumuuseum.ee
info@vorumuuseum.ee

74

Mežabāļu muzejistaba Nursi ciema centrā (ar netālo memoriālu un bunkura kopiju) ●

Nursi raamatukogu, Nursi küla,
Rõuge vald, Igaunija, Võrumaa,
GPS: 57.7807,26.8869

+372 787 9331, +372 5331 3107
rouge.kovtp.ee/raamatukogud#Nursi,
nursirk@rouge.ee

Muzejistaba ir atvērta bibliotēkas darba laikā.

Bunkurs atrodas Aizsardzības spēku mācību zonas neie robežotās piekļuves daļā Nursipalu. Kad notiek mācības, tuvējā apkārtnē var dzirdēt šāvienu skaņas. Pēdējais ceļa posms šoferiem var radīt grūtības, bet lielākoties ceļš ir izbraucams. Zeme ap bunkuru var būt mitra.

Likas (Nursi) kauja notika 1945. gada 28. decembrī. Cīņās tika nogalināti deviņi mežabrāļi, un tika nodedzināts virszemes bunkurs, bet trim vīriešiem izdevās aizbēgt. Kaujas vietu atrada 2008. gadā pēc ilggadējiem pētījumiem. Gadu vēlāk pie Veru-Valgas ceļa atklāja kaujas piemiņas vietu. Pirmos izrakumus bunkura atrašanās vietā veica 2010. gadā, un tajā pašā gadā bijušajā Nursi skolas ēkā atklāja kaujai veltītu muzejistabu. Mežabrāļu izmantoto rakstāmmašīnu pašlaik var apskatīt Veru apriņķa muzejā.

Šis pieminēklis Verskā ir izveidots 1938. gadā pēc tēlnieka Romāna Hāvamē meta (rasējuma) un viņa uzņemtajām fotogrāfijām, un tas ir unikāls starp atjaunotajiem Brīvības cīņu pieminēkļiem Igaunijā. Sākotnēji pieminēkli bija paredzēts atklāt Brīvības parkā Petseri, bet padomju okupācijas režīms to divas reizes aizliedza — 1940. un 1944. gadā. Pieminēkli pabeidza pēc 80 gadiem un atklāja jaunā vietā Verskā, Setomaa reģiona jaunajā administratīvajā centrā. Tā kā sākotnējā pieminēkļa izveidei līdzekļus ziedoja pilsētas iedzīvotāji, pieminēkli rotā Petseri pilsētas ģerbonis. Tas ir veltīts daudzajiem kritušajiem — saskaņā ar aplēsēm kaujās Petseri apriņķī dzīvību zaudēja ap 350 karavīru. Pieminēklis ir piecus metrus augsts, un tā galā ir statuļa — vīrs, kuram vienā rokā ir zobens, bet otrā rokā ir vairogs, ko rotā trīs leopardi.

75

Brīvības cīņu pieminēklis Petseri apriņķī ●

Vārskā küla, Setomaa vald,
Igaunija, Võrumaa,
GPS: 57.9573,27.6326

+372 5682 1268
www.visitsetomaa.ee
turism@setomaa.ee

Atjaunotā ģenerālim Nikolajam Rēkam piederējušī jūgendstila vasaras rezidence atrodas gleznainā vietā Ersavas ezera krastā Verskā.

2020. gadā šeit tika atvērts Verskas apmeklētāju centrs, lai popularizētu reģiona unikālo mantojumu. Centrā iekārtotā izstāde vēsta par šeit 20. gadsimta 20. gados izveidoto Petseri Ziemeļu nometni, par Brīvības cīņu notikumiem un ārstniecisko dūņu un minerālūdens izmantošanu vietējā kūrortā.

76

Verskas apmeklētāju centrs – Rēka māja (Reegi maja) ●

Pikk 29, Värskā, Setomaa vald, Igaunija, Võrumaa, GPS: 57.9483,27.6448

+372 58 878 676
www.setomuseum.ee
reegimaja@setomuseum.ee

77

Ziemeļu nometne ●

Värskā, Setomaa vald, Igaunija, Võrumaa, GPS: 57.9435,27.6464

+372 505 4673
www.setomuseum.ee
info@setomuseum.ee

Ziemeļu nometne atrodas Ersavas ezera krastā uz dienvidiem no Verskas Pelvas apriņķī. Oficiāli saukta par Igaunijas Aizsardzības spēku Petseri Ziemeļu nometni (2. divīzijas štābs), tā tika izveidota 20. gadsimta 20. gadu vidū kā vasaras mācību centrs jātnieku bataljoniem un artilērijas spēkiem. Kompleksā ietilpa karavīru kazarmas, stalli, virsnieku mājas, ēdnīca karavīriem un iespaidīga ēdamzāle virsniekiem. Nometnē arī bija sporta laukumi, korti un peldvietas pie ezera. Virsniekiem, karavīriem un zirgiem bija paredzētas atsevišķas peldvietas. Nometnes vidū bija pulcēšanās zona un parādes laukums. Artilērijas nometne atradās ezera otrā pusē un ietvēra kokzāģētavu. Lielākā daļa ēku tagad ir iznīcinātas, taču ir saglabājušās kazarmas un dažas dzīvojamās mājas. Ēkas var apskatīt no ārpusēs.

Pēc pieprasījuma Verskas setu lauku muzejs piedāvā tematisku programmu par Ziemeļu nometni.

Sātses Seto muzejs atrodas attālā Igaunijas dienvidaustrumu nostūrī, netālu no robežkontroles līnijas starp Igauniju un Krievijas Federāciju. Muzeja jaunā pastāvīgā ekspozīcija "Ilin visam ir robeža(-as)" iepazīstina ar kultūru attīstību pierobežas zonā politiskās un militārās vēstures gaitā, lai iedvesmotu apmeklētājus aizdomāties par "robežām ap mums un mūsos". Izstādē akcentētas Sātses reģiona īpašās iezīmes un setu zemes unikālais etniskais un kultūras mantojums.

78

Sātses (Saatse) Seto muzejs ●●●

Samarina kūla, Setomaa vald, Igaunija, Võrumaa, GPS: 57.8859,27.8043

+372 5342 1428
www.setomuseum.ee/et/saatse-museum
saatse@setomuseum.ee

Plāni izveidot šo mežabrāļu piemiņas vietu radās 2013. gada sākumā, kad Iekšlietu drošības dienests identificēja mirstīgās atliekas, kas tika atrastas masu kapā Rēdopalo netālu no Veru. Kopīgi ar Vastselīnas pašvaldību, Igaunijas Aizsardzības lietas Veru reģionālo nodaļu un Aizsardzības ministriju tika pieņemts lēmums par piemiņas vietas izveidošanu kapsētā, un tika sākti vajadzīgie priekšdarbi. Trīspadsmit mežabrāļu mirstīgās atliekas pārapsēdīja 2013. gada 21. septembrī. Gadu vēlāk kapsētā tika atklātas Mati Karmina veidotās piemiņas skulptūras no akmens tēstu eglīšu veidolā. 2015. gada 1. novembrī šeit pārapsēdīja vēl četrus meža brāļu mirstīgās atliekas no slepenā masu kapa Rēdopalo, un tika atklātas vēl vairākas piemiņas eglītes trijās dažādās kaujās kritušo atcerei. Viņu faktiskā atdusas vieta joprojām nav zināma.

79

Mežabrāļu piemiņas vieta Vastselinā (Vastseliina) ●

Vastseliina kalmistu, Vastseliina,
Võru vald, Igaunija, Võrumaa,
GPS: 57.7350,27.2831

272

80

Mežabrāļu (Metsavenna) lauku māja ●

Vastse-Roosa küla, Rõuge
vald, Igaunija, Võrumaa,
GPS: 57.5701,26.6608

+372 5230850
www.metsavennatalu.ee
metsavennainfo@gmail.com

RU

LV

289

Mežabrāļu lauku māja (*Metsavenna Talu*) atrodas Vastse-erozas ciemā pie Igaunijas un Latvijas robežas. Bunkuru kā tūrisma objektu atklāja 1999. gadā, piedāvājot apmeklētājiem iespēju izmēģināt mežabrāļu dzīvesveidu, kas ir daļa no Igaunijas vēstures. Programmā ietilpst mežabrāļu meklēšana slēptuvē, viesošanās bunkurā, stāsti par patiesiem notikumiem, mežabrāļu dziesmu dziedāšana ar mājas saimnieku un mežabrāļu malnītes gatavošana vai baudīšana. Galvenais objekts ir bunkurs, kurš ir ierakts kalna nogāzē un izklāts ar šauriem priekškokiem. Bunkurā ir divstāvu gultas un neliels galdiņš. Šāda veida bunkuros 20. gadsimta 40. gadu beigās un 50. gadu sākumā mitinājās simtiem drosmīgu vīru, kuri pretojās valdošajam režīmam, tāpēc bija spiesti slēpties no varas iestādēm.

www.militarais.celotajs.lv
(www.militaryheritagetourism.info)

MILITĀRĀ MANTOJUMA VIETAS

Nr.	Objekts	lpp.
81	Mazirbes robežapsardzības tornis	34
82	Atjaunotās vācu armijas zemnīcas kempingā "Melnisils"	34
83	Padomju armijas automašīnu kolekcija	34
84	Ovišu bāka un krasta robežapsardze	35
85	Ventspils Starptautiskais Radioastronomijas centrs	35
86	Šaursliežu dzelzceļa tvaika lokomotīve "Mazbānītis" Ventspils Piejūras brīvdabas muzejā	35
87	Ventspils 46. krasta aizsardzības baterijas uguns korigēšanas tornis	36
88	Užavas bāka	36
89	Rubeņa bataljona muzejs	36
90	Rubeņa bataljona zemnīca un cīņu vietas	37
91	Nacionālās pretošanās kustības muzejs Rēdā	37
92	Pelču muižas pils	37
93	Padomju robežsardzes novērošanas tornis – skatu tornis Pāvilostā	38
94	Pāvilostas novadpētniecības muzeja pastāvīgā ekspozīcija	38
95	Akmeņraga bāka	38
96	Memoriāls holokausta upuriem Liepājā	39
97	Ziemeļu Forti, Karosta	39
98	Karosta	39
99	Karostas cietums	40
100	Maršruts Priekulē "Pa Otrā pasaules kara pēdām Kurzemes katlā"	40
101	Priekules Brāļu kapu memoriālais ansamblis	40
102	Vaiņodes lidlauks	41
103	Deportāciju piemiņas vagoni – muzejs pie Skrundas stacijas	41
104	Skrundas muižas ekspozīcija par Skrundas lokatoru	41
105	Oskara Kalpaka muzejs un piemiņas vieta "Airītes"	42
106	Ezeres kultūrvēstures un novadpētniecības materiālu krātuve "Muitas nams"	42
107	Kurzemes cietokšņa muzejs Zantē	42
108	Izbrauciens ar kuģi "Zezar" Cieceres ezerā	43
109	Saldus vācu karavīru kapi	43
110	Padomju armijas mērķpoligons Zvārdē	43
111	Īles nacionālo partizānu bunkurs	44
112	Mērsraga bāka un krasta robežapsardze	44

113	Pēteris Čevera nacionālo partizānu bunkurs	44
114	Padomju memoriāls "Māte - Dzimtene" Tukumā	45
115	Aviācijas muzejs "SKY ZOO"	45
116	Somu jēgeru cīņu piemiņas vieta	45
117	Lestenes Brāļu kapi, piemiņas ekspozīcija un bunkurs	46
118	Izjāde ar zirgiem pa Pirmā Pasaules kara vietām Tīreļos	46
119	Latviešu strēlnieku zemnīcas un ierakumi Tīreļos	46
120	Ziemassvētku kauju muzejs un brīvdabas ekspozīcija	47
121	Daugavgrīvas cietoksnis	47
122	Žaņa Lipkes memoriāls	47
123	Rīgas Aviācijas muzejs	48
124	Komunistiskā terora upuru piemiņas vieta Torņakalnā	48
125	Olaines Vēstures un mākslas muzejs un Pirmā pasaules kara izziņas taka ar zemnīcu	48
126	Krasta aizsardzības nocietinājumu komplekss Mangalsalā	49
127	Padomju armijas pilsētiņa Mežgarcienā	49
128	Militāro divīziņu kolekcija Saulkrastu Velosipēdu muzejā	49
129	Ādažu garnizona vēstures ekspozīcija	50
130	Rīgas Brāļu kapi	50
131	Stūra mājas izstāde "Čekas vēsture Latvijā"	50
132	Latvijas Okupācijas muzejs	51
133	Latvijas Kara muzejs	51
134	1991. gada barikāžu muzejs	51
135	Rīgas geto un Latvijas holokausta muzejs	52
136	Salaspils memoriālais ansamblis	52
137	Nāves sala	52
138	Kultūras mantojuma centrs "Tīnūžu muiža"	53
139	Militārā mantojuma ekspozīcija kafejnīcā "Dakota"	53
140	Aizkraukles vēstures un mākslas muzeja ekspozīcija "Padomju gadi"	53
141	Pazemes bunkuri Valkā	54
142	Valkas dzelzceļa stacija	54
143	Ekspozīcija "Valka - Latvijas neatkarības šūpulis" Valkas novadpētniecības muzejā	54

144	Sedas pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma (1953-1990) ekspozīcija un Staļinisma arhitektūra	55
145	Memoriāls Otrā Pasaules karā kritušajiem karavīriem	55
146	Piemineklis Vīlandes skolnieku rotas karavīriem	55
147	Lielstraupe pils	56
148	Piemiņas vieta pie Skangaļu muižas	56
149	Piemineklis Cēsu kaujās kritušajiem	56
150	Dzelzceļa tilts pār Raunas upi	57
151	Cēsu Pulka Skolnieku rotas piemineklis	57
152	Cēsu Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcijas Jaunajā pilī	57
153	Vēstures ekspozīcija "Sirdsapziņas uguns"	58
154	Uzvaras piemineklis Cēsīs	58
155	Padomju slepenais bunkurs Līgatnē	58
156	"Mežbrāļi" – nacionālo partizānu bunkurs	59
157	Atpūtas vieta "Meža kaujas" un dzelzceļa tilts pār Amatu	59
158	Melānijas Vanagas muzejs un Sibīrijas zemnīca	59
159	Mores kauju muzejs	60
160	Nacionālo partizānu zemnīca un piemiņas vieta Sērmūkšos	60
161	Piebalgas novadpētniecības ekspozīcija Inešos	60
162	Alūksnes muzejs	61
163	Padomju armijas raķešu bāze Zeltīnos	61
164	Gulbenes dzelzceļa stacija	61
165	Litenes armijas vasaras nometne	62
166	Koka laipu taka un partizānu nometnes un piemiņas vieta Stompaku purvā	62
167	Ekspozīcija "Abrenes istabas"	62
168	Broņislavas Martuževas dzejas klēts	63
169	Lubānas tūrisma un kultūrvēsturiskā mantojuma centrs	63
170	Pulkveža O. Kalpaka dzimtās mājas "Liepsalas" un pēdējā atdusas vieta Visagala kapos	63
171	Otrā pasaules kara muzejs Aglonā	64
172	Kara tehnikas kolekcija Sventē	64
173	Daugavpils cietoksnis	64

Padomju robežapsardzības postenis bija izvietots kādreizējās Jūrscolas ēkā un tam blakus atrodas labi saglabāties padomju robežsardzes tornis. Otrs novērošanas tornis atrodas pašā jūras krastā pie stāvlaukuma. Novērošanas torni atgādina par padomju okupācijas laikiem, kad Mazirbe bija slēgtā pierobežas zona un civilpersonas jūras krastā drīkstēja iziet tikai noteiktās vietās un gaišajā diennakts laikā. Robežsardzes tornis ir viens no vislabāk saglabājušamies šāda veida objektiem Latvijas piekrastē. Kāpšanai bīstams.

81

Mazirbes robežapsardzības tornis ●

Mazirbe (pie bezmaksas stāvvietas pludmalē), Kolkas pag., Talsu nov., Latvija, GPS: 57.6925,22.3265

www.celotajs.lv/lv/e/mazirberobezsardze

179

82

Atjaunotās vācu armijas zemnīcas kempingā "Melnšils" ●

Melnšils, Rojas pag., Talsu nov., Latvija, GPS: 57.6528,22.5733

+371 28605606
www.melnshils.lv
info@melnsils.lv

151

Viesu nama "Pūpoli" saimnieks Edgars Kārklevāls Dundagas pagastā jau vairāk kā 15 gadus ar paša atjaunotu Padomju armijas kravas automašīnu GAZ-66 (līdz 24 personām) un UAZ-3151 (līdz 6 personām) piedāvā doties vēsturiski izziņošanā braucienā pa Ziemeļkurzemi, maršrutā iekļaujot bijušās militārās teritorijas. Viesu nama teritorijā ir apskatāmas Padomju armijas automašīnas un cita tehnika.

83

Padomju armijas automašīnu kolekcija ●

"Pūpoli", Dundaga, Dundagas pag., Talsu nov., Latvija, GPS: 57.5168,22.3587

+371 29197900
www.celotajs.lv/lv/e/pupoligaz66
pupoli9@inbox.lv

150

Ovišu bāka atrodas Tārgales pagasta Ovišos, Kurzemes piekrastē un ir vecākā bāka Latvijā – tā uzcelta 1814. gadā. Ovišu bākas tornis ir 37 m augsts. Bākai ir dubultcilindra konstrukcija: tās diametrs ir 11,5 m, bet akmeņu mūra iekšpusē ir otrs tornis 3,5 m diametrā. Šāda veida dubultcilindru bākas 18.–19. gadsimtā Eiropā izmantoja arī kā aizsardzības būves ienaidnieka uzbrukuma gadījumam. Ovišu bākas muzejs tiek uzskatīts par visbagātīgāko bāku aprikojuma un jūras navigācijas priekšmetu kolekciju starp visu Latvijas bāku muzejiem. Skaidros laikapstākļos no Ovišu bākas var redzēt Irbes bāku.

Otrā pasaules kara beigās Ovišu bākas apkārtnē atradās vācu armijas Beminger bataljona štābs un 530. jūras spēku artilērijas divizona 4. baterija ar vairākiem zenītlieģabaliem. Iespējams, bākas pakājē atradās radio signālu peilēšanas un infrasarkanā staru uztveršanas (Donau Gerāt) postenis. Bākas tuvumā kādreiz atradās padomju robežsardzes postenis, taču līdz mūsdienām padomju laika apbūve vairs nav saglabājusies. Bākas teritorijā joprojām atrodas Ovišu dzelzceļa stacijas ēka.

84

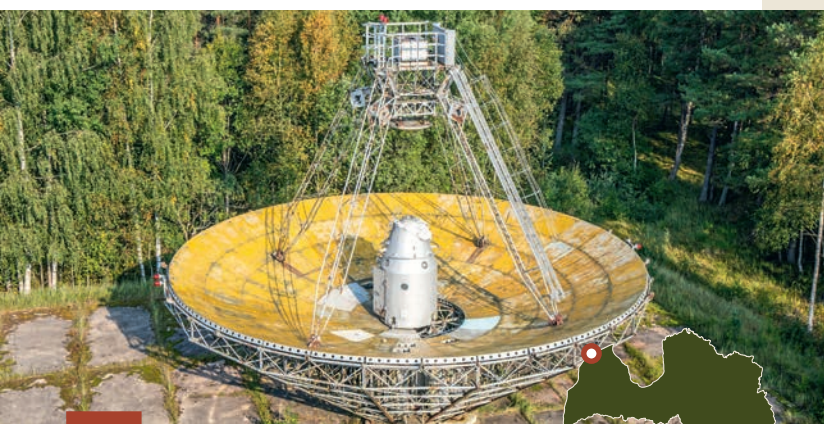
Ovišu bāka un krasta robežapsardze ●

Oviši, Tārgales pag.,
Ventspils nov., Latvija,
GPS: 57.5687,21.7159

+371 26264616
www.portofventspils.lv/lv/brivosta-sabiedribai/bakas
info@vbp.lv

216

85

Ventspils Starptautiskais Radioastronomijas centrs ●

Irbe, Ances pag.,
Ventspils nov., Latvija,
GPS: 57.5598,21.8614

+371 29230818
www.virac.eu
virac@venta.lv

216

Piejūras brīvdabas muzejā Ventspilī šaursliežu dzelzceļš jeb Mazbānītis piedāvā izbraucienus divās dzelzceļa līnijās: Rīnķa līnija – 1,4 km un Kalna līnija – 3,0 km garumā. Par Mazbānīti dēvē vilcienu, kas pasažierus un kravu transportēja pa 600 mm platām šaursliežu dzelzceļa sliežu līnijām no 1916. līdz 1963. gadam. Tas ir militārās vēstures mantojums no Pirmā pasaules kara, kas savulaik spēlēja nozīmīgu lomu Ziemeļkurzemes kultūras un ekonomikas uzplaukumā, nodrošinot saikni apdzīvoto vietu starpā un dodot darba vietas.

Plaša 600 mm platuma dzelzceļu būvniecība saistās ar Pirmo pasaules karu, kad vācu armija okupētajā Latvijas teritorijā 1916. gadā ķērās pie vairāku tā saukto "kara lauka" (vāciski "Heeresfeldbahn") dzelzceļu būvniecības. Šos dzelzceļus varēja gan ātri izbūvēt, gan arī ātri nojaukt un pārvēst uz citu frontes līniju. Latvijas šaursliežu dzelzceļi nepārtraukti darbojās arī Otrā pasaules kara gados. Šaursliežu dzelzceļi gandrīz 60 gadus bija vienīgais drošais transporta līdzeklis pasažieru, dažādu lauksaimniecības produktu un meža materiālu nogādāšanai uz lielpilsētām gan ziemā, gan vasarā.

86

Šaursliežu dzelzceļa tvaika lokomotīve "Mazbānītis" Ventspils Piejūras brīvdabas muzejā ●●

Rīnķa iela 2, Ventspils,
Latvija,
GPS: 57.3864,21.5345

+371 63624467, +371 22466099,
muzejs.ventspils.lv/pejuras-brivdabas-muzejs/
mazbanitis/vesture, brivdaba@ventspils.lv

191

LV RU EN

Atjaunotais 46. krasta aizsardzības baterijas uguns koriģēšanas tornis Ventspilī atrodas Saulrieta ielā un ir pieejams apmeklētājiem kā skatu tornis. Šis tornis ar blakus esošajām četru lielgabalu pozīcijām ir Latvijā vienīgā tik labā stāvoklī saglabājusies krasta aizsardzības baterija kopš Otrā pasaules kara. Apmeklētāji pa kāpnēm tornī var nokļūt uz āra skatu platformas, no kuras paveras skats uz jūru. Blakus tornim ir uzstādīts informatīvais stends, kas papildināts ar QR kodu, ar kā palīdzību var noskatīties animāciju par vēstures notikumiem. Blakus tornim izveidota jauna iela, plašs stāvlaukums un koka laipa pāri aizsargājamaī kāpu zonai.

Šis militārais komplekss būvēts 1939. gadā, uzsākot PSRS militāro bāzu būvniecību Latvijā. 46. krasta aizsardzības baterijā ietilpa četras 5-13 tipa lielgabalu pozīcijas. Pirmā šīs baterijas kauja notika 1941. gada 24. jūnijā, kad Ventspils ostai uzbruka vācu torpēdkuteri, kas ar baterijas pretuguns palīdzību tika padzīti no Baltijas jūras krasta. 28. jūnijā padomju armija lielgabalus uzspīdzināja.

87

Ventspils 46. krasta aizsardzības baterijas uguns koriģēšanas tornis ●●

Saulrieta iela, Ventspils,
Latvija,
GPS: 57.3779,21.5266

+371 63624467, www.visitventspils.com/lv/ko-darit-ventspili/1360/?group=10&brivdaba@ventspils.lv

190

88

Užavas bāka ●●

Užava, Užavas pag.,
Ventspils nov., Latvija,
GPS: 57.2091,21.4127

+371 63630573, +371 28341836
www.portofventspils.lv/lv/brivosta-sabiedribai/bakas, info@vbp.lv

215

Rubeņa bataljona muzejs atrodas Ugālē. Tas stāsta par ģenerāļa J. Kureļa grupas R. Rubeņa komandētā bataljona cīņām Kurzemē 1944. gadā, par kureliešu darbību un nacionālās pretošanās kustību. Muzejā izvietota ekspozīcija par Latvijas Centrālās padomes (LCP) un tās Ventspils grupas darbību, arī UNESCO programmā "Pasaules atmiņa" Latvijas nacionālajā reģistrā iekļautais LCP Memorands ar 188 parakstiem un parakstītāju fotogrāfijām. LCP bija vienots Latvijas augstākās politiskās vadības centrs ar pagrīdes valdību Latvijas okupāciju laikā no 1943. līdz 1994. gadam, ko dibināja ar nolūku koordinēt dažādu latviešu pretestības kustību darbību, lai atjaunotu Latvijas valstisko neatkarību. Muzejs piedāvā arī izbraukumu pa vietām, kas saistītas ar bataljona vēsturi (apmetne ar rekonstruēto bunkuru Usmas pagastā, cīņu vietas Rendas un Zlēku pagastos, u.c.).

89

Rubeņa batajona muzejs ●●

"Silmači", Ugāle, Ugāles pag.,
Ventspils nov., Latvija,
GPS: 57.2646,22.0478

+371 26559172
rezistence.lv
rubeņa.fonds@inbox.lv

150

Restaurētā Rubeņa bataljona 2. rotas zemnīca atrodas mežā pie Ilziņu ezera, Usmas pagastā. Tā ir brīvi pieejama apskatei no ārpusē jebkurā laikā. Ekskursija zemnīcā pie-sakāma iepriekš.

Leitnanta Roberta Rubeņa bataljons bija viena no ģene-rāļa Jāņa Kureļa veidotās militārās vienības daļām, kas nepadevās vācu karaspēkam un izrādīja sīvu pretošanos. No 1944. gada 14. novembra līdz 9. decembrim Ugāles, Usmas, Rendas un Zlēku pagastos notika niknas kaujas starp Vācu 16. armijas daļām, SD un SS vienībām policijas ģenerāļa Fridriha Jekelna vadībā, un kureliešu vienības atsevišķo bataljonu, ko komandēja leitnants Roberts Ru-benis. Rubenieši bija labi bruņoti un organizēta militāra vienība, kas apzinājās sevi esam ārpus abām naidīgajām okupācijas varām, un viņu cīņa ir plašākā un ilgstošā-kā visā Latvijas nacionālās pretestības kustības vēsturē. Kaujās pie Rendas un Zlēkām krita ap 250 vācu karavīru, bet rubeniešu zaudējumi bija ap 50 cilvēku. Par to dienu notikumiem liecina restaurētā zemnīca mežā – velēnām klāts, zemē ierakts guļbaltu mājoklis, kur savulaik uzturējās Rubeņa bataljona vīri.

90

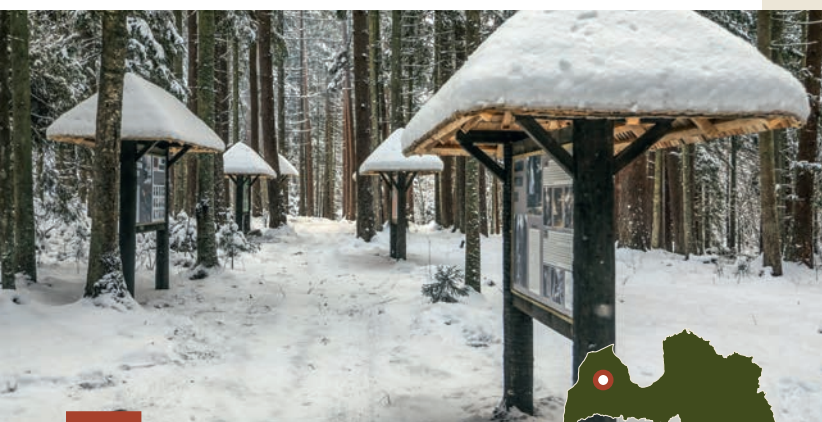
Rubeņa bataljona zemnīca un cīņu vietas ●●

Ugāles pag., Ventspils nov.,
Latvija,
GPS: 57.2634,22.1819

+371 26559172, www.visitventspils.com/lv/ko-darit-ventspili/655/?category=117
rubena.fonds@inbox.lv

145

91

Nacionālās pretošanās kustības muzejs Rēndā ●●

"Viesturi", Rendas pag.,
Kuldīgas nov., Latvija,
GPS: 57.0496,22.3005

+371 26559172
rezistence.lv
rubena.fonds@inbox.lv

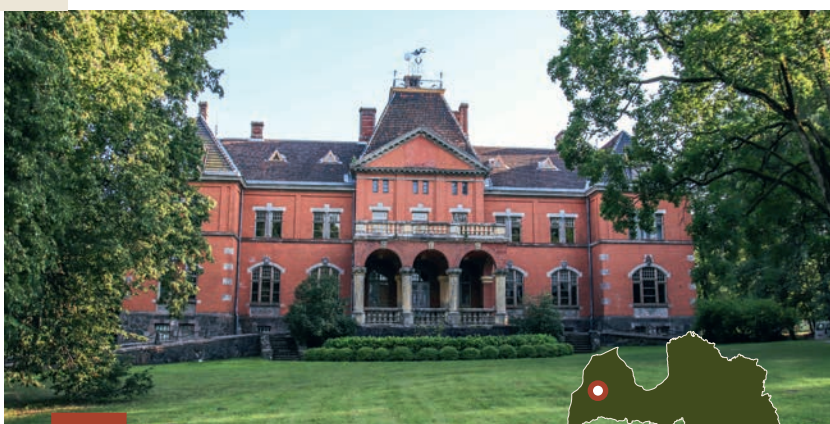
137

Pelču muiža atrodas Kuldīgas novada Pelču pagastā. Pils apskati nepieciešams pieteikt iepriekš. Pelču muižas pils būvēta 1903.–1904. gadā. Tā ir arhitekta Vilhelma Nei-maņa autordarbs un viena no izcilākajām 20. gs. sākuma muižu pilīm Latvijā, kuras arhitektūrā savijas renesanses, ba-roka un jūgendstila kompozīcijas principi un elementi. No 19. gs. beigām līdz 1920. gadam muiža piederēja pirmu fon Līvenu dzimtai.

1944.–1945. gadā Pelču muižas pilī atradās Kurzemes cie-toksnī esošās vācu armiju grupas "Ziemeļi" (no 1945. gada 25. janvāra – "Kurzeme") štābs.

Armiju grupas "Ziemeļi" štābs no Siguldas uz Pelču muižas ēku pārvietojās 1944. gada 23. septembrī, ņemot vērā plā-noto 18. armijas atkāpšanos no Igaunijas. Šajā vietā štābs atradās līdz apmēram 1945. gada maija vidum, kad, jau pēc armiju grupas "Kurzeme" kapitulācijas, notika infor-mācijas un dokumentu nodošana Sarkanās armijas virsnie-kiem.

92

Pelču muižas pils ●

Pelči, Pelču pag.,
Kuldīgas nov., Latvija,
GPS: 56.9189,21.9682

+371 26354396, +371 28219210
pelci.lv, +371 29334403,
tourinfo@kuldiga.lv, visitkuldiga.com

161

Padomju robežsardzes novērošanas tornis atrodas pie Dienvidu mola Pāvilostā. Kādreizējais padomju robežsardzes novērošanas tornis, kuru neizmantoja kopš 90. gadu sākuma, tagad kļuvis par skatu platformu, uz kuras novietots 360 grādu leņķī grozāms sauszemes teleskops. No tā paveras skaists skats uz jūru un kuģiem, var vērot arī putnus. Tornī atļauts kāpt tikai vasaras sezonas diennakts gaišajā laikā. Tā kā torņa kāpnes ir pietiekami stāvas, apmeklētājiem jāizvērtē savas spējas, veselības stāvoklis un attiecīgie riski. Skatu tornī un apkārtējā teritorijā notiek videonovērošana. Ziemas sezonā tas apmeklētājiem slēgts.

93

Padomju robežsardzes novērošanas tornis – skatu tornis Pāvilostā ●

Ostmalas 2, Pāvilosta,
Dienvidkurzemes nov., Latvija,
GPS: 56.8898,21.16829

+371 63498229, +371 29121894
www.pavilosta.lv/lv/turisms/apskatesobjekti/pavilosta,tic@pavilosta.lv

94

Pāvilostas novadpētniecības muzeja pastāvīgā ekspozīcija ●●

Dzintaru iela 1, Pāvilosta,
Dienvidkurzemes nov., Latvija,
GPS: 56.8895,21.1722

+371 63498276, +371 29226273,
www.visitpavilosta.lv/iepazisti-un-izbaudi/category/apskates-objekti
irina.kurcanova@pavilosta.lv

Pāvilostas novadpētniecības muzejā ir apskatāma ekspozīcija "Pāvilosta – slēgtā zona" par Pāvilostas dzīvi padomju okupācijas gados – izpildvaru, pierobežas zonu, zvejnieku kolhozu, kultūras dzīvi un sadzīvi. Bez pastāvīgās ekspozīcijas tika izveidota arī interaktīva emocionāli bagāta digitāla ekspozīcija divās valodās un audiovizuālā instalācija, kur var noskatīties filmu par Pāvilostu. Muzejā ir izveidota jauna izstāde "Pāvilostas zelta smilšu graudi". Digitālā ekspozīcijā var redzēt senus notikumus un to, kā ir veidojusies Pāvilosta un nozīmīgākie notikumi no 1918. gada līdz mūsdienām. Par militāro mantojumu stāsta Neatkarības kara sadaļa par Latvijas brīvības cīņtājiem un Padomju okupācijas laiks.

Akmeņraga bāka atrodas Sakas pagastā, 10 km uz dienvidrietumiem no Pāvilostas. Bākā var uzkāpt pa vītņveida kāpnēm, no tās paveras skats uz jūru un apkārtnes mežiem. Pašreizējais 37 m augstais bākas tornis uzcelts 1921. gadā, bet iepriekšējo bāku nopostīja Pirmā pasaules kara laikā.

Pārējo Latvijas bāku vidū Akmeņraga bāka izceļas ar savu atrašanās kuģošanai vienā no bīstamākajām vietām visā Baltijas jūras piekrastē. Bākas gaissma atzīmē akmeņainu, apmēram divas jūras jūdzes jeb 3,7 km garu sēkli, kurš iesniedzas jūrā ziemeļrietumu virzienā. Jūras dziļums šajā sēklī ir tikai neliels virs diviem metriem. Vieta, kur atrodas bāka, palikusi turpat, bet piekraste gadu gaitā atkāpusies. Neskatoties uz to, ka šeit jau no 1879. gada dega navigācijas uguns, Akmeņrags pieredzējis vairākas kuģa katastrofas. No tām zināmākā ir Latvijas tvaikoņa "Saratow" uzskriešana uz sēkļa 1923. gada septembrī. "Saratow" 1919. gadā uz neilgu laiku kļuva par Latvijas pagaidu valdības mājvietu. Akmeņragā atradās robežapsardzības postenis un padomju armijas apbūve ir apskatāma mūsdienās.

95

Akmeņraga bāka ●

Sakas pag.,
Dienvidkurzemes nov., Latvija,
GPS: 56.8319,21.0580

+371 28350899
www.portofventspils.lv/lv/brivosta-sa-biedribai/bakas,info@vbp.lv

Lielākais holokausta upuriem veltītais memoriāls Latvijā atrodas Liepājā, Šķēdes kāpās. Memoriāls veltīts Otrā pasaules kara laikā nogalināto vairāk kā 3000 Liepājas ebreju piemiņai. Tas veidots Izraēlas nacionālā simbola – Menoras jeb septiņu žuburu svečtura formā. Memoriāla kontūras, kas labi saskatāmas no putna lidojuma, izveidotas no skaldītiem laukakmeņiem un granīta blūkiem. Menoras "gaismas" veidotas ar granīta pīlāriem, uz kuriem iekalti uzraksti ar pantiem no Jeremija Raudu dziesmas ivritā, angļu, latviešu un krievu valodās.

96

Memoriāls holokausta upuriem Liepājā

Lībiešu iela, Šķēdes kāpas,
Medzes pag., Dienvidkurzemes
nov., Latvija,
GPS: 56.5997,21.0218

+371 63 480 808, +371 29 402 111
liepaja.travel/darit-un-redzet/memorials-holo-
kausta-upuriem, info@liepaja.travel

219

97

Ziemeļu Forti, Karosta

Jātnieku iela 25, Liepāja,
Latvija,
GPS: 56.5912,21.0148

+371 26369470
liepaja.travel/darit-un-redzet/ziemelu-forti
info@karostascietums.lv

225

Karosta ir lielākā vēsturiskā militārā teritorija Baltijā un aizņem gandrīz vienu trešdaļu no visas Liepājas teritorijas. Karosta ir unikāls militāro un fortifikācijas būvju komplekss Baltijas jūras krastā, kas ir īpašs Latvijas un pasaules vēsturē un arhitektūrā. Karostā ir apskatāmi tādi militārā mantojuma objekti kā Ziemeļu mols un forti, Redans, Karostas cietums, Karostas ūdenstornis, Sv.Nikolaja pareizticīgo Jūras katedrāle, O.Kalpaka tilts un citi.

98

Karosta

Karosta, Liepāja, Latvija,
GPS: 56.5786,21.0411

+371 26369470
liepaja.travel/darit-redzet/karosta
info@karostascietums.lv

211

LV

RU

EN

DE

39

Karostas cietums Liepājā ir vienīgais tūristiem atvērtais militārais cietums Eiropā. Ēka celta ap 1900. gadu hospitāļa vajadzībām, tomēr šim mērķim nekad nav izmantota. Tā pielāgota īslaicīgai disciplinārsoda izciešanas vietai un šiem nolūkiem ēka kalpojusi līdz pat 1997. gadam.

Mainoties varām, iestādes mērķis palika nemainīgs – ieslodzītie bija gan revolucionāri, gan Krievijas cara armijas matroži un apakšvirsnieki, gan vācu desertieri, gan Stalīna laika tautas ienaidnieki, gan arī padomju armijas un Latvijas armijas karavīri. Šobrīd Karostas cietumā ir iespēja doties ekskursijā gida pavadībā. Ekskursijas laikā var apskatīt cietumu, uzzināt tā vēsturi, apskatīt kameras un karceri, kā arī dzirdēt interesantus un pat spocīgus stāstus no cietuma dzīves. Adrenalīna meklētājiem būs piemērota realitātes spēle "Aiz restēm" vai iespēja mēģināt izklūt no slēgtajām istabām. Pavisam bezbailīgajiem – nakšņošanas cietuma kamerā. Karostas cietumā darbojas Karostas apmeklētāju centrs, padomju laika bufete un suvenīru veikals. Tiek piedāvāti gidu pakalpojumi visā Karostā.

99

Karostas cietums ● ● ●

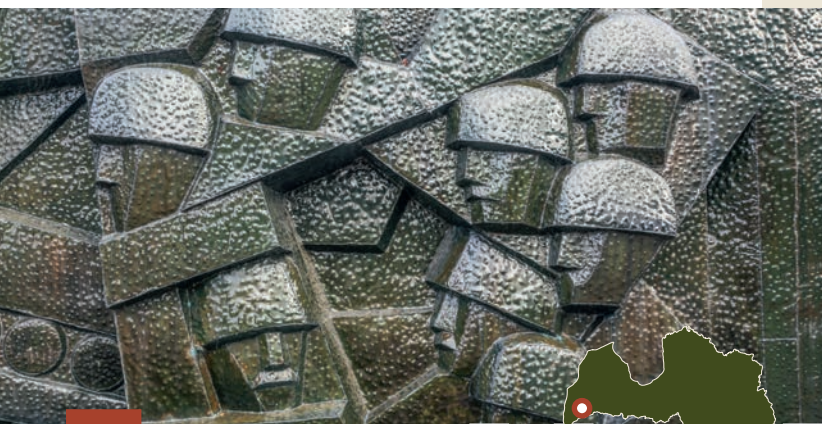
Invalīdu iela 4, Liepāja,
Latvija,
GPS: 56.5465,21.0213

+371 26369470
karostascietums.lv
info@karostascietums.lv

EN DE

220

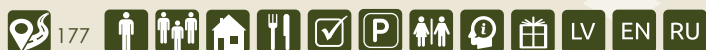

100

Maršruts Priekulē "Pa Otrā pasaules kara pēdām Kurzemes katlā" ●

Priekule, Dienvidkurzemes nov.,
Latvija,
GPS: 56.4391,21.5812

+371 26132442, 634 97950
leismalite.lv/marsruts-pa-2-pasaules-kara-pedam-kurzemes-katla,
turisms@priekulesnovads.lv

Maršrutā gida pavadībā apskatāmas Otrā pasaules kara kauju vietas Priekules apkaimē. Ekskursijas garums un ilgums variējams atbilstoši ceļotāju interesēm – no 10 km trīs stundās, līdz 40 km sešās stundās. Ekskursijas notiek visu gadu, latviešu, krievu un angļu valodās. Apmeklējums jāpiesaka iepriekš. Maršruts piemērots ceļotājiem no 13 gadu vecuma. Piemērotākais pārvietošanās veids – auto vai autobuss līdz 30 vietām. Galvenie pieturas punkti: Gramzda, kur 1944. gada rudenī sākās Padomju armijas uzbrukums Vācijas armijas pozīcijām Priekulē. Priekules Brāļu kapi – lielākie Brāļu kapi Baltijā, kur apbedīti vairāk kā 23 000 Sarkanās armijas karavīri. Priekule – stratēģiski nozīmīga vieta Kurzemes katla dienvidos, kur notika īpaši smaga un sarežģīta kauja. Krote, kur 1945. gada februārī Vārtājas upes krastos apstājās Padomju armijas uzbrukums Kurzemes katlā ielenktajiem vācu spēkiem.

Liepājas–Priekules–Skodas ceļa malā izveidotais Priekules Brāļu kapu memoriālais ansamblis ir lielākie Otrā pasaules kara padomju karavīru apbedījumi Baltijā, kur apglabāti vairāk kā 23 000 padomju karavīru. "Priekules operācija" bija viena no šīvākajām Kurzemes cietokšņa kaujām laikā no 1944. gada oktobrim līdz 1945. gada 21. februārim. Priekules kauja 1945. gada februārī bez pārtraukuma ilga septiņas dienas un naktis un prasīja ļoti daudz upuru no abām karojošajām pusēm. Priekules Brāļu kapus līdz apbedījuma vietas pārveidei par memoriālu rotāja izcilā latviešu tēlnieka K. Zāles (1888–1942) pēdējais piemineklis, kurš bija paredzēts uzstādīšanai brīvības cīņu piemiņai Alojā. Laikā no 1974. līdz 1984. gadam Priekules Brāļu kapi 8 ha platībā pārveidoti par memoriālo ansamblī Otrā pasaules karā kritušajiem. Tā autori ir tēlniece P. Zalkalne, arhitekti A. Zoldners, E. Salguss un dendrologs A. Lasis. Memoriāla centrā novietots 12 m augstais Mātes-Dzimtenes tēls, bet uz granīta plāksnēm iegravēti kritušo vārdi. Līdz Latvijas Neatkarības atjaunošanai katru gadu 9. maijā ļoti plaši tika svinēti Uzvaras svētki.

101

Priekules Brāļu kapu memoriālais ansamblis ●

P14 ceļa malā, Priekule,
Dienvidkurzemes nov., Latvija,
GPS: 56.4317,21.5988

+371 26132442, 634 97950
leismalite.lv/priekules-bralu-kapu-memorialais-ansamblis, turisms@priekulesnovads.lv

199

Vaiņodes lidlaukā saglabājušies 16 padomju laikā būvēti lidmašīnu angāri un 1800m garš posms no kādreiz 2500m garā skrejceļa. Lidlauks apskatāms tikai pēc iepriekšēja pieteikuma. Vaiņodes lidlauks ir veidojies Latvijas brīvvalsts laikā kā viens no Latvijas aviācijas šūpuliem un vēlāk ir bijis viens no lielākajiem militārajiem lidlaukiem Baltijā. 1916. gadā tika uzbūvēti divi angāri vācu armijas dirižabļiem. To uzdevums bija veikt izlūkošanu un bombardēt krievu armijas pozīcijas. Vēlāk Rīgas pilsēta nopirka dirižabļu angārus un izmantoja to jumtu konstrukcijas, lai uzbūvētu Rīgas Centrālā tirgus paviljonus. 1940. gada maijā uz Vaiņodi pārcēlās Sarkanās armijas Gaisa spēku 31. ātro bumbvedēju pulks un tika uzsākta standartizēta betona plākšņu skrejceļa izbūve. 1944. gada vasaras beigās daļēji pabeigto lidlauku izmantoja dažādas vācu aviācijas vienības, savukārt pašās Otrā pasaules kara beigās lidlauku izmantoja Sarkanās armijas aviācijas vienības, kas cīnījās pret vācu armiju grupu "Kurzeme". Pēc Otrā pasaules kara Vaiņodē izvietojās Padomju Gaisa spēki, kas šeit atradās līdz 1992. gadam.

102

Vaiņodes lidlauks ● ● ●

Vaiņodes pag.,
Dienvidkurzemes nov., Latvija,
GPS: 56.4083,21.8889

+371 29229743
leismalite.lv/vainodes-lidlauks
inara.avotina@inbox.lv

189

103

Deportāciju piemiņas vagon – muzejs pie Skrundas stacijas ● ●

Stacijas iela 2, Skrunda,
Latvija,
GPS: 56.6801,22.0123

+371 29334403
www.skrunda.lv/lv/turisms/apskates-objekti/
skrunda-un-pagasts-/deportaciju-pieminas-
vagon-muzejs
tourinfo@kuldiga.lv

Pieminot 1941. gada jūnija un 1949. gada marta deportācijas, pie Skrundas dzelzceļa stacijas uzstādīts piemiņas akmens un četrasu vagon – deportāciju atceres muzejs. Tas ir Latvijā pirmais vagon-muzejs, kurā izvietota pastāvīga ekspozīcija – no Skrundas stacijas izvesto fotogrāfijas, vēstules, atmiņu stāsti, dokumenti un dažādas izsūtīto pašu darinātas lietas. Skrundas stacija bija izvešanai nolemto cilvēku savākšanas punkts, viena no trim apriņķa stacijām, uz kuru tika atvesti cilvēki gan no Skrundas, gan Kuldīgas apkārtnes. 1941. gadā no šejienes uz Sibīriju, Krašnojarskas novadu izveda arī atjaunojās Latvijas Republikas pirmā prezidenta Gunta Ulmaņa ģimeni.

147

Ekspozīcija par Skrundas lokatoru jeb Skrundas radiolokācijas staciju un Latvijas Tautas frontes darbību Skrundā izveidota Skrundas muižā. Skrundas radiolokācijas stacija ar segvārdu "Kombināts" bija PSRS pretraķešu brīdināšanas sistēma rietumu sektorā. Vietvārds "Skrunda-2" apzīmēja īpašu, PSRS militāristu vajadzībām savulaik izveidotu "pilsētiņu" (B/4 18951), kura atradās 5km no Skrundas, Kuldīgas virzienā. Tajā darbojās radara stacija "Dņepr", un tika būvēta jauna, modernāka stacija "Darjal". Celtniecība tika pārtraukta, radara staciju "Darjal" uzspridzināja 1995. gada 4.maijā. Saskaņā ar starpvalstu līgumu, radara stacija "Dņepr" tika izslēgta 1998. gada 31. augustā.

104

Skrundas muižas ekspozīcija par Skrundas lokatoru ●

Pils iela 2, Skrunda,
Latvija,
GPS: 56.6706,22.0235

+371 22113355
www.skrundasmuiza.lv
edgars.vizulis@skrundasmuiza.lv

144

EN

41

Oskara Kalpaka muzejs un piemiņas vieta „Airītes” atrodas starp Saldū un Skrundu, netālu no autoceļa A9. Ekspozīcija sniedz plašu informāciju par pulkvedi Oskaru Kalpaku, viņa vadīto bataljonu un parāda Latvijas nacionālās armijas un piemiņas vietas „Airītes” izveidošanas vēsturi. Muzeja ekspozīcija atklāj pulkvedi Oskaru Kalpaku kā personību, kā karavīru un kā cīnītāju par Latvijas neatkarību. Ekspozīciju papildina izveidotie atmiņu ieraksti audio formātā (latviešu, angļu, vācu valodās). Tie akcentē 1918./1919. gada vēsturisko notikumu svarīgumu Latvijas valstiskuma nosargāšanā. Muzeja ēka ir atjaunota. Ieeja ir bez maksas, ekskursija ar gidu par samaksu. Pieejama atpūtas vieta, parks, šķēršļu trase, dažādas nodarbības, ir semināru zāle līdz 30 vietām.

105

Oskara Kalpaka muzejs un piemiņas vieta “Airītes” ●

“Airītes”, Zirņu pag.,
Saldus nov., Latvija,
GPS: 56.6784,22.1553

+371 22017465
www.karamuzejs.lv/ok
airites@karamuzejs.lv

140

106

Ezeres kultūrvēstures un novadpētniecības materiālu krātuve “Muitas nams” ● ●

“Ezeres Muitas punkts”,
Ezere, Ezeres pag.,
Saldus nov., Latvija,
GPS: 56.4027,22.3695

+371 29475438, 63842152
turisms.saldus.lv/kur-doties/ko-skatit/
militarais-mantojums-un-objekti
antra.ozoli@gmail.com

Ezeres “Muitas nams” atrodas Ezerē, ceļa Saldus–Mažeiki tuvmā pie Latvijas–Lietuvas robežas. Šajā ēkā 1945. gada 8. maijā tika parakstīts Kurzemes katlā ielenkto vācu karaspēka armijas grupu “Kurzeme” (Kurland) kapitulācijas akts. Ar to tiek uzskatīts, ka Ezerē faktiski beidzies Otrais pasaules karš. Muitas namā izveidota ekspozīcija par Otrā pasaules kara beigu notikumiem un ekspozīcijas no Ezeres pagasta senvēstures līdz mūsdienām. 1945. gada 7. maija rītā Ļeņingradas frontes komandieris maršals L. Govorovs nosūtīja ultimātu armiju grupas “Kurzeme” vadībai ar prasību nolikt ieročus. Kapitulācijas aktu puses parakstīja 8. maijā un tajā paredzēja kapitulācijas kārtību, ieroču savākšanas punktus, iesniedzamo dokumentu un informācijas apjomu un citus praktiskus pasākumus.

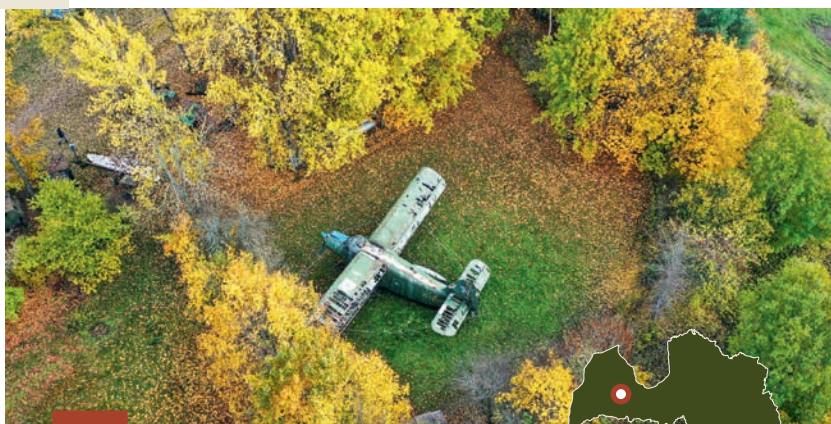

154

Kurzemes cietokšņa muzejs ir Otrā pasaules kara notikumiem veltīts, plaša privātkolekcija Kurzemē. Muzejs atrodas Zantes pagastā, Tukuma novadā, vietā, kas ir daļa no Kurzemes cietokšņa cīņu vēstures. Muzeja ekspozīcijā ir kara vēstures priekšmeti, militārā tehnika, atjaunoti ierakumi un bunkuri.

“Kurzemes cietokšnis” un “Kurzemes katls” – visbiežāk lietotie apzīmējumi, kas raksturo kaujas starp Vācijas un Sarkanās armijas Kurzemē no 1944. gada līdz 1945. gadam. Šīs cīņas jeb “Kurzemes lielkaujas” bija ievērojamas ar to, ka daļēji izolētā teritorijā Vācijas armija atvairīja vērienīgus Sarkanās armijas uzbrukumus laikā, kad Berlīni bija ieņēmušas Sabiedroto armijas un Vācija bija kapitulējusi. Latviešu leģiona vienības bija vienas no labākajām kaujas vienībām Kurzemē. Latviešu leģionāri ticēja, ka cīņas dos iespēju tūkstotiem Latvijas iedzīvotājiem izvairīties no Sarkanās armijas noziegumiem pret civiliedzīvotājiem. Ilgi pēc kara beigām Kurzemē bija daudz kara liecību – karavīru kapi, iznīcinātas tehnikas paliekas, bruņojums un ierakumi.

107

Kurzemes cietokšņa muzejs Zantē ●

Skolas iela 8a, Zantes pag.,
Tukuma nov., Latvija,
GPS: 56.8357,22.7352

+371 29442311
www.kurzemescietoksnis.viss.lv
ilgvars48@inbox.lv

100

Izbraucienā ar atpūtas kuģīti "Zezer", pa Cieceres ezeru pie Brocēniem iespējams noklausīties audiogida un kapteiņa stāstījumu par Cieceres ezeru un Brocēnu pilsētu tā krastos, Otrā pasaules kara norisēm Cieceres ezera apkaimē, tranšējām abos ezera krastos un uz Ozolu salas, kā arī Tanku ceļu blakus tagadējam skatu tornim un nogrimušo tanku ezerā. Audiogids pieejams četrās valodās - latviešu, lietuviešu, angļu un krievu. Brauciena ilgums 1 h 15 min.

108

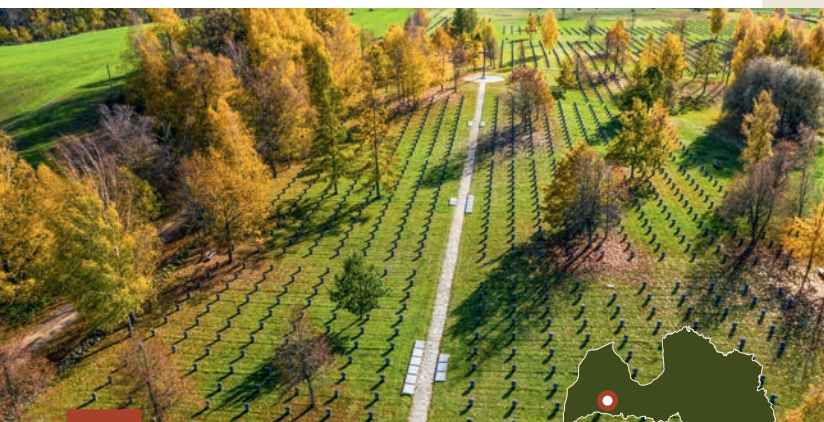
Izbrauciens ar kuģīti "Zezer" Cieceres ezerā ●●

Brocēni, Saldus nov.,
Latvija,
GPS: 56.6869,22.5612

+371 26858777
www.facebook.com/kugitiszezer
kugiszezer@gmail.com

120

109

Saldus vācu karavīru kapi ●

"Tērplī", Novadnieku pag.,
Saldus nov., Latvija,
GPS: 56.6127,22.4595

+371 63807443, turisms.saldus.lv/kur-doties/ko-skatit/pieminas-vietas,tiks@saldus.lv

133

110

Padomju armijas mērķpoligons Zvārdē ●●●

Zvārdes pag., Saldus nov.,
Latvija,
GPS: 56.5644,22.6255

+371 63807443
turisms.saldus.lv/kur-doties/ko-skatit/militarais-mantojums-un-objekti
tiksc@saldus.lv; tic@saldus.lv

117

Zvārdes poligons atrodas Saldus novada Zvārdes pagastā. Tas ir bijušais, vairāk kā 24 000 hektāru plašs PSRS kara aviācijas mērķpoligons. Bijušā poligona teritorijā ir apskatāmi vairāki objekti: Virsnieku kurgāns, Zvārdes un Ķērklīņu baznīcu drupas, Rīteļu kapi, bijusī armijas bāze "Lapsas" un citi. Līdz Otrajam pasaules karam novērošanas torņa vietā atradās "Vairogu" mājas. Poligona veidošanas laikā to, kas bija palicis pāri no saimniecības - mūrus, ābeļdārza paliekas, arī daļu no Veczvārdes muižas drupām - sastūma vienuviet, veidojot uzkalnu un uz tā uzbūvēja novērošanas torni. To izmantoja kā novērošanas punktu armijas mācību manevru koordinācijai. Tautā šo vietu dēvē par Kurgānu. No uzkalna paveras skats uz bijušo poligonu un Zvārdes dabas parka un dabas lieguma mežu masīviem. Putnu vērošanai piemērota vieta. Kurgāna apkārtnē nav labiekārtota.

Īles nacionālo partizānu bunkurs atrodas Īles mežos, Zebrenes pagastā. Bunkuru partizāni uzcēla, lai pārļautu tajā 1948./49. gada ziemu. 9x6 m lielajā bunkurā bija vietas 30 cilvēkiem, pārtikas krājumiem, ieroču un munīcijas rezervēm. 1949. gada 17. martā 24 partizāni, kas tobrīd atradās bunkurā, izcīnīja savu pēdējo kauju pret Valsts drošības ministrijas jeb čekas karaspēku. Uzbrukumā nacionālajiem partizāniem piedalījās 760 vīru liela apvienotā VDM karaspēka vienība, kuras sastāvā bija Latvijas teritorijā dislocēto VDM 5. divīzijas 261., 36. un 32. pulku karavīri un vīrsnieki, no tiem 600 bija bloķējošajā grupā, 120 izlūkgrupā un 40 – rezerves grupā. Kaujā tika nogalināti 15 partizāni un sagūstīti 9 partizāni un kopā ar atbalsfītājiem izsūtīti uz Sibīriju. Lai atcerētos šo vēstures notikumu, Īles bunkurs ir atjaunots un pieejams apskatei.

111

Īles nacionālo partizānu bunkurs ●

Zebrenes pag.,
Dobeles nov., Latvija,
GPS: 56.5788,22.9249

+371 28675118, 26136682, www.dobele.lv/lv/tourism/pieminekli-un-pieminas-vietas/iles-nacionalo-partizanu-bunkurs-un-pieminas-vieta,
turisms@dobele.lv

112

Mērsraga bāka un krasta robežapsardze ●

Bākas iela 60, Mērsrags,
Mērsraga pag., Talsu nov., Latvija,
GPS: 57.3659,23.1199

+37163237704
infocentrs@mersrags.lv

Mērsraga bāka atrodas Mērsraga ciemā, aptuveni 1 km uz ziemeļiem no Mērsraga centra. Bāka sāka darboties 1875. gadā. Bākas uguns augstums ir 21,3 m. Brīvēstāvošs, cilindrisks, kniedēts dzelzs konstrukcijas 18,5 metrus augsts tornis, kura apakšējā daļa nostiprināta ar dzelzsbetona kontraforsiem. Torņa augšdaļā izveidots dzelzs konstrukcijas uz konsolēm balstīts aplejams balkons. Bākas tornis izgatavots «Sotera, Lemonjē & Co» fabrikā Parīzē, tāpēc šo bāku tautā sauc par "francūziešu". 1944.gada beigās pie bākas bija izvietotas vācu armijas 1003.artilērijas divīziona baterija ar 60cm prožektoriem. 1945.gada maijā nacistiskās Vācijas vadība plānoja uz šo apkārtni pārcelt latviešu 15.ieroču SS grenadieru divīziju, tomēr šie plāni neīstenojās, jo latviešu karavīri kapitulēja Rietumu sabiedrotajiem. Pie Mērsraga bākas saglabājušās būves atliekas, kurā PSRS laikus padomju robežsargu vajadzībām atradās liels, izbīdāms prožektors jūras izgaismošanai. Pie bākas atrodas putnu vērošanas tornis. Apskate ar iepriekšēju pieteikšanos, sazinoties ar Mērsraga Tūrisma informācijas centru.

Pētera Čevera nacionālo partizānu bunkurs atrodas Laucijas pagastā, aptuveni 4 km no autoceļa Talsi-Upesgrīva. Uz bunkuru ved ar šķeldu klāta taka. Atjaunotais 31 m² lielais bunkurs ir veidots no betona karkasa, kas apdašināts ar apalkoka pusbalķiem, lai radītu autentisku sajūtu. Kapteiņa Čevera grupa bunkuru mežā pie Vandzenes pabeidza 1949. gada oktobra beigās. Tajā bija plānots pārļaut 1949.–50. gada ziemu. 1950. gada 3. februārī vietējais mežsargs partizānus nodeva, un bunkuram uzbruka vairāk kā 300 karavīru liela čekas karaspēka vienība. Bunkurā tobrīd atradās 19 cilvēki – 17 vīrieši un divas sievietes. Šajā nevienlīdzīgajā kaujā krita seši partizāni, bet pārējiem, ar kauju tiekot cauri divām čekistu aplenkuma ķēdēm, izdevās izlauzties. Līdz ziemas beigām partizāni patvērās apkārtējās mājās pie saviem atbalsfītājiem, bet pavasarī grupa atkal apvienojās, līdz 1950. gada novembrī grupa tika notverta un iznīcināta. Pēc čekas karaspēka uzbrukuma bunkurs tika saspridzināts, un pirms tā atjaunošanas no būves bija palikusi tikai ar ūdeni pieļijusi bedre.

113

Pētera Čevera nacionālo partizānu bunkurs ●●

Laucijas pag., Talsu nov.,
Latvija,
GPS: 57.3087,22.9143

+371 26 469 057
visittalsi.com
tic@talsi.lv

Otrā pasaules kara Brāļu kapu memoriāls Tukumā ir viens no lielākajiem Padomju okupācijas laika memoriāliem Latvijā. Tas atrodas Kalna kapos, apskatāms no Revolūcijas ielas. Memoriāls atklāts Padomju okupācijas laikā, 1985. gadā atzīmējot Sarkanās armijas uzvaru pār Vāciju. Tas veltīts dažādos laikos kritušajiem par Padomju varu. "Māte – Dzimtene" bija viens no izplatītākajiem tēliem, kas tika izmantots daudzu memoriālu veidošanā. Piemiņklis kalpoja par komunistiskās ideoloģijas un propagandas līdzekli, simboliski nostiprinot okupācijas režīma klātbūtni Latvijā. Pēc Vācijas kapitulācijas, Sarkanā armija Kurzemi uztvēra kā pretniekam atkarotu teritoriju nevis atbrīvotu PSRS daļu. Represīvās iestādes un armija sāka "Kurzemes tīrīšanu". Tika aizturēti, reģistrēti un pārbaudīti 16–60 gadus veci vīrieši. Bīstamības ziņā Kurzemes iedzīvotāji – vīrieši – tika pielīdzināti kapitulējušās Vācijas militārpersonām. Sākās Sarkanās armijas visatļautība un noziegumu vilnis – slepkavības, izvarošanas, laupīšanas, aresti un "cilvēku pazušas". Bruņotu pretošanos izrādīja tikai Nacionālo partizānu grupas. Padomju iestādes izveidoja iznīcinātāju bataljonus, tostarp, Tukuma apriņķī, lai likvidētu jebkādu pretdarbību. Vardarbības un terora vilnis savu kulmināciju sasniedza 1949. gadā, kad visā Latvijā notika iedzīvotāju deportācijas.

114

Padomju memoriāls "Māte – Dzimtene" Tukumā

Kalna kapi, Tukums,
Tukuma nov., Latvija,
GPS: 56.9659,23.1362

+371 28311557
www.visittukums.lv
tic@tukums.lv

115

Aviācijas muzejs "SKY ZOO"

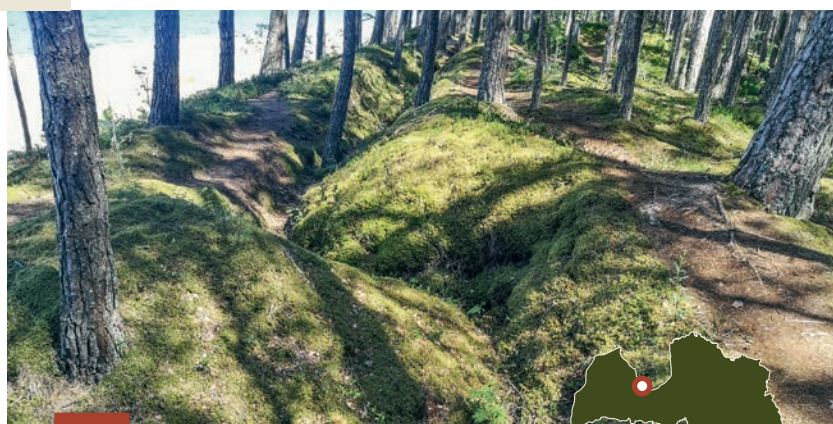
„Jūrmala Airport”, Smārdes
pag., Tukuma nov., Latvija,
GPS: 56.9427,23.2198

+371 20202165
www.jurmalaairport.com
info@jurmalaairport.com

Aviācijas muzejs "SKY ZOO" atrodas Tukuma novada Smārdes pagastā, lidostas "Jūrmala Airport" teritorijā, bijušajā Tukuma kara lidlaukā. Ekspozīcijā lidaparāti YAK-40, AN-2, SU22M4, PZL TS-11 Iskra, helikopters MI-24. Ekskursija lidlaukā – angāri, kaponieri, inženiertehniskā dienesta tehnika. Lidlauks ticis izmantots gan Vācijas, gan Padomju armijas vajadzībām. Padomju okupācijas laikā lidlauks bija viens no svarīgākajiem armijas lidlaukiem Latvijas teritorijā. Tur izvietotās kaujas lidmašīnas bija paredzētas uzbrukumiem pretinieka kuģiem un piekrastes nocietinājumu bombardēšanai. 1975. gada 9. novembra naktī Tukuma lidlaukā tika saņemts kaujas trauksmes signāls – Padomju Savienības teritoriālojos ūdeņos, Rīgas jūras līcī, atrodas pretinieka kara kuģis, kas jāiznīcina. No Tukuma gaisā pacēlās vairākas lidmašīnas. Izrādījās, ka tas ir Padomju kara flotes kuģis "Сторожевой" (tulks. "Sargs"), uz kura notika bruņota sacelšanās pret pastāvošo padomju režīmu. Lidmašīnām sasniedzot kara kuģi, notika abpusēja kauja. Vēlāk dumpinieku līderis, padomju kara flotes virsnieks Valērijs Sablins, tika ievainots, un ar to noslēdzās sacelšanās. Viņam piesprieda nāvessodu par dzimtenes nodevību. Šis bija viens no dramatiskākajiem notikumiem, kas parādīja neapmierinātību ar pastāvošo režīmu un tā sabrukuma tuvošanos.

Piemiņas vieta atrodas Tukuma novadā Slokas–Talsu šosejas tuvumā, starp Ragaciemu un Klapkalnciemu Rīgas jūras līča piekrastes kāpās. Piemiņas zīme uzstādīta 1997. gadā vietā, kur Pirmā pasaules kara laikā atradās somu jēgeru pozīcijas. Somu jēgeri bija Pirmā pasaules kara laikā izveidota Vācijas armijas vienība, kas sastāvēja galvenokārt no Krievijas impērijas Somijas teritorijas izbraukušiem nacionāli noskaņotiem somu brīvprātīgajiem. Vienības formēta atradās gandrīz 2000 vīru, kuri tika iesaistīti karadarbībā Latvijas teritorijā. Somu jēgeriem bija lieli nopelni Somijas valsts un tās armijas izveidē. Mūsdienās šajā vietā redzami ierakumi skaistā piejūras mežā ar skatu uz jūru. Līdzās ierakumiem atrodas piemiņas zīme. Tā veidota no grānīti akmens, kas senāk izmantots Somijas Manerheima aizsarglīnijas nocietinājumos Ziemas kara laikā (1939–1940).

116

Somu jēgeru cīņu piemiņas vieta

Slokas–Talsu šoseja, starp Ragaciemu un
Klapkalnciemu, Engures pag., Tukuma nov.,
Latvija, GPS: 57.0402,23.3937

+371 67509545
pasts@daba.gov.lv

Lestenes Brāļu kapi atrodas Tukuma novadā, Lestēnē, līdzās Lestenes baznīcai. Brāļu kapu izveide Lestēnē aizsākās 1998. gadā. Tā ir otra lielākā karavīru kapsēta Latvijā, kur vienkopus apglabāti vairāk kā 1300 latviešu leģionāri. Tikai pēc Latvijas Republikas atjaunošanas bija iespējams no dažādām vietām pārāpbedīt Otrajā pasaules karā kritušos latviešu karavīrus. Latviešu leģions bija Vācijas armijas kaujas vienība, kas formēta galvenokārt no pretlikumīgi mobilizētiem Latvijas iedzīvotājiem. Karavīri savu atpaušanos leģionā uztvēra kā cīņu par Latvijas Neatkarības atjaunošanu, neraugoties uz to, ka tā notika Vācijas bruņoto spēku rindās un Vācija bija okupējusi Latviju. Latviešu leģionāri cīnījās pret Sarkano armiju, kura bija likvidējusi Latvijas neatkarību, iznīcinājusi tās armiju un veikusi noziegumus pret civiliedzīvotājiem. Vācijas armijas rindās cīnījās ap 110000–115000 karavīru, apmēram 30000–50000 no viņiem savas dzīvības atstāja kauju laukos. Blakus atrodas Lestenes baznīca, kurā savulaik bija ievainoto leģionāru lazarete. Pāri ceļam, kādreizējā krogus ēkā izveidota Latviešu leģiona vēsturei veltīta ekspozīcija. Tēpat līdzās Latviešu Virsnieku apvienības vīri kapteiņa Jāņa Slaidiņa vadībā ir uzbūvējuši pazemes bunkuru, kādos dzīvoja karavīri un virsnieki frontes līnijās.

117

Lestenes Brāļu kapi, piemiņas ekspozīcija un bunkurs ●

"Pienotava", Lestene, Lestenes pag., Tukuma nov., Latvija, GPS: 56.7729,23.1370

+371 26247095, 26522079
www.visittukums.lv

82

118

Izjāde ar zirgiem pa Pirmā pasaules kara vietām Tīreļos ●

"Šinšilas", Tīreļi, Valgundes pag., Jelgavas nov., Latvija, GPS: 56.8345,23.5982

+371 29461166, 26544243
tireludzituve.mozello.lv
lvdestilati@gmail.com

43

Latviešu strēlnieku zemnīcas un ierakumi Tīreļos atrodas Mārupes novada Babītes pagastā, Antīņu Latviešu strēlnieku kapsētās un bijušās medikamentu noliktavas apkaime. Pirmā pasaules kara laikā šeit atradās Krievijas impērijas armijas Latviešu strēlnieku aizsardzības pozīcijas. Ierakumu un virszemes zemnīcu komplekss tika veidots smilšu pakalnās. Ierakumu, pozīciju, tranšeju karš – populārākie sinonīmi, lai raksturotu Pirmo pasaules karu un uzsvertu nocietinājumu nozīmi. Tie tika veidoti, balstoties uz kara inženieru pētījumiem un piemērojoties videi un jaunai ieroču attīstībai. Karavīru ikdienas darbs bija nemīdīga aizsardzības pilnveidošana. Viņi zemnīcām mēdza dot nosaukumus, kas atgādināja par dzimtajām vietām, lai domās tuvinātos mājām, aizmirstot par kara realitāti. Ierakumu līnijas bija pretiniekam grūti ieņemamas sistēmas. Attīstoties ieročiem, to aizsardzība kļuva aizvien sarežģītāka. Zemnīcu jumti tika nostiprināti, lai tie izturētu artilērijas lādiņu triecienus. Tranšejas veidoja ar virzienu maiņām, lai sprādzieni nodarītu pēc iespējas mazākus zaudējumus. Satiksmes ejās veidoja "kabatās" – īstermiņa slēptuves artilērijas apšaudes laikā, kas aizsargāja karavīrus no šrapneliem un šķembām. Mūsdienās atjaunota daļa nocietinājumu un iespējams apskatīt 3 atjaunotas zemnīcas un 100 m garu ierakumu posmu.

119

Latviešu strēlnieku zemnīcas un ierakumi Tīreļos ●

Tīreļi 1, Trenči, Babītes pag., Mārupes nov., Latvija, GPS: 56.8805,23.7446

+371 29128731
rigasmezi@riga.lv

37

Ziemassvētku kauju piemiņas parks un muzejs atrodas Jelgavas novadā, Valgundes pagastā, "Mangaļu" mājās. Muzejs ir Latvijas Kara muzeja filiāle, tas atklāts 2005. gadā un atrodas vietā, kuras apkārtnē norisinājās Ziemassvētku kaujas. Cīņu vietās joprojām ir saglabājušies unikāli Pirmā pasaules kara nocietinājumi. Muzeja ekspozīcijā ir kauju vietās atrasti priekšmeti. Brīvdabas ekspozīcijā apskatāmi rekonstruēti nocietinājumi. Muzeja apkārtnē ir izveidoti tūrisma maršruti un izziņas takas. Brīvdabas Pirmā pasaules kara fortifikāciju ekspozīcija un izstādes apskatei pieejamas apmeklētājiem katru dienu. Netālu esošajā Ložmetējkalna apkārtnē ir saglabājušās unikālas liecības par Pirmā Pasaules kara nocietinājumiem. Šeit uzstādīts 27 m augsts skatu tornis, no kura paveras panorāmas skats uz Ziemassvētku kauju vietām. Ziemassvētku kaujas, iespējams, ir zināmākais un dramatiskākais Pirmā pasaules kara notikums Latvijā. Tas ieņem īpašu vietu latviešu militārajā un kultūras vēsturē. Cīņas galvenokārt asociējas ar latviešu strēlnieku uzbrukumu Vācijas armijas vienībām, kas notika īpaši skarbos un nelabvēlīgos apstākļos. Nebijis gadījums, kad vērienīga kaujas operācija bija sākusies bez artilērijas atbalsta.

120

Ziemassvētku kauju muzejs un brīvdabas ekspozīcija ●

Mangaļi, Valgundes pag.,
Jelgavas nov., Latvija,
GPS: 56.8300,23.7019

+371 28349259, +371 67228147
www.karamuzejs.lv/zm
mangali@karamuzejs.lv

42

121

Daugavgrīvas cietoksnis ● ● ●

Birzes iela 2, Rīga, Latvija,
GPS: 57.0436,24.0422

+371 28204051
www.facebook.com/daugavgrivas.cietoksnis

10

Žaņa Lipkes memoriāls atrodas Ķīpsalā, Rīgā. Iespējams, ka Žaņa Lipkes muzejs ir vislabāk "paslēptais" Rīgas muzejs. Memoriāla apslēptība ir ne tikai reāla, bet arī simboliska. Tas izveidots vietā, kur Otrajā pasaules karā, Vācijas okupācijas laikā, tika izveidota pazemes slēptuve cilvēku glābšanai. Tur Žanis Lipke kopā ar savu ģimeni izglāba 55 ebrejus. Mūsdienās piemiņas memoriāls uzcelts līdzās Žaņa Lipkes ģimenes mājai. Memoriālā celtne "Melns šķūnis" ir kā simboliska būve, kur ticis sniegts un saņemts patvērums. Ēkas tēls aizgūts no senajiem Ķīpsalas zvejnieku un jūnieku darvotajiem šķūņiem, kas celti no strūgu kokiem ar tiem raksturīgo krāsu un darvas smaržu. Unikāls ir ne tikai vēsturiskais vietas stāsts, bet arī veids, kā muzejs komunicē ar tā apmeklētājiem. Veidols idejiski un vizuāli sasauca ar Bībelē aprakstīto Noasa šķīstu, kā arī krastā izvilktu un apgāztu laivu. Laivu, kas savu pārceļšanas uzdevumu ir izpildījusi. Memoriāla koncepcija balstās vietas un stāsta patiesumā un ar to saistītās liecībās. Tas ir stāsts par cilvēka alkām pēc brīvības, neticamu izglābšanos un uzticību. Ceļš līdz muzejam ļauj iepazīt arī Pārdaugavas vēsturisko apbūvi.

122

Žaņa Lipkes memoriāls ●

Mazais Balasta dambis 9,
Rīga, Latvija,
GPS: 56.9540,24.0845

+371 67202539
www.lipke.lv
info@lipke.lv

Rīgas Aviācijas muzejs atrodas Mārupes novada Skultes ciemā, lidostas „Rīga” teritorijā blakus lidmašīnu vērošanas laukumam. Tas ir pašiniciatīvas ceļā tapis tūrisma objekts, kas atklāts 1997. gadā. Kolekcija ir veidota vairāk nekā 50 gadu garumā. Aviācijas tehnika ir apkopota no Latvijas, Krievijas, Polijas, Ukrainas, Čehijas un ASV. Tā ir viena no lielākajām un vērtīgākajām kolekcijām Eiropā. Idejai par Latvijas aviācijas muzeju ir vismaz 80 gadu sena priekšvēsture. Latvijas aviācijas vēsture ir sākusies laikā, kad pasaulē attīstījās pirmie lidaparāti. Latviešu lidotāji bija starp tiem lidotājiem, kuri piedalījās daudzu pasaules rekordu sasniegšanā. Pēc Pirmā pasaules un Latvijas Neatkarības kara Latvijas armijai veidojās gaisa spēki, un bija nepieciešamība saglabāt vēstures liecības. 20. gs. 30. gados radās iespēja uzsākt darbu, lai taptu muzejs. Tā kolekcijā jau atradās īpaši vērtīgas vēstures liecības. Otrais pasaules karš iecerī izjauc, un kolekcija zuda. Mūsdienās var aplūkot aptuveni 40 lidaparātus, kas galvenokārt ražoti Padomju Savienībā. Ekspozīcija sniedz ieskatu Padomju aviācijas vēsturē.

123

Rīgas Aviācijas muzejs ●

Skulte, Mārupes pag.,
Mārupes nov., Latvija,
GPS: 56.9191,23.9611

+371 26862707
www.airmuseum.lv
muzej@inbox.lv

11

124

Komunistiskā terora upuru piemiņas vieta Torņakalnā ●

Vilkaines iela pie Torņakalna
dzelzceļa stacijas, Rīga, Latvija,
GPS: 56.9321,24.0898

+371 67181692
www.rigapieminekli.lv
rpa@riga.lv

Piemiņas vieta atrodas pie Torņakalna dzelzceļa stacijas, Rīgā. Tā veltīta 1941. gada jūnijā deportētajiem Latvijas iedzīvotājiem. Sākotnēji bija iecerēts izveidot piemiņas memoriālu Esplanādē, tomēr vēlāk tika nolemts to izvietot pie Torņakalna stacijas. Piemiņas vietu veido pieci plēsta akmens tēli, kas simbolizē “izpostītos ģimenes pavardus un trīs izsūtītās paaudzes”. Memoriāla akmens tēlu tēlnieks ir Pauls Jaunzems, arhitekts — Juris Poga, to 2001. gada 14. jūnijā atklāja tobrīdējā Latvijas prezidente Vaira Vīķe-Freiberga. Pie stacijas ēkas atrodas preču vagona un piemiņas zīme deportētajiem Latvijas iedzīvotājiem. Piemiņas akmens ar uzrakstu “1941” ir neapstrādāts, 1,2 m augsts laukakmens. Piemiņas zīmes autors ir tēlnieks Ojārs Feldbergs.

Olaines Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcijas stāsta par Olaines un apkārtnes attīstību ietekmējošiem faktoriem un tās lomu Latvijas vēsturē. Netālu no muzeja izveidota Pirmā pasaules kara izziņas taka, kurā atjaunoti nocietinājumu elementi (Jelgavas ielā 5). Pirmā pasaules kara Krievijas armijas aizsardzības līnijas vietā no jauna uzbūvēta krievu karavīru zemnīca, apskatāms šaujamtorņa fragments. Jaunolainē pie pagrieziena uz Plakanciemu atrodas Pirmā pasaules kara dzelzsbetona nocietinājums. Pirmā pasaules kara laikā apkārtnē norisinājās karadarbība starp Krievijas un Vācijas armiju. Pretinieka izlūkošanā un dažādās operācijās iesaistījās latviešu strēlnieku vienības. Pūrvainais apvidus to padarīja par sarežģīti aizsargājamu, bet ļoti nozīmīgu ciņu vietu Latvijas vēsturē. Olaine ir veidojusies, pateicoties izdevīgajai atrašanās vietai starp Jelgavu un Rīgu, kur šobrīd atrodas Jaunolaine. Tās tuvumā bija Olaines muiža. Savukārt, mūsdienā Olaine būvēta Padomju okupācijas laikā, kad tur sāka attīstīt rūpniecības uzņēmumus.

125

Olaines Vēstures un mākslas muzejs un Pirmā pasaules kara izziņas taka ar zemnīcu ●●

Jelgavas iela 9-37, Olaine,
Olaines nov., Latvija,
GPS: 56.7904,23.9368

+371 22057669
www.olainesmuzejs.lv
muzejs@olaine.lv

26

Krasta aizsardzības nocietinājumi atrodas Rīgā, Mangaļsalā pie Daugavas ietekas jūrā iepriekš Daugavgrīvai. Šeit var aplūkot dažādu armiju (Krievijas, Latvijas, Vācijas un Padomju armijas) celtos nocietinājumus. Mangaļsalas nocietinājumi bija paredzēti Rīgas pilsētas aizsardzībai no pretinieka flotes. Teritorija savu stratēģisko nozīmi saglabāja ilgstošā laika periodā. Pēc Pirmā pasaules kara Latvijas armijai vēl nebija spēcīgas kara flotes. Jūras robeža bija gara, un krastu aizsardzība kļuva sarežģīta. Latvijas armija pārņēma Krievijas impērijas 19.gs. beigās un 20.gs. sākumā celtos nocietinājumus un paplašināja aizsardzības sistēmu. Daugavgrīvas un Mangaļsalas artilērijai bija jāpāršauda pretinieku kuģi, kas mēģinātu ielauzties Daugavas grīvā, savukārt atbalsta punkti pie Lielupes (Jūrmalā) un Gaujas ietekas jūrā (Carnikavā) apturētu pretinieka desantu. Krasta aizsardzībai bija viens, speciāli aprīkots bruņuvilciens, kas sniegtu artilērijas atbalstu un papildspēkus Saulkrastu vai Jūrmalas virzienā. Stratēģisku vietu nocietināšanas nolūks bija pastiprināt ieroču darbību, izmantojot speciālas būves un apvidus priekšrocības. Krasta aizsardzības fortifikācija tika izvietota plašā teritorijā, lai samazinātu pretinieka ietekmi kara gadījumā.

126

Krasta aizsardzības nocietinājumu komplekss Mangaļsalā ●●●

Mangaļsalas iela, Rīga,
Latvija,
GPS: 57.0668,24.0628

+371 26980327
www.pargajieni.lv
janis@pargajieni.lv

127

Padomju armijas pilsētiņa Mežgarciemā ●

Mežgarciems, Carnikavas
pag., Ādažu nov., Latvija,
GPS: 57.1032,24.2351

+371 29326285
www.tourism.carnikava.lv
tic@carnikava.lv

Bijusī padomju armijas pilsētiņa atrodas Mežgarciemā, Ādažu novadā, netālu no Autoceļa P1. Pie padomju armijas pretgaisa aizsardzības karaspēka daļas pilsētiņas, kur savulaik atradās bāze armijas mācību vajadzībām, izvietoti informatīvi stendi. Apmeklētāji var aplūkot bijušās armijas bāzes teritoriju. Padomju okupācijas perioda kartēs Mežgarciems neeksistēja. Nekas neliecināja, ka tur atradās padomju militārpersonām būvēta pilsētiņa ar pretgaisa aizsardzības bāzi. Pēc Otrā pasaules kara Latvijas teritorijā norisinājās strauja un vērienīga Padomju armijas dislokāciju vietu būvniecība. Svešās armijas karabāzes bija kā valsts valstī. Karaspēka daļas bija gandrīz katrā Latvijas vietā. Īpaši privilēģēta sabiedrības daļa bija atvaļinātie PSRS militāristi un to ģimenes, kuriem prioritāri bija jānodrošina dzīvojamā platība. Daudzi izvēlējās Latvijas pilsētas, jo tur bija augstāks dzīves līmenis kā citviet Padomju Savienībā. Militārpersonu kriminālnoziedzumi, impēriskā attieksme un visatļautība visspilgtāk raksturoja Padomju armijas klātbūtni Latvijā, demonstrējot režīma vienaldzīgo attieksmi pret Latviju un tās pamatiedzīvotājiem.

Velomuzejs atrodas Saulkrastos, netālu no Baltās kāpas, autoceļa A1 un dzelzceļa stacijas "Pabaži" tuvumā. Muzeja kolekcija veidota no tehniski interesantākajiem Latvijā atrastajiem velosipēdu attīstības vēstures paraugiem. Tā ir lielākā velosipēdu kolekcija Baltijā, kurā atrodas ap tuveni 60 Latvijā izgatavoti un lietoti velosipēdi, tostarp, armijas parauga divriteņi. 20.gs. sākumā divriteņu pieejamību un priekšrocības sāka plaši izmantot armijās. Tika veidotas īpašas riteņbraucēju vienības, kuras varēja ātri pārvietoties. Riteņbraucēji vieglāk veica izlūkošanu, negaidītu uzbrukumu pretiniekam un veiklāk nekā kājnieki spēja darboties plašā teritorijā. Pēc Pirmā pasaules kara arī Latvijas armijā bija riteņbraucēju vienības, kuru rīcībā bija Latvijā ražoti armijas divriteņi. Karavīram, kurš ietilpa riteņbraucēju vienībā, bija jāatbilst stingrām prasībām. Viņam bija jābūt izturīgam, ar labu redzi, dzirdi, veselu sirdi un plaušām. Svars nedrīkstēja būt mazāks par 80 kg, augums 165-180 cm. Latvijas armijā bija noteikts, ka labi sagatavotam riteņbraucējam dienas laikā jānobrauc 80-100 km, bet forsēti – līdz 150 km. Ziemas laikā, kad divriteņus nebija iespējams izmantot, lietoja slēpes. Riteņbraucējam dienā bija jāspēj noslēpot 50-60 km attālumus. Daudzi armijas riteņbraucēji kļuva par profesionāliem sportistiem.

128

Militāro divriteņu kolekcija Saulkrastu Velosipēdu muzejā ●●●

Rīgas iela 44a, Saulkrasti,
Saulkrastu nov., Latvija,
GPS: 57.2419,24.4011

+371 28883160, +371 29276832
www.velomuseum.lv
info@velomuseum.lv

Ādažu garnizona vēstures ekspozīcija atrodas Ādažu novadā, Kadagā, Ādažu Nacionālā mācību centra teritorijā. Apmeklējot ekspozīciju, var iepazīt militāro tehniku un karavīru ikdienu. Ādažu apkārtnē atrodas lielākais militārais poligons Baltijas valstīs un unikāla apmācību teritorija. Poligona vēsture aizsākās 20.gs. 20-to gadu beigās, iekļaujot to Rīgas tuvumā, Lilastes apkārtnē. Pēc Pirmā pasaules kara un Latvijas Neatkarības kara Latvijas armija veidojās karā izpostītā zemē. Latvijas iedzīvotāji bija saskārušies ar karu un svešu armiju vienaldzīgo attieksmi. Salīdzinoši īsā laikā armija tapa par daudzskaitlīgu karaspēku ar lielām karavīru rezervēm. Poligoni un vasaras nometnes karavīru ikdienu tuvināja kara apstākļiem, ļaujot pilnveidot prasmes un zināšanas. Lilastes jeb Gaujas poligona attīstībai nozīmīga kļuva 1930-to gadu sākumā izbūvētā Rīgas–Saulkrastu dzelzceļa līnija, kas ļāva pārveidot mūcīciju un tehniku, kā arī kalpoja krasta aizsardzības nolūkiem. Padomju okupācijas laikā poligons būtiski paplašinājās, simbolizējot Padomju armijas militarizācijas vērienu. Garnizons – karaspēka vienību kopums, kas patstāvīgi vai uz laiku izvietots noteiktā administratīvā teritorijā. Poligons – iekārtota vieta tehnisko līdzekļu izmēģināšanai un karaspēka apmācīšanai.

129

Ādažu garnizona vēstures ekspozīcija

"Ādažu nacionālais mācību centrs",
Kadaga, Ādažu nov., Latvija,
GPS: 57.1010,24.3645

130

Rīgas Brāļu kapi

Aizsaules iela 1B, Rīga,
Latvija,
GPS: 56.9854,24.1474

+371 67181692
www.rigasbralkapi.lv
rpa@riga.lv

Rīgas Brāļu kapi atrodas Rīgas pilsētas Ziemeļu rajonā. Kapi aptver 9 ha lielu teritoriju, un ir izcilākais un nozīmīgākais Latvijas memoriālais ansamblis, kas veltīts kritušajiem latviešu karavīriem. Tajos apglabāti ap 3000 cīnītāju. Brāļu kapi izveidoti Pirmā pasaules kara laikā, kad tur apglabāja pirmos trīs latviešu strēlniekus, kuri krita Tīrelpurvā kaujā pret Vācijas armiju. Vēlāk Brāļu kapos apglabāti citās cīņās un karos kritušie latviešu karavīri. Memoriāls celts pēc tēlnieka Kārļa Zāles projekta un ir pirmais šāda veida ainavisks, arhitektonisks un tēlnieciskais ansamblis Eiropā. Tajā izmantoti Latvijas ainavai, tradicionālajai lauku sētai, latviešu folklorai un vēsturei raksturīgi elementi, kas cildina kareiviskās īpašības un vēsta par karavīra ceļu. 1936. gadā atklātajam memoriālam ir trīs daļas: "Pārdomu ceļš" – 250 m gara aleja, "Varoņu terase" ar Svētās uguns altāri un ozolu svētbirzi, un kapulauks, ko noslēdz Latvijas siena, kurā atveidots Mātes tēls ar kritušajiem dēliem.

Apskatei atvērta bijusi "Čekas" – PSRS Valsts drošības komitejas ēka. Šeit čekisti ieslodzīja, pratināja un nogalināja Latvijas pilsoņus, kurus okupācijas režīms uzskatīja par pretiniekiem. Ēkā atrodas Latvijas Okupācijas muzeja izstāde par "Čekas" darbību Latvijā. Kopā ar gidu var izstaigāt cietuma kameras, gaitenļus, pagrabu un iekšpagalmu. 1911. gadā būvētais nams ir viens no skaistākajiem Rīgā. Tautā saukts par "Stūra māju", šis ir baisākais Padomju okupācijas režīma simbols Latvijā – viens no PSRS varas balstiem. "Stūra mājā" čeka darbojās okupācijas laikā no 1940. gada līdz 1941. gadam un atkal, sākot no 1945. gada līdz 1991. gadam. Politiskās vajāšanas tiešā veidā skāra ap desmitiem tūkstošu Latvijas iedzīvotāju. Padomju varas pretinieku apkarošana turpinājās arī pēc Otrā pasaules kara. Čekas darbības metodes nedaudz mainījās pēc Staļina nāves. Fizisku mocīšanu nomainīja psiholoģisks terors. Vairākums čekas aģentu bija latvieši (52%). Krievi bija otrā lielākā grupa – 23,7 %. 60,3% aģentu nebija Komunistiskās partijas biedri. Augstākā izglītība bija 26,9% aģentu. Sistēma bija veidota, lai iesaistītu vietējos iedzīvotājus un tādējādi panāktu kontroli pār sabiedrību. Darbinieku saraksti un dienesta lietas atrodas Krievijā. Latvijas varas iestādēm un pētniekiem tās nav pieejamas.

131

Stūra mājas izstāde "Čekas vēsture Latvijā"

Brīvības iela 61, Rīga, Latvija,
GPS: 56.9582,24.1244

+371 66154276, +371 27875692
www.okupacijasmuzejs.lv
kgb@omf.lv

Muzeja ekspozīcijas vēsta par Latvijas vēsturi no 1940. līdz 1991. gadam, kad piedzīvota gan nacistiskās Vācijas, gan Padomju Savienības okupācija. "Nākotnes Nams" ir pazīstamā Amerikas latviešu arhitekta Gunāra Birkerta Okupācijas muzeja pārbūves un piebūves projekts un ar to saistītā muzeja jaunā ekspozīcija. Okupācijas muzeja veidotā izstāde "Čekas vēsture Latvijā" atrodas "Stūra mājā" – bijušajā PSRS Valsts drošības komitejas (VDK) ēkā. Latvijas Okupācijas muzejs ir dibināts 1993. gadā. Tas glabā ilgstoši noklusēto vēstures stāstu par Latvijas valsti, tautas un zemes likteni divu svešu totalitāru varu pakļautībā no 1940. gada līdz 1991. gadam. 2020. gada beigās muzeja krājumā bija vairāk kā 70 000 vienību (dokumentu, fotogrāfiju, rakstisko, mutvārdu un materiālo liecību, priekšmetu un piemiņas lietu). Muzeja speciālisti ierakstījuši vairāk nekā 2400 videoliecību, un tas ir viens no lielākajiem okupācijas tēmai veltītajiem krājumiem Eiropā. Notikumi, kas skāra Latvijas, Lietuvas un Igaunijas iedzīvotājus, ir spilgtā liecība par tautu pieredzi, atrodoties divu totalitāru režīmu varā.

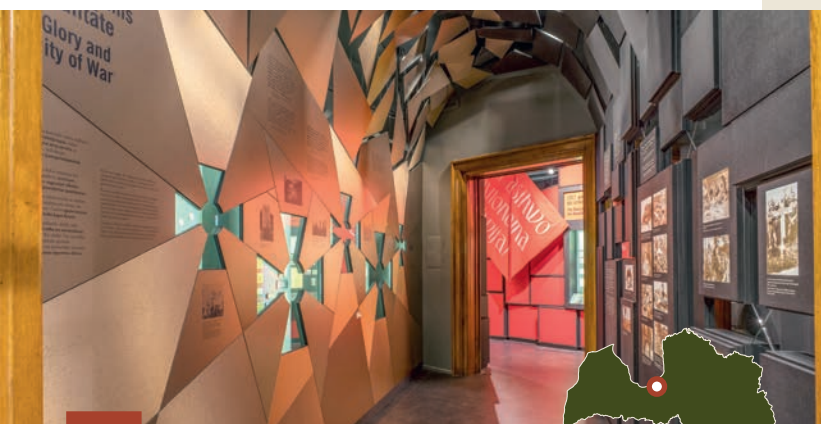

132

Latvijas Okupācijas muzejs ●●

Latviešu Strēlnieku
laukums 1, Rīga, Latvija,
GPS: 56.9468, 24.1066

+371 67211030, +371 67212715
www.okupacijasmuzejs.lv
omf@latnet.lv

133

Latvijas Kara muzejs ●●●●

Smilšu iela 20, Rīga, Latvija,
GPS: 56.9513, 24.1086

+371 67223743
www.karamuzejs.lv
administracija@karamuzejs.lv

Latvijas Kara muzejs atrodas Vecrīgā netālu no Brīvības pieminekļa un izvietots Pulvertornī – senā aizsardzības būvē. Muzejā var aplūkot 11 ekspozīcijas. Izstādīti dažādi ieroči, dokumenti, formas tērpi, apbalvojumi un citi ar karu vai karavīru ikdienas saistīti priekšmeti. Latvijas Kara muzejs ir viens no vecākajiem Latvijas muzejiem. Tā pirmās saknes meklējami Pirmā pasaules kara laikā. Muzeja krājums tika veidots galvenokārt no kaujas laukā iegūtām un karavīru personīgajām lietām. Pēc Latvijas valsts izveides par muzeja galveno mērķi kļuva ekspozīcijas izveide par Latvijas militāro vēsturi un iedzīvotāju aktīvo lomu savas zemes aizsardzībā. 1937. gadā muzejs tika paplašināts, uzcelot piebūvi, un tehniski bija viens no modernākajiem tā laika muzejiem Eiropā. Pulvertornis ir viens no bijušajiem Rīgas nocietinājumu torniem. Tas pieminēts 1330. gadā kā Smilšu tornis. 1621. gadā, kad Rīgu aplenca Zviedrijas karaspēks, tornis sagrāva. 1650. gadā tika uzbūvēts jauns tornis šaujampulvera un ieroču glabāšanai. Pēc pilsētas nocietinājumu nojaukšanas Pulvertornis ir viena no vērtīgākajām liecībām par Rīgas aizsardzības sistēmu.

Muzejs atrodas Vecrīgā, netālu no Rīgas Doma baznīcas. Tas dibināts 2001. gadā, lai saglabātu vēstures liecības par 1991. gada notikumiem Latvijā. Ir apskatāma arī muzeja virtuālā tūre. 1991. gada janvārī Lietuvā Padomju armija atklāja uguni uz cilvēkiem, kuri pulcējās pie Viļņas televīzijas torņa un iebrauca tajā ar tankiem. Reaģējot uz šiem notikumiem, manifestācijā Rīgā sapulcējās ap 500 000 cilvēku, lai paustu atbalstu lietuviešiem un gatavību turpināt Latvijas valsts neatkarības ceļu. Lai nepieļautu līdzīgu notikumu atkārtoties Latvijā, iedzīvotāji Vecrīgas šaurajās ielās sāka būvēt barikādes ar mērķi kavēt Padomju armijas iespējamus uzbrukumus barikāžu aizstāvjiem. Tās tika veidotas arī pie dažādiem stratēģiskiem objektiem ne tikai Rīgā, bet visā Latvijā. Barikāžu piedalījās ap 50 000 cilvēku no visas Latvijas. Barikāžu laiks bija tautas kustība, kas sekmēja Latvijas valstiskuma atjaunošanu. Pasaules vēsturē tas ir spilgts nevardarbīgas pretošanās piemērs.

134

1991. gada barikāžu muzejs ●

Krāmu iela 3, Rīga,
Latvija,
GPS: 56.9486, 24.1060

+371 67213525
www.barikades.lv
info@barikades.lv

Rīgas geto un Latvijas holokausta muzejs atrodas Rīgā, netālu no Rīgas Centrāltirgus un Rīgas pasažieru stacijas. Muzejs atklāts 2010. gadā, vietā, kur atradās pilsētas noliktavas. Tas izvietots pilsētas vēsturiskajā daļā blakus bijušā ebreju geto robežai. Geto teritorija ir unikāla, jo kopš Otrā pasaules kara laika arhitektoniski tā nav mainījusies. Tā ir piemiņas vieta ebreju tautas traģēdijai. Vācijas politika ebreju jautājumā Latvijā līdz 1939. gada beigām izpaudās kā Vācijas diplomātu un politiķu centieni ietekmēt Latvijas valdību, lai tā spertu soļus pret ebrejiem, ierobežojot viņu brīvību. Līdz ar vācbaltiešu izceļošanu 1939. gadā, Vācijas sūtniecībai samazinājās informācija par iedzīvotāju noskaņojumu un notiekošo Latvijā. Sarkanajai armijai okupējot Latviju un manipulējot ar sabiedrību, bija vērojams daļas ebreju atbalsts jaunajai okupācijas varai. Saskaņoties ar režīma vērtēšanu pret sabiedrību kopumā, atbalsts būtiski samazinājās. Taču bija izveidojusies dziļa plaša iedzīvotāju vidū, kuru vēlāk centās izmantot nākošais okupācijas režīms – Vācija. Tā cerēja, ka pret ebrejiem tiks vērsti grautiņi un izrēķināšanās, taču tā nenotika. Vācijas plānos tika ieviestas korekcijas, kas sākumā paredzēja izveidot ebreju geto, bet vēlāk viņus iznīcināt.

135

Rīgas geto un Latvijas holokausta muzejs ●

Maskavas iela 14A, Rīga,
Latvija,
GPS: 56.9414,24.1173

+371 67791784
www.rgm.lv
rgm@rgm.lv

136

Salaspils memoriālais ansamblis ●

Salaspils, Salaspils nov.,
Latvija,
GPS: 56.8729,24.3026

+371 67216367
www.salaspilsmemorials.lv
salaspils.memorials@gmail.com

Salaspils memoriāls un vēstures ekspozīcija atrodas Salaspils novadā, 1,2 km attālumā no Rīgas–Daugavpils autoceļa A6. Salaspils memoriāls tika atklāts 1967. gadā vietā, kur Otrā pasaules kara laikā atradās Salaspils nometne. Tā ir mītiem un puspatiesībām apvīta vieta, kas izmantota Padomju propagandai; Latvijas okupācijas varu – nacistu noziegumu un komunistiskās ideoloģijas piemērs. Salaspilī bija represīva nometne, kas ietilpa Vācijas soda vietu sistēmā. Tai bija līdzības, bet ne atbilstības ar koncentrācijas nometnēm. Izveidota, lai Rīgas cietumos nebūtu nesamērīgi liels ieslodzīto skaits. Nometne bija "paplašināts policijas cietums". Ieslodzīja visdažādākos cilvēkus – ebrejus, Sarkanās armijas karagūstekņus, darba kaverētājus, politīeslodzītos, kriminālnoziedzniekus, prostitūtas, latviešu pretošanās kustības locekļus, baltiešu karavīrus, kuri atradās Vācijas armijas vai policijas dienestos, un citus. Nometnē vienlaicīgi uzturējās līdz 2200 ieslodzīto. Galvenie nāves (~2000) cēloņi bija slikts uzturs, darba apstākļi, mīkstas sodi un slimības.

Salu grupa atrodas Daugavā, Rīgas HES ūdenskrātuves dienvidu pusē, tuvāk Daugmalei. Nāves sala ir viena no baisākajām un leģendārākajām Pirmā pasaules kara kauju vietām. 1915. gadā, Krievijas armijai atkāpjoties no Kurzemes un Zemgales, dažas vienības bija palikušas Daugavas kreisajā krastā, kur izveidoja pozīcijas cīņai pret Vācijas armiju. Upes krastus savienoja tilts. Šajā vietā norisinājās viens no lielākajiem ķīmisko ieroču lietošanas gadījumiem Latvijas teritorijā. Latviešu karavīri vietu sauca par "Nāves salu", bet citu tautību karavīri par "Eli". Nāves salas pozīcijām bija stratēģiska un simboliska nozīme. Latviešu karavīriem tā bija daļa no Vācijas okupētās Kurzemes. Cīņas notika Daugavas krastos pie Ikšķiles, un apziņā tās asociējās ar senču cīņām Krusta karu laikā. Mūsdienās vieta pieejama, izmantojot laivu transportu. Apskatāma Rīgas HES ūdenskrātuves neapblūdinātā teritorija. Saglabāties E. Laubes projektētais piemineklis. Vietām ir rekonstruēti aizsardzības pozīciju elementi. Nokļūstot Nāves salā iespējams noklausīties audiodiģu, kurā izstāstīts pirmās latviešu strēlnieces Līnas Čankas stāsts. Daugavas krastā pie Ikšķiles Kābeļu kalna atrodas informatīvais stends. Par salu grupu Nāves sala kļuva pēc Rīgas HES ūdenskrātuves uzbūvēšanas.

137

Nāves sala ●

Daugmales pag., Ķekavas nov.,
Latvija,
GPS: 56.8346,24.4421

+371 25412566
www.kekava.travel/lv/apskates-vietas/item/50
turisms@kekava.lv

Kultūras mantojuma centrs "Tīnūžu muiža" atrodas Ogres novada Tīnūžu ciemā, 7 km no Ogres un Ikšķiles pilsētām. Pirmās rakstītās ziņas par muižu ir no 16.gs. Līdz 18.gs. vidum tā tika uzskatīta par saimniecisku ražotni ar necilām ēkām. Laika gaitā muiža attīstījās par lielu saimniecību. Pirmā pasaules kara laikā apkārtnē norisinājās kaujas starp Krievijas un Vācijas armijām, kurās cīņās aizvadīja arī latviešu strēlnieki. Neatkarības kara laikā Tīnūžu muižā atradās Latvijas armijas 1. Valmieras kājnieku pulka štābs un bruņu auto novietne. 1932. gadā muiža tika nodota Latvijas Kara invalīdu savienībai, kas nodrošināja dzīves vietu un aprūpi kara veterāniem. Otrā pasaules kara laikā, 1943. gadā no Igaunijas uz Tīnūžu muižu tika pārcelta Vācijas armijas vienība "FAT 212". Tā bija frontes diversantu grupa, kas sagatavoja karavīrus cīņai pret Sarkanā armiju. Izlūkošanā, partizānu kara taktikā un sabotāžā tika apmācīti arī latviešu karavīri. Tīnūžu muižas kungu ēka tika iznīcināta, Sarkanajai armijai virzoties uz Rīgu. Mūsdienās redzama izteiksmīga ainava ar vēsturisko apbūvi Mazās Juglas upes krastos. Kultūras mantojuma centrā "Tīnūžu muiža" apskatāmas vēsturiskajiem notikumiem veltītas ekspozīcijas, tostarp par latviešu strēlniekiem.

138

Kultūras mantojuma centrs "Tīnūžu muiža" ●

"Kraujas", Tīnūžu pag.,
Ogres nov., Latvija,
GPS: 56.8683,24.5700

+371 26669452
www.facebook.com/Tinuzumuiza
kaspars.spelis@gmail.com

35

139

Militārā mantojuma ekspozīcija kafejnīcā "Dakota" ●

Priežu iela 1, Ciemupe, Ogresgala
pag., Ogres nov., Latvija,
GPS: 56.7817,24.6495

+371 25985923
www.visitogre.lv

42

Ekspozīcija iekārtota bijušajā Aizkraukles pagasta kultūras namā. Tā atspoguļo padomju cilvēka sadzīvi, darbu, atpūtu, izglītību un kultūru, kā arī Aizkraukles (padomju laikā – Stučka) un Pļaviņu HES izveides vēsturi. Apskatāms "Sarkanais stūris" ar tā laika propagandas materiāliem, partijas funkcionāra kabinets, tipisks padomju laika dzīvoklis ar dzīvojamo istabu, virtuvi, vannas istabu un tualeti un to atbilstošajiem atribūtiem. Dažas telpas veltītas padomju laika medicīnai, tūrismam, sportam un represijām. Ekspozīcijas centrā ir plaša zāle ar padomju laikā ražotajām automašīnām. Ekspozīcijas izveidi 2016. g. uzskā Aizkraukles Vēstures un mākslas muzejs, izvietojot to trīs stāvos. Šobrīd tā ir Baltijā plašākā šāda veida padomju okupācijas periodam veltītā ekspozīcija.

140

Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcija "Padomju gadi" ●

Kalna iela 20, Aizkraukle,
Aizkraukles nov., Latvija,
GPS: 56.6150,25.2247

+371 65123351, +371 64901022
www.aizkrauklesmuzejs.lv

88

Valkas bunkuri atrodas Valkas pilsētas centrā, Ausekļa ielas kreisajā pusē, blakus Ādama Tērauda skolai. Bunkurus var aplūkot tikai no ārpuses. Padomju armijas bunkuri Valkā ir bijuši vieni no Padomju Latvijas laika slepenākajām vietām, kur drīkstēja iet tikai ar speciālām atļaujām. 1953.–1989. gados te atradās Padomju armijas stratēģisko raķešu sakaru rezerves punkts. Ar lielām automašīnām, kurām bija 16 riteņi,veda lielus dzelzsbetona blokus, lai veidotu bunkurus. Kad visi trīs bija izbūvēti, tos apbēra ar granti papildus nostiprināšanai un nosiltināšanai. Bunkuros atradās stratēģisko raķešu sakaru rezerves centrs, kas bija pakļauts Ļeņingradas sakaru centram. No šiem bunkuriem tika regulētas šahtas, kurās atradās armijas raķetes. Valkas un Valgas apkārtnē tādās bija 20. 1962. gada oktobrī Karību krīzes laikā šīs raķetes bija kaujas gatavībā un notēmētas Floridas virzienā. Leģenda vēsta, ka pietrūka pāris stundas, lai tās patiešām tiktu palaistas. Turpat blakus aiz Ādama Tērauda skolas un pazemes bunkuriem atrodas Zviedru (Šeremetjeva) skansts. Mākslīgi veidotais zemes valnis tika veidots Lielā Ziemeļu kara sākumā, ap 1702. gadu, lai aizsargātu Valku pret zviedriem. Skansts stāvēkā siena ir vērsta pret Ērgemi, bet otra puse pret Ausekļa ielu.

141

Pazemes bunkuri Valkā ●

Tālavas iela 23, Valka,
Valkas nov., Latvija,
GPS: 57.7758,26.0164

+37164725522
<http://visit.valka.lv>
tib@valka.lv

158

142

Valkas dzelzceļa stacija ● ● ●

Poruka iela 4, Valka,
Valkas nov., Latvija,
GPS: 57.7743,26.0027

+37164725522
<http://visit.valka.lv>
tib@valka.lv

158

Valkas dzelzceļa stacija atrodas Poruka ielas galā, blakus mūsdienās neizmantojamām sliežu dzelzceļiem. Stacijas ēka apskatāma tikai no ārpuses, te izvietotas informatīvas plāksnes par dzelzceļa nozīmīgumu Valkā/Valgā. Netālu no stacijas ēkas atrodas piemiņas akmens 1941. gada 14. jūnijā izsūtītajiem uz Sibīriju. Stacijas ēka celta ap 1896./97. gadu. Sākotnēji šeit bija ierīkotas šauslēžu dzelzceļa līnijas posmā Valka–Rūjiena–Pērnava. Pirmā pasaules kara laikā dzelzceļš tika stipri izpostīts. Pēc valsts robežas novilkšanas Valkas dzelzceļa stacija (Valka II) kļuva par robežstaciju. 1920. gada septembra beigās Valkā ieradās sevišķā dzelzceļu valdes komisija, kas bija pilnvarota veikt sarunas un slēgt līgumu ar Igauniju par pasažieru pārvēšanu no vienas valsts stacijas uz otru. Stratēģiski svarīgi bija arī sliežu ceļi starp Lugažu, Valkas un Valgas stacijām, kas savā starpā veidoja trijstūri, lai varētu apgriezt bruņuvilcienus pretējā virzienā. Padomju gados PSRS armija šo staciju izmantoja, lai uz Valku nogādātu ballistikās raķetes. 1941. gada naktī no 13. uz 14. jūniju notika Latvijas iedzīvotāju masveida deportācija uz PSRS iekšzemes apgabaliem. No Valkas dzelzceļa stacijas bez tiesas sprieduma, iepriekšēja brīdinājuma un paskaidrojumiem lopu vagonos izveda vairāk nekā 90 Valkas un apkārtnes personas. 1944. gada septembrī, atkāpjoties vācu armijai, stacija tika izpostīta.

Valkas novadpētniecības muzejs atrodas Valkā, Rīgas ielas labajā pusē, vēsturiskajā Vidzemes draudžu skolas ēkā. Ēka no 1853. gada līdz 1890. gadam darbojās Vidzemes draudžu skolu skolotāju seminārā. To līdz 1881. gadam vadīja latviešu pedagogs, koru kultūras pamatlicējs Jānis Cimze. Pēc skolotāju semināra slēgšanas ēka 80 gadus kalpojusi dažādām izglītības, kultūras un sadzīves vajadzībām. Valkas novadpētniecības muzejs ēkā atrodas kopš 1970. gada. Muzeja pastāvīgā ekspozīcija "Valka – Latvijas neatkarības šūpulis" veidota kā stāsts par sabiedriski politiskajiem notikumiem Valkā no 1914. līdz 1920. gadam, kad Latvija kļuva par neatkarīgu valsti. Ekspozīcijā atspoguļoti Latvijas valsts organizēšanas priekšdarbi un Ziemeļlatvijas brigādes veidošana Valkā. Caur četrām sajūtām – Ceļa, Padomes, Štāba un Mājas – ekspozīcijā apskatāmas tēmas par Valkas pilsētu, bēgļiem, LZS dibināšanu (1917.g.), LPNP (1917.g.), Latviešu pagaidu Nacionālo teātri (1918.g.), Iskolatu – Padomju Latvijas pagaidu valdību, Ziemeļlatvijas armijas izveidošanu (1919.g.), ģenerāli Pēteri Radziņu. Ekspozīcijā veiksmīgi blakus tradicionālajiem krājuma ekspozīcijas veidiem izmantoti interaktīvi multimediju risinājumi.

143

Ekspozīcija "Valka - Latvijas neatkarības šūpulis" Valkas novadpētniecības muzejā ●

Rīgas ielā 64, Valka,
Valkas nov., Latvija,
GPS: 57.7683,26.0058

+37164722198
<http://muzejs.valka.lv>
muzejs@valka.lv

157

Sedas pilsēta sākotnēji celta kā strādnieku ciemats, reizē ar kūdras fabrikas būvniecību 1953. gadā. Kūdras fabrikas celtni bija pasludināta par Vissavienības komjaunatnes trieciencelti, un uz šejieni brauca jaunatne no visas Padomju Savienības. Tas noteica ciemata raksturu un seju. 1954. gadā Sedai piešķīra strādnieku ciemata tiesības. 1961. gadā strādnieku ciemats tika pārdēvēts par pilsētciematu. 1991. gada 14. novembrī pilsētciemats ar lauku teritoriju ieguvis statusu Sedas pilsēta ar lauku teritoriju. Sedas kultūras namā apskatāma kultūrvēsturiskā mantojuma ekspozīcija. Ekspozīcijas zālē izvietotajās planšetēs atspoguļota Sedas apkārtnes attīstības vēsture, sākot no vēsturiskā posma, kad Sedas pilsētas vietā vēl pletās saimniecības "Salānieši" īpašums, līdz Sedas pilsētas būvniecībai. Ietverti stāsti par šīs pilsētas tapšanas iemesliem un procesu, Sedas kūdras fabrikas vēsturi un citas dokumentālas liecības. Ekspozīcijas saturiskais pamats galvenokārt veidots no vēstures arhīva materiāliem – protokoliem, lēmumiem, rīkojumiem. Lai izjūtas par šo vēstures posmu būtu spilgtākas, ekspozīciju telpā ierīkots "priekšnieka" kabinets ar tam laikam raksturīgiem rekvizītiem. Vēl ekspozīciju vizuāli paspilgtina vitrīnās izvietotie padomju laika sadzīves priekšmeti un dažādas dokumentālas liecības.

144

Sedas pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma (1953-1990) ekspozīcija un Staļinisma arhitektūra ●

Parka iela 21, Seda, Valmieras nov., Latvija,
GPS: 57.6505,25.7543

+371 28323986
www.visit.valmiera.lv

134

145

Memoriālais Otrā Pasaules karā kritušajiem karavīriem ●

Lucas iela 2A, Valmiera,
Valmieras nov., Latvija,
GPS: 57.5400,25.4330

www.visit.valmiera.lv

109

Piemineklis pie Stalbes kritušajiem Vīlandes skolnieku rotas kritušajiem karavīriem atrodas pie Rīgas-Limbažu ceļa krustojuma, nogriežoties uz Stalbes-Stūriņu ceļa, kas ved uz Pārgaujas novada domi (pa labi). Uz grānītā veidotās piemiņas zīmes uzraksti latviešu un igauņu valodās: "19.-21. jūn. 1919. gadā Stalbes kaujās 6. pulka Vīlandes skolnieku rota atvairīja vācu uzbrukumu". Piemineklis atklāts 2009. gada 19. jūnijā. Tā idejas autors ir M. Niklass. Pieminekli veidojis akmeņkalis V. Koltovs. Igaunijas 6. pulks Cēsu kauju laikā pie Stalbes cīnījās ar Baltijas Landesvēru un Dzelzs divīziju. Stalbes muižas rajonā vācieši mēģināja pārraut frontes līniju, bet pēc divu dienu nesekmīgiem uzbrukumiem tiem nācās atkāpties. Ik gadu Lāčplēša dienas atzīmēšanas pasākumi Stalbē sākas ar lāpu gājieni uz pieminekli Vīlandes skolnieku rotas karavīriem.

146

Piemineklis Vīlandes skolnieku rotas karavīriem ●

Stalbes pag., Cēsu nov.,
Latvija,
GPS: 57.3751,25.0310

+371 26620422
www.turisms.cesis.lv

78

Lielstraupes pils atrodas Straupes centrā. Pils ir atvērta apskatei un apmeklētājiem tā piedāvā ceļojumu cauri gadsimtiem kopā ar orientēšanos pils labirintos. Cēsu kauju laikā Lielstraupes pili atradās Dzelzs divīzijas (vācu: Eisener Division) Paula Ludviga Evalda fon Kleista kaujas grupas komandpunkts. Kauju laikā to apmeklēja majors Bišofs, kapteinis Guderjāns u.c. No pils tika vadīts uzbrukums Stalbes virzienā 21.–22. jūnijā. Dzelzs divīzija bija Vācijas algotņu karaspēks Latvijas Brīvības cīņu laikā, ko izveidoja no demobilizētās Vācijas impērijas 8. armijas kareivjiem un brīvprātīgiem algotņiem. Tā bija pazīstamākā vācu brīvkorpusu daļa un viena no labāk apmācītajām un kaujasspējīgākajām karaspēka daļām Baltijā 1919. gadā. Padomju varas gados, no 1949. līdz 1959. gadam muižas pili atradās un darbojās Lielstraupes mašīnu traktoru stacijas pārvalde. Šajā laikā pili tika ierīkotas arī mācību telpas un traktoristu kopmītnes, bet bijušajā muižas stallī atradās darbnīcas. No 1963. līdz 2018. gadam pili apsaimniekoja medicīnas iestādes, un par Straupes narkoloģisko slimnīcu Latvijā mēdza teikt, ka te "ārstē pat sienas".

147

Lielstraupes pils ●

Lielstraupes pils, Straupe,
Straupes pag., Cēsu nov.,
Latvija, GPS: 57.3474,24.9476

www.tourism.straupe.lv

148

Piemīņas vieta pie Skangaļu muižas ●

Skangaļu muiža, Liepas pag.,
Cēsu nov., Latvija,
GPS: 57.3994,25.4950

+371 29362837
<http://visit.priekuli.lv>
info@priekuli.lv

Piemīņas vieta apvienotā latviešu un igauņu karaspēka uzvaras kaujai par Skangaļu muižu atrodas aptuveni 20km no Cēsim. Piemīņas akmens Cēsu kauju dalībniekiem un igauņu Kalevlaste Maleva bataljona cīnītājiem atklāts 2019. gada 22. jūnijā. Šeit notikuši latviešu un igauņu apvienotā karaspēka uzvara kaujā par Skangaļu muižu bija Cēsu kauju lūzuma punkts, jo tās rezultātā Nīdras valdības karaspēks sāka vispārēju atkāpšanos. Andrieva Nīdras valdība bija provāciska Latvijas Pagaidu valdība, kas pastāvēja no 1919. gada 10. maija līdz 26. jūnijam. Uzbrukums landesvēra vienībai sākās jau 1919. gada 22. jūnija agrā rītā, kad kaleviešu 3. rota ar bruņotā vilciena desantu ielauzās Skangaļu muižā un tur saņēma 2 lielgabalus, tomēr ienaidnieks pārgāja pretuzbrukumā. Nedaudz vēlāk dienas vidū uzbrukumu atkātoja, un pēc niknas tuvcīņas landesvēra vienību izsita no Skangaļu muižas. Trofejās ieguva ložmetējus, lielu daudzumu munīcijas un citus kaujas piederumus, un vēl pēc divām stundām igauņi ieņēma svarīgo ceļu mezglu pie Startu kroga. Kaleviešu kaujas zaudējumi pie Skangaļu muižas ieņemšanas bija 58 karavīri, skaitot kopā kritušos un ievainotos. Piemīņas vietas izveidē lielu atbalstu sniedza Igaunijas puse.

Piemineklis Cēsu kaujās kritušajiem igauņu un latviešu karavīriem atrodas Priekuļu novadā, Liepā aptuveni 1 km uz dienvidiem no Lodes dzelzceļa stacijas, Rūpnīcas ielas malā. Pieminekļa pamatakmens likts 1929. gada 22. septembrī, bet pats piemineklis atklāts 1935. gada 11. augustā. Tas darināts no Allažu šūnakmens pēc Liepas pagasta Jullās dzīvojušā tēlnieka Augusta Jullas meta - augstcilnī kalts zemnieka-karavīra tēls, kas ar vienu roku atbalstās uz arkla, bet otrā pacēlis zobenu. Tēla sejas veidošanā izmantota tēlnieka tēva Jāņa Jullas pēcnāves maska. Liepas pagasta vēstures pētnieks Aivars Vilnis pamanījis, ka uzlūkojot pieminekli no putna lidojuma, tā pamatne, pie monumenta vedošais celiņš un uzejas kāpnes veido "bul-tu", kas vērsta pret Liepas muižu (Lindenhoff), kur Cēsu kauju laikā atradās vācu pozīcijas. Protams, jāšaubās vai tas tiešām izriet no pieminekļa autora tā laika iecerēm, taču tas noteikti bagātina mūsu šodienas iespējas pieminekļa interpretācijā. Līdzās piemineklim atrodas Lielā Elīte (Liepas Elīte, Velna ceplis) – vienīgās dabiskās smilšakmens arkas Latvijā.

149

Piemineklis Cēsu kaujās kritušajiem ●

Netālu no Lodes stacijas, Rūpnīcas ielas malā,
Liepa, Priekuļu pag., Cēsu nov., Latvija,
GPS: 57.3842,25.4267

<http://visit.priekuli.lv>

A large concrete and steel bridge spanning a deep valley with green hillsides and a forest. A red dot on a map in the bottom right corner indicates the location.

150

151

LV

152

Vēstures ekspozīcija "Sirdsapziņas uguns" atrodas Cēsīs, netālu no Cēsu pils laukuma. Tā izveidota padomju laika īslaicīgās aizturēšanas izolatorā, vēsta par Latvijas okupāciju, atklāj pārsteidzošus un varonību apliecinājošus individuālos pretošanās stāstus. Pagalmā izveidota piemiņas siena ar 643 padomju represijas bojāgājušo agrākā Cēsu apriņķa iedzīvotāju vārdiem – gan 1941. un 1949. gadā izsūtītajiem, gan nošautajiem un ar nāvi sodītajiem nacionālajiem partizāniem. Ekspozīcijā laika līnija rosina izzināt Latvijas okupācijas norisi no 1939. līdz 1957. gadam. Tematiski sakārtoti citāti no vietējiem laikrakstiem piedāvā salīdzināt abu okupācijas režīmu politisko propagandu. Īslaicīgajai ieslodzīšanai paredzētās sešas kameras līdz mūsdienām saglabājušas tādas, kādas tās bija 1940./41. gadā un pēckara gados. Šeit, pirms nosūtīšanas uz Čekas galveno ēku Rīgā, vairākas dienas, kamēr notika sākotnējā izmeklēšana un pratināšana, bija ieslodzīti tie Cēsu apriņķa iedzīvotāji, kurus aizturēja par visdažādākajām pretpadomju darbības izpausmēm – nacionālie partizāni, viņu atbalstītāji, jaunieši, kuri izplatīja "pretpadomju" satura lapiņas un citi "dzimtenes nodevēji". Viss šeit ir īsts – kameras ar dzelzs durvīm, kur iebūvētas "kormuškas" (nelielas atveres ēdienu padošanai), koka nāras, ateja arestantiem, neliela virtuvīte ar krāsni, tipiskais padomju laika eļļas krāsu sienu krāsojums. 2019. gadā ekspozīcija ieguva 3. vietu nacionālajā dizaina nozares konkursā "Latvijas Dizaina gada balva".

153

Vēstures ekspozīcija "Sirdsapziņas uguns"

Pils iela 12, Cēsis, Cēsu nov.,
Latvija,
GPS: 57.3135,25.2726

+371 25445433
www.sirdsapzinasuguns.lv
uguns@cesis.lv

90

154

Uzvaras pieminēklis Cēsīs

Vienības laukums, Cēsis,
Cēsu nov., Latvija,
GPS: 57.3132,25.2749

<https://turisms.cesis.lv>

89

Padomju slepenais bunkurs atrodas 9 m zem Rehabilitācijas centra "Līgatne" ēkas un tai piegulošās teritorijas, Līgatnes pagastā, Cēsu novadā. Bunkurs ir atvērts apmeklētājiem un piedāvā ekskursijas gida pavadībā, mielastu bunkura ēdniecā, padomju stila ballītes, realitātes spēli "Objekts-X". Bunkura uzdevums bija nodrošināt minimāli nepieciešamos apstākļus ilgstošam darbam Latvijas PSR Ministru Padomei, LPSR Komunistiskās Padomes vadībai, LPSR valsts plāna vadībai kodol kara draudu gadījumā. Pazemes bunkurs 2000 m² platībā bija spēcīgākā autonomā saimnieciskā struktūra ar visu nepieciešamo un modernāko tā laika aprīkojumu, kā arī viena no stratēģiski svarīgākajām vietām padomju laika Latvijā kodol kara situācijas gadījumā. Objektā ir aizsargāta pazemes darba telpa – patvertne, sanatorijveida guļamkorpus ar 250 vietām, nodrošinājuma objekti un 24 dzīvokļu dzīvojamā māja apkalpojošajam personālam. Līdz mūsdienām saglabāts viss autentiskais pazemes aprīkojums un plāni. Apskatāma autonoma elektrostacija ar dīzeļģeneratoriem un degvielas noliktavu, kondicionēšanas iekārtas gaisa atfiltrēšanai ar skābekļa rezervēm, ūdensapgādes un kanalizācijas iekārtas, kas darbojas pēc zemūdens principa, telekomunikāciju bloks, kas spēja nodrošināt tiešos sakarus ar Maskavu – Kremli un autonomus sakarus ar visiem svarīgākajiem dienestiem valstī, unikāla karte ar vēsturiskiem kolhozu nosaukumiem, autentiska ēdniecā ar tipisku padomju laiku ēdienkarti, dažāda padomju laika atribūtika un sadzīves lietas.

155

Padomju slepenais bunkurs Līgatnē

"Skaļupes", Līgatnes pag.,
Cēsu nov., Latvija,
GPS: 57.2556,25.0691

+371 26467747
www.bunkurs.lv
ligatne.info@gmail.com

75

Mežabrāļu bunkurs atrodas pie šosejas Rīga–Pleskava (A2), 76km no Rīgas un 11km no Cēsīm. Latvijas nacionālie partizāni jeb mežabrāļi bija mazas, bruņotas vietējo iedzīvotāju grupas, kas patstāvīgi cīnījās pret PSRS okupācijas režīmu Latvijas teritorijā no 1944. līdz 1956. gadam. Tie bija cilvēki, kuri nevarēja vai nevēlējās dzīvot Padomju savienībā un bija spiesti slēpties mežos. Kopā Latvijā darbojās apmēram 20193 mežabrāļi. Bunkurs izveidots, izmantojot bijušo mežabrāļu stāstus un atmiņas par dzīvi mežos, slēpjoties un cīnoties par neatkarīgu Latvijas valsti pēc 1945. gada. Bunkurā iekārtota bruņojuma un sadzīves priekšmetu ekspozīcija. Šeit var aplūkot partizānu personīgās mantas, ieročus, fotogrāfijas. Gida stāstījumu papildina video ar mežabrāļu intervijām. Pie bunkura ir iekārtota piknika ugunsкура vieta. Var iepriekš pasūtīt uz uguns gatavotu zupu vai pavadīt vakaru pie ugunsкура, skatoties āra kino.

156

“Mežabrāļi” – nacionālo partizānu bunkurs ●

“Amatas” Drabešu pag.,
Cēsu nov., Latvija,
GPS: 57.2224,25.2253

+37129350059
www.mezabrali.wordpress.com
nod.brunis@gmail.com

157

Atpūtas vieta “Meža kaujas” un dzelzceļa tilts pār Amatu ●

“Amatas”, Drabešu pag.,
Cēsu nov., Latvija,
GPS: 57.2126,25.2535

+371 26593677
mezakaujas@gmail.com

Atpūtas vieta “Meža kaujas” atrodas Cēsu kauju galvenās norises vietā pie Amatas tilta. Apmeklētājiem piedāvā stāstījumu par Cēsu kaujām un dažādas programmas – pārgājienus un izbraucienus pa nozīmīgākajām Cēsu kauju norises vietām, komandu cīņas. Noslēgumā apmeklētāji var nobaudīt spēcinošu “kara zupu”. Dzelzceļa tiltam pār Amatu ir ļoti svarīga nozīme visā Neatkarības kara gaitā, jo te notika pirmās Igaunijas armijas sadursmes ar landesvēru. 1919.gada 5. jūnijā pie dzelzceļa tilta pāri Amatam notika Igaunijas armijas bruņoto vilcienu pirmā kauja ar Baltijas landesvēra vienībām. Landesvērs, zinot, ka tuvojas bruņotais vilciens, nomīnēja dzelzceļa tiltu un ieņēma pozīcijas “Amatas” mājās upes krastā, esot gatavībā iespējamajai karadarbībai. Tilts pār Amatu bija robeža starp igauņu spēkiem un vāciešiem. 1919.gada naktī uz 23. jūniju, Cēsu kauju laikā, landesvērs pameta Cēsi un atkāpās uz Amatas upes līniju. Atkāpjoties vācieši nodedzināja Cēsu latviešu biedrības namu un uzspridzināja tiltu pār Amatu.

Melānijas Vanagas muzejs atrodas Amatas ciema skolā, Cēsu novadā. Muzejā apskatāmi materiāli par rakstnieces un kultūrvēsturnieces Melānijas Vanagas dzīvi, literāro darbību, dzimtu un likteņiem: videomateriāli par Sibīriju un tur dzīvojošajiem izsūtītajiem latviešiem, Sibīrijas zemnīca – neklāties ceļojums uz rakstnieces izsūtījuma vietu Krasnojarskas novada Tjuhtjetā. Zemnīcas izskats un iekārtojums rada reālu priekšstatu par dzīvi svešumā. Zemnīcā ir unikāli, vēsturiski priekšmeti, atvesti no Tjuhtjetas muzeja – bērza tāss trauks “tujesoks”, māla krūze “krinka” un petrolejas lampa. Muzejā ir videointervijas ar novada politiski represētajiem cilvēkiem un astopadsmi Melānijas Vanagas grāmatas “Velupes krastā” varoņiem. Muzeja virtuālā ekspozīcija “ESI PATS!” <http://esipats.lv> atklāj piecu deportēto bērnu un viņu vecāku pieredzi, kuru padomju vara nepamatoti apsūdzēja “dzimtenes nodevībā”.

158

Melānijas Vanagas muzejs un Sibīrijas zemnīca ●

Doles 2, Amatas pag.,
Cēsu nov., Latvija,
GPS: 57.1673,25.2780

+37129445480
www.melanijavanaga.lv

Muzejs atrodas Morē, autoceļa V319 malā. Tas vēlīts Mores kaujām starp Sarkanās armijas vienībām un Vācu armijas Latviešu leģionu 1944. gada rudenī. Ekspozīcijā kaujas situācijas makets, ieroči, apbalvojumi, karavīru formas tērpi, militārā tehnika. Mores kauju piemiņas parkā (atrodas Mores centrā) redzami ierakumi, zemnīcas un kauju vietas. Mores kauju muzeju un piemiņas parku līdzizveidojuši bijušie Latviešu leģiona karavīri – Mores kauju dalībnieki. Piemiņas parkā redzami ierakumi, zemnīcas un kauju vietas. Karadarbība Mores apvidū bija tikai daļa no vērienīgas Sarkanās armijas Baltijas uzbrukuma operācijas, kur kopumā iesaistīja 900 000 karavīrus un milzīgus kara tehnikas resursus. Mores apkārtnē atradās daļa no Vācijas armijas nocietinājumu sistēmas, kur latviešu leģionāri atvairīja Sarkanās armijas mēģinājumus izlauzties līdz Rīgai. Tas ļāva Vācijas armijai izvest spēkus no Igaunijas un izvairīties no sagrāves. Sarkanās armijas vadība uzskatīja, ka pretinieka pretestība pie Mores būs īslaicīga un spītīgi turpināja nesagatavotus un nekoordinētus uzbrukumus, ciešot lielus zaudējumus. Apvidus priekšrocībām un latviešu leģionāru kaujas spējām bija būtiska nozīme turpmākajā kara gaitā. Morē atrodas latviešu leģionāru Brāļu kapi un Sarkanās armijas karavīru kapsēta.

159

Mores kauju muzejs ●●

"Kalna Kaņēni", Mores pag.,
Siguldas nov., Latvija,
GPS: 57.0796,25.0616

+371 29446115
www.moresmuzejs.lv
info@moresmuzejs.lv

EN DE

72

160

Nacionālo partizānu zemnīca un piemiņas vieta Sērmūkšos ●

Sērmūkši, Skujenes pag.,
Cēsu nov., Latvija,
GPS: 57.1211,25.5092

+371 25669935
http://amata.lv

105

LV

Sērmūkšos atrodas viena no vairāk kā simts partizānu cīņu piemiņas vietām Latvijā. Kopumā Latvijā partizānu cīņas notika vairāk kā sešsimt vietās. Pēc vēsturiskām liecībām izveidotā latviešu nacionālo partizānu zemnīca iespējama nakšņošana apstākļos, kas līdzīgi autentiskajiem – dēļu lāvas, petrolejas lampas apgaismojums, apkures ierīce līdzīga tām, kuras izmantoja partizāni. Apmeklējumi iepriekš jāpiesaka. Sērmūkšu nacionālo partizānu grupai liktenīgais brīdis pienāca 1946. gada 29. novembrī, kad krita četri grupas cīnītāji – Jānis Zīrāks, Reinholds Pētersons, Jānis Pīlānds, Anna Zariņa. Alfrēds Suipe izdzīvoja, pārcieta izsūtījumu, atgriezās Latvijā, piedzīvoja brīvvalsts atjaunošanu. Viņš bija iniciators idejai, ka Sērmūkšos jāiekārto kritušo biedru piemiņas vieta.

Novadpētniecības ekspozīcija atrodas Vecpiebalgas muižas vīna pagraba ēkā Inešos. Tā plaši atspoguļo Otrā pasaules kara notikumus apkaimē. Pagrabstāva ekspozīcijā munīcija, ieroči, kareivju sadzīves priekšmeti, lidmašīnu atlūzas, apbalvojumi, kara kauju kartes un citi ar kara norisi saistīti priekšmeti. Pirmajā stāvā apskatāma unikāla karte, uz kuras iezīmēta frontes līnija. Karte labi saglabājusies, neskatoties uz to, ka ilgu gadu atradās purvā. Otrajā stāvā interesantas vēstures liecības par sešu armiju virsnieku Voldemāru Ozolu (1884–1949). Ekspozīciju par Voldemāru Ozolu daudzkrāt bagātina Mārtiņa Frīdvalda stāstījums, kurš no krievu valodas tulkojis Manfrēda Šneps-Šnepe grāmatu "Pasaules "šaha spēles" un Voldemārs Ozols sešu armiju virsnieks". Grāmata ir populārs pētījums par pretrunīgi vērtēto, bet izcilo latviešu militāro darbinieku ģenerāli Voldemāru Ozolu. Stāstījums par viņu aptver Pirmo pasaules karu, Latvijas Neatkarības karu un Otrā pasaules karu. Mārtiņš Frīdvalds stāsta arī par Piebalgas un muižas politisko, saimniecisko un kultūras vēsturi. Ekskursijas ilgums 1-1,5h. Ekspozīcijā arī zemnieku darbarīki un sadzīves priekšmeti, vēstures notikumu liecinieku atmiņu klāsts, Inešu teātra vēsture. Ekspozīcija regulāri tiek papildināta ar pēdējo gadu jaunieguvumiem un jaunākajumiem.

161

Piebalgas novadpētniecības ekspozīcija Inešos ●

"Pils", Inešu pag., Cēsu nov.,
Latvija,
GPS: 57.0197,25.8302

+371 22407218
https://vecpiebalga.lv

133

Alūksnes muzejs atrodas Valsts nozīmes arhitektūras piemīnēklī - Alūksnes Jaunajā pilī, kas celta neogotikas stilā 19. gs. beigās. Alūksnes muzejā var aplūkot ekspozīciju "Totalitārā režīmā cietušo piemiņas istaba", kas vēsta par Alūksnes novada iedzīvotāju likteņgaitām Sibīrijā un Tālajos Austrumos, un Alūksnes vēstures ekspozīciju "Laikmetu mielasts", kur satiekas laika periodi no aizvēstures līdz mūsdienām. Atsevišķa nodaļa tajā veltīta 7. Siguldas kājnieku pulka ieguldījumam militārā jomā, kultūras un sabiedriskajā dzīvē. 7. Siguldas kājnieku pulku sāka formēt 1919. gada 20. jūnijā Nauksēnu muižā. Sākotnēji no Ziemeļlatvijas brigādes rezerves bataljona tika saformēta kaujas grupa 22 virsnieku un 1580 karavīru sastāvā, kuru nodēvēja par Dankera nodaļu. Tā tika iekļauta 3. Jelgavas pulka 2. bataljonā, bet ar 23. augustu, papildinot rotu skaitu - 7. Siguldas kājnieku pulkā. Pulks piedalījās kaujās pret Bermontu, bet 1920. gada 5. janvārī tika pārcelts uz Latgales fronti cīņai pret lieliniekiem. Pēc miera līguma noslēgšanas ar Padomju Krieviju pulks apsargāja Latvijas austrumu robežu. Latvijas Neatkarības karā dzīvības zaudēja vairāk nekā 200 pulka karavīri, 85 tika apbalvoti ar Lāčplēša Kara ordeni. 1921. gadā 7. Siguldas kājnieku pulku dislocēja Alūksnē. Pulka štābu izvietoja Alūksnes Jaunajā pilī. Pēc Otrā pasaules kara pili pārņēma padomju drošības iestādes, bet no 1950. gadu beigām pili darbojās dažādas kultūras iestādes – izpildkomitejas Kultūras un Kinofikācijas nodaļa, pionieru nams, bibliotēka, kinoteātris un muzejs.

162

Alūksnes muzejs ●●

Pils iela 74, Alūksne,
Alūksnes nov., Latvija,
GPS: 57.4229,27.0545

+371 25665538
www.aluksnespils.lv
muzejs@aluksne.lv

163

Padomju armijas rāķešu bāze Zeltiņos ●

"Medņukalni", Zeltiņu pag.,
Alūksnes nov., Latvija,
GPS: 57.3476,26.7491

+37129492284
www.aluksne.lv
tn.zeltini@aluksne.lv

Gulbenes dzelzceļa stacija atrodas Gulbenes pilsētā. Pirmā pasaules kara laikā, 1916.–1917. gadā, šaursliežu dzelzceļa līnija uz Pļaviņām tika pārbūvēta 1524 mm platumā, lai kalpotu kā savienotāja līnija ar Rīgas–Daugavpils līniju. Tika uzbūvēta arī līnija uz Ierīkiem un līdz Sītai, izveidojot savienojumu ar Pītalovu. Tādējādi Gulbene kļuva par dzelzceļa mezglu. Tagadējā stacijas ēka (arh. P. Feders) celta 1926. gadā. Brīvības cīņu laikā, 1919. gada 31. maijā, atbīvojot Gulbeni no lieliniekiem, 1.(4.) Valmieras kājnieku pulks šeit ieguva ievērojamu daudzumu kara trofeju. No Gulbenes dzelzceļa stacijas 1941. gada 14. jūnijā tika deportēti gan civiliedzīvotāji, gan Lītenes vasaras nometnē arestētie Latvijas armijas virsnieki. Kā nozīmīga mezgla stacija tā tika bombardēta 1944. gada pavasarī, pēc kara atjaunota sākotnējā izskatā. 2018. gadā atklāts izglītojošs un interaktīvs centrs "Dzelzceļš un Tvaiks". Blakus Gulbenes stacijai atrodas SIA "Gulbenes–Alūksnes bānītis", kas piedāvā interaktīvas nodarbības un ekskursijas. Apskatāma stacijas ēka un perons, piemiņas plāksne un piemineklis represētajiem (tēlnieks I. Ranka).

164

Gulbenes dzelzceļa stacija ●●●

Dzelzceļa iela 8, Gulbene,
Gulbenes nov., Latvija,
GPS: 57.1828,26.7664

+37125448661
www.visitgulbene.lv
tourists@gulbene.lv

Latvijas armijas vasaras nometne Litenē atrodas mežā, Litenes pagastā, netālu no Pededzes upes. Aizsākums Litenes nometnei meklējams 1935. gadā, kad Latvijas armijas Latgales divīzijai šeit sāka veidot vasaras nometņu kompleksu. Vairāki tūkstoši karavīru Litenē no maija līdz rudenim apguva kaujas taktikas iemaņas un šaušanas māku. 1941. gada vasarā Litenē armijas vasaras nometnē Latvijas armijas virsniekus apcietināja Sarkanās armijas un NKVD karaspēka vienības. Vairāki virsnieki tika nošauti uz vietas, pārējie – izsūtīti uz Sibīriju. 1941. gada 14. jūnijā Litenes un Ostroviešu nometnē, kas atradās aptuveni 10 km attālumā no Litenes, apcietināja vismaz 430 virsniekus un deportēja uz Sibīriju. Vienīgā vēsturiskā ēka, kura saglabājusies no nometnes laikiem, ir pārtikas noliktava. No pārējām ēkām saglabājušies tikai pamati. Izveidota skatu platforma, kurā plīvo Latvijas karogs, novietoti soli, labiekārtota ugunsкура vieta. Ar Aizsardzības ministrijas un Nacionālo bruņoto spēku atbalstu uzstādīts demilitarizēts lielgabals. Izvietotas informācijas plāksnes. Ar Litenes nometnes notikumiem saistīta arī piemiņas vieta Litenes kapos – memoriāls "Sāpju siena". Youtube kanālā "Latvijas armija" skatāms video "Litene – Latvijas armijas Katiņa".

165

Litenes armijas vasaras nometne

Litenes pag., Gulbenes nov.,
Latvija,
GPS: 57.1658,27.0192

+371 29269823, +371 29204507
www.visitgulbene.lv
tourists@gulbene.lv

205

166

Koka laipu taka un partizānu nometnes un piemiņas vieta Stompaku purvā

Susājas pag., Balvu nov., Latvija,
GPS: 57.1434,27.5203

<http://www.visitvilaka.lv/>

271

Ekspozīcija "Abrenes istabas" atrodas netālu no Viļakas pilsētas centra. Tā aptver laika posmu no 1920. līdz 1960. gadam, kad Viļaka ietilpa Jaunlatgales, Abrenes apriņķī, un kļuva par Viļakas apriņķa un Abrenes rajona centru. Ekspozīcija izvietota ēkā ar interesantāko un daudzveidīgāko vēsturi Viļakā. Pirmsākumos tā ir atradusies uz senā Marienhauzenas tirgus laukuma, vēlāk tajā atradušies dzīvokļi un birojā, dažādi veikali, Otrā pasaules kara laikā – latviešu paš aizsardzības štābs, gestapo un arī čeka. Ekspozīcijā atrodami priekšmeti, kas nākuši no nacionālo partizānu nometnes Stompaku purvā un saistīti ar nacionālo partizānu kustību Latgalē, arī dokumenti un fotogrāfijas, kas saistītas ar Neatkarības karu. Iepriekš piesakot apmeklējumu gida pavadībā, saimnieks Dzintars Dvinskis iepazīstinās ar ekspozīcijā esošajām liecībām.

167

Ekspozīcija "Abrenes istabas"

Tautas iela 1, Viļaka,
Balvu nov., Latvija,
GPS: 57.1838,27.6723

+37126446147
Facebook "Abrenes istabas"
retro73@inbox.lv

245

Broņislavas Martuževas muzejs atrodas dzejnieces dzimto māju vietā Indrānu pagastā, Madonas novadā. Muzeja ekspozīcija izvietota atjaunotā klēfī, kur pieejamas balss un video ierakstu liecības par Nacionālo pretošanās kustību un dzejnieces darbu, pagrīdē izdodot žurnālu, sacerot dzeju un dziesmas nacionālajiem partizāniem. Broņislava Martuževa bija iesaistījusies pretošanās kustībā no pašiem tās pirmsākumiem. Martuževu mājas "Lazdiņas" (māja nav saglabājusies) bija patvērumš arī Latvijas nacionālo partizānu apvienības vadītājam Pēterim Supem un viņa biedriem. Te dzejniece piecus gadus slēpās savas mājas pagrīdē, tikās ar partizāniem, rakstīja dzejas (arī veltījumus partizāniem: Pēterim Supem, Vilim Tomam, Smilgas grupai, Laiveniekam, Salnam, Celmiņam, Bruno Dunduram u.c.), sacerēja dziesmas un iemācīja tās partizāniem. Tagad viņas dziesmas dzied grupa "Baltie lāči". Pagrīdē kopā ar Vili Tomu 1950. gadā tika izdots žurnāls "Dzimtene". Tā 11 numurus, katru 10 eksemplāros, dzejniece pārakstīja ar roku. 1951. gadā dzejniece, viņas brālis, māsa, māte un Vilis Toms tika apcietināti. Broņislava Martuževa no Sibīrijas atgriezās 1956. gadā. Dzejas klēts ir kļuvusi atpazīstama gan novadā, gan Latvijā, to apmeklē gan vietējie iedzīvotāji gan novada viesi. Te ir iespēja, izziņot dzejnieces mūža gaitu, iepazīties arī ar Latvijas likteņgaitu.

168

Broņislavas Martuževas dzejas klēts ● ●

"Dārziņi 1", Indrānu pag.,
Madonas nov., Latvija,
GPS: 56.9181,26.7285

+371 29337282
www.facebook.com/martuzeva
anna.egliena@gmail.com

208

169

Lubānas tūrisma un kultūrvēsturiskā mantojuma centrs ● ●

Oskara Kalpaka 4-2, Lubāna,
Madonas nov., Latvija,
GPS: 56.9027,26.7194

+37126374962
www.visitmadona.lv/lv/lubana
ilze.kraukle@lubana.lv

207

Pulkveža Oskara Kalpaka dzimtas piemiņas vieta "Liepsalas" atrodas apvidū starp Madonu un Lubānas ezeru. "Liepsalas" ir Kalpaka dzimtās mājas. Piemiņas vieta šeit izveidota 1997. gadā ar pulkveža brāļameitas Ārijas Kalpaks-Grundmanes (1922-2006) idejām un līdzekļiem. Piemiņas vietu veido dažādi vides objekti un akmens skulptūras ar simbolisku nozīmi, kas raksturo latviešu ētiskās un patriotiskās vērtības. Lielākajā ēkā iekārtota ekspozīcija, kas veltīta Latvijas brīvības cīņu un Latvijas brīvības 22 gadu (1918-1940) vēsturei. Visagala kapos apskatāms 1927. gadā atklātais Kārļa Zāles un Arnolda Dzirkļa veidotais piemineklis Oskaram Kalpakam – trīs figūru kompozīcija, kuras centrā atrodas senlatviešu karotājs ar vairogu un zobenu rokās, bet tam abos sānos novietots pa joms-tošam karavīram. Skulpturālās grupas pakājē uz granīta pamatnes ieslīpi novietota bronzas plāksne, kurā iekalts teksts, kas ietver arī Kalpakam veltīto Edvarda Virzas dzejoli. Oskars Kalpaks krita 1919.g. 6. martā pie "Airītēm", Skrundas-Sāldus ceļa malā.

170

Pulkveža O. Kalpaka dzimtas mājas "Liepsalas" un pēdējā atdusas vieta Visagala kapos ●

"Liepsalas", Ošupes pag.,
Madonas nov., Latvija,
GPS: 56.7877,26.6236

+371 26400999
edite.zaube@inbox.lv
www.visitmadona.lv

197

Muzejs atrodas Aglonas ciemā Latgalē. Šī ir viena no militārā eksponātu klāsta un satura (> 1000 dažādu priekšmetu) ziņā bagātākajām Otrajam pasaules karam veltītajām Latvijas privātkolekcijām. Apskatāmas pistoles, šautenes, automāti, ložmetēji, karavīru formas, sadzīves priekšmeti, militārā tehnika u.c. Muzeja veidotājs ir vēstures entuziasts Valdis Tumovs. Muzejā var nofotografēties uz vācu kara motocikla, pielaikot militāros formas tērpus, noklausīties stāstījumu par muzeja eksponātiem, noskaidrot to pielietojumu un izjust 20. gs. 30.-40.gadu gaisotni.

171

Otrā pasaules kara muzejs Aglonā ●

Daugavpils iela 40, Aglona,
Aglonas pag., Preiļu nov., Latvija,
GPS: 56.1302,27.0057

+371 65321380, 22484848, 29294180,
www.viss.lv/?p=152926
ww1945@inbox.lv

228

172

Kara tehnikas kolekcija Sventē ●●

Alejas iela 7, Svente, Sventes
pag., Augšdaugavas nov., Latvija,
GPS: 55.9036,26.3754

+371 65427822
www.sventehotel.lv/lat/museum
info@sventehotel.lv

207

Daugavpils cietoksnis atrodas Daugavas labajā krastā, Daugavpils rietumdaļā. Šis ir Ziemeļeiropā vienīgais gandrīz bez izmaiņām saglabājies 19. gs. pirmās puses cietoksnis. Tā būvi uzsāka 1810. g. Īsi pēc tam tas cieta 1812. g. karā un 1829. g. plūdos. Cietoksnis bija stratēģiski nozīmīga vieta, t.sk., cīņā pret Napoleona armiju. To iesvētīja 1833. g., bet celtniecību pabeidza turpat pusgadsimtu vēlāk – 1878. g. Daugavpils cietoksnis ir sadalīts kvartālos, kura centrālajā daļā atrodas Parādes laukums. 1897. g., cietoksnim zaudējot stratēģisko nozīmi, tajā ierīko nolikta-vu. Pirms Pirmā pasaules kara Daugavpils garnizonā dienēja ģenerālis Jānis Balodis, pulkvedis Frīdrihs Briedis u.c. Latvijas armijas virsnieki. Godinot 1812. g. kara simtgadi, 1912. g. cietokšņa parkā atklāja pieminekli. Padomju laikā te bija dislocētas armijas daļas, kā arī izvietota Augstākā tehniskā aviācijas skola. Cietoksnī darbojas vairāki tūrisma objekti: Daugavpils cietokšņa kultūras un informācijas centrs (iespējams pieteikt ekskursijas pa Daugavpils cietoksni), Pirmā pasaules kara muzejs, Daugavpils Marka Roško mākslas centrs mākslas galerija "Baltais zirgs", medicīnas izstāde ar kontracepcijas ekspozīciju, salons antikvariāts "Housevintage", Daugavpils sikspārņu centrs, ekspozīcija "Retrogaraž – D".

173

Daugavpils cietoksnis ●

Nikolaja iela 5, Daugavpils,
Latvija,
GPS: 55.8865,26.4952

+371 65424043 (Cietokšņa kultūras un
informācijas centrs),
www.visitdaugavpils.lv/turisma-objekts/
daugavpils-cietoksnis,
cietoksnis@daugavpils.lv

225

MILITĀRĀ MANTOJUMA MARŠRUTI

Militārā mantojuma vietu apceļošanai ir izveidoti maršruti, kuru aprakstā norādīts ceļošanas veids, maršruta sadalījums pa dienām, militārā mantojuma vietu, naktsmītņu un ēdināšanas vietu izvēle. Katrai dienai norādītas vairākas iespējamās apmeklējumu vietas, kas atrodas maršrutā. Plānojot ceļojumu, jāizvēlas konkrētas apmeklējumu vietas, atkarībā no attālumiem, laika un interesēm. Plašāka informācija par maršrutu aprakstos norādītajām militārā mantojuma vietām atrodama pēc vietas numura **171** un nosaukuma šajā ceļvedī.

1
No Kurzemes katla kauju vietām līdz padomju mantojuma piedzīvojumam Dundagā 66. lpp.	2
Pa Cēsu kauju pēdām. 68. lpp.	3
Pirmā pasaules kara un Ziemassvētku kauju liecības Rīgas reģionā 69. lpp.
4
Dzīve Igaunijā Padomju okupācijas laikā 70. lpp.	5
Sāremā un Hījumā - Igaunijas jūras robežas priekšpostenis 72. lpp.	6
Pieminot Neatkarības karu Rietumigaunijā 74. lpp.
7
Padomju armija okupētajā Igaunijā 76. lpp.	8
Pa Igaunijas Brīvības cīņu pēdām 77. lpp.	9
Padomju okupācijas mantojums Ziemeļvidzemē un Dienvidigaunijā 79. lpp.
10
Pa mežabrāļu pēdām Latvijā un Igaunijā 81. lpp.	11
Militārais mantojums gar Dzelzs priekškaru. Maršruts ar auto-mašīnu no Tallinas līdz Liepājai 84. lpp.	12
Lielais pārrobežu maršruts – militārais mantojums Latvijā un Igaunijas 100 neatkarības gados 88. lpp.

No Kurzemes katla kauju vietām līdz padomju mantojuma piedzīvojumam Dundagā

Ilgums: **5 dienas**
 Reģions: Kurzeme, Latvija
 Maršruts: Rīga – Lestene – Zante – Brocēni – Saldus – Ezere – Vaiņode – Priekule – Skrunda – Pelči – Kuldīga – Renda – Usmā – Ugāle – Blāzma – Dundaga – Tukums – Rīga

Vēsturiskais
laika posms:

2 **4**

Maršruts ietver vietas, kas saistītas ar notikumiem Otrā pasaules kara beigās posmā no 1944. gada oktobra līdz 1945. gada maijam, kad Vācu armija atkāpās no Rīgas uz Kurzemi, kur notika 6 lielkaujas dažādās Kurzemes frontes daļās. Nežēlīgo kauju dēļ šo kara posmu pazīst ar nosaukumu Kurzemes katls jeb Kurzemes cietoksnis. Sarkanā armija Kurzemi nespēja iekarot līdz pat Vācu armijas kapitulācijai.

Ko piedzēsiet: Vēstures un kara lietu ekspozīcijas apskates vietās, vietējo gidu, privāto kolekcionāru un vietējās vēstures zinātāju stāstījumi, izbrauciens ar kuģīti Cieceres ezerā ar stāstiem par kara notikumiem, izbrauciens ar padomju armijas auto.

1. DIENA

MARŠRUTS:

Rīga–Lestene–Zante–Brocēni–Saldus

APSKATES OBJEKTI:

117 Lestenes Brāļu kapi, piemiņas ekspozīcija un bunkurs. Memoriāls Otrā pasaules karā kritušo latviešu leģionāru piemiņai. Ekspozīcija par kara laika notikumiem Lestē un leģionāru bunkurs.

Lestenes luterāņu baznīca. Vairāk nekā 300 gadus senā Lestenes baznīca bija viens no Kurzemes kauju epicentriem (1944.-1945.).

107 Kurzemes cietokšņa muzejs Zantē. Kurzemes cietoksnis jeb Kurzemes katls ir Sarkanās armijas īstenots vācu karaspēka ielenkums Kurzemes pussalā Otrā pasaules kara beigās. Ekspozīcijā ietilpst militārās lidmašīnas, rekonstruētas tranšējas un bunkuri.

108 Izbrauciens ar kuģīti "Zezer" Cieceres ezerā. Stāsti par Otrā pasaules kara kaujām un ezerā nogrimušo tanku.

KUR PAĒST

- Krogs "Aitiņlauvas", A9 šosejas 22. km
- Jaunpils pils restorāns Jaunpilī
- Krodziņš "4 Vēji" netālu no Lestenes
- Saldū turisms.saldus.lv/kur-doties/kur-paest/

NAKTSMĪTNES

- Viesnīca "Demians" Saldū
- Viesu nams "Radi" netālu no Brocēniem
- Kempings "Zvejnieki" netālu no Brocēniem
- Šmuku muiža pie Remtes
- Saldū turisms.saldus.lv/kur-doties/kur-naksnot/

2. DIENA

MARŠRUTS:

Saldus–Ezere–Vaiņode–Priekule–Skrunda

APSKATES OBJEKTI:

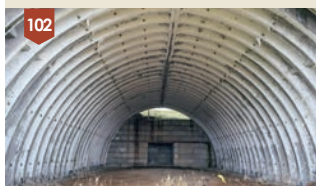
109 Saldus vācu karavīru kapi. Otrā pasaules karā kritušo karavīru kapsēta.

106 Ezeres kultūrvēstures un novadpētniecības materiālu krātuve "Muitas nams". Nams, kurā 1945. gada 8. maijā tika parakstīts Kurzemes katlā ielenkto vācu karaspēka daļu kapitulācijas akts.

102 Vaiņodes lidlauks. Bijušajā Vaiņodes aviācijas bāzē ir saglabājušies 16 lidmašīnu angāri un 1800 metru garš fragments no agrākā 2500 metrus garā skrejceļa.

100 Maršruts Priekulē "Pa Otrā pasaules kara pēdām Kurzemes katlā", gida pavadībā.

101 Priekules Brāļu kapu memoriālais ansamblis, Priekules muiža un parks, Zviedru vārti.

KUR PAĒST

- Skrudas muižas restorāns Skrundā
- Bistro "Jumis" Skrundā
- Restorāns "Piena muiža" Sieksātē
- Vaiņodes–Priekules reģionā ir maz vieta, kur ieturēt pusdienas un vakariņas. Malfīti var pasūtīt iepriekš www.leismalite.lv/paest/ vai var ņemt līdzi savu ēdienu pusdienām.

NAKTSMĪTNES

- Skrudas muižas Skrundā
- "Piena muiža" Sieksātē
- Lauku viesu māja "Garīkas" netālu no Skrudas

3. DIENA

MARŠRUTS:

Skrunda–Pelči–Kuldīga–Renda–Usma

APSKATES OBJEKTI:

103

Deportāciju piemiņas vagoni – muzejs pie Skrudas stacijas.

No šīs vietas padomju režīms 1941. un 1949. gadā izsūtīja uz Sibīriju 2916 civiliedzīvotājus. Ekspozīcijā ietilpst izsūtīto fotogrāfijas, vēstules, atmiņu stāsti un citi dokumenti.

104

Skrundas muiža un ekspozīcija par Skrudas lokatoru.

Ekspozīcija par padomju militāro pilsētiņu un radiolokācijas staciju – nozīmīgu pretraķešu brīdināšanas sistēmu, kas atradās 5 km no Skrudas. Pēc padomju armijas izvešanas radiolokatoru 1995. gadā uzspīdzināja. Teritorija ir slēgta, un to nevar apmeklēt.

92

Pelču muižas pils. Pelčos 1944.–1945. gadā atradās vācu armijas grupējuma "Kurland" štābs.

Kuldīgas pilsēta, viduslaiku arhitektūra, Ventas rumba, mājīgas kafējnīcas un restorāni.

91

Nacionālās pretošanās kustības muzejs Rendā.

Šajā apkaimē 1946. gadā norisinājās viena no lielākajām nacionālpartisanu kaujām. Muzejā pieejama gida vadīta ekskursija par pretošanos okupācijas varām, rekonstruēti bunkuri un tranšejas.

KUR PAĒST

- Kafējnīca "Usmas Meķi" netālu no Rendas
- Restorāns Usmas SPA viesnīcā un kempingā pie Usmas
- Kuldīgā <http://visitkuldiga.com/edinasana/>

NAKTSMĪTNES

- Kempings un brīvdienu mājas "Usmas Meķi" netālu no Rendas
- Usmas SPA viesnīca un kempings pie Usmas

KUR PAĒST

- Bistro "Vecā pirts" Dundagā
- Viesu nams "Pūpoli" Dundagā

NAKTSMĪTNES

- Viesu nams "Pūpoli" Dundagā
- Viesu nams "Jūras sapņi" Dundagā
- Brīvdienu māja "Pasaku namiņš" netālu no Dundagas
- Viesu nams "Ziedkalni" Melnsilā

4. DIENA

MARŠRUTS:

Usma–Ugāle–Blāzma–Dundaga

APSKATES OBJEKTI:

90

Rubeņa bataljona zemnīca un cīņu vietas.

1944. gada beigās notika kaujas starp vācu armijas vienībām un leitnanta Roberta Rubeņa bataljonu – nacionālās armijas veidojumu, kas vēlējās atbrīvot Latviju gan no vācu, gan padomju okupācijas spēkiem.

89

Rubeņa bataljona muzejs.

Ir pieejamas ekskursijas ar gidu muzejā, bunkurā un kaujas vietās.

83

Padomju armijas automašīnu kolekcija.

Aizraujošs brauciens ar Padomju armijas kravas automašīnu uz militārajiem objektiem un tanku ceļiem grupām līdz 25 cilvēkiem. Pēc brauciena iespējams baudīt padomju stila vakariņas viesu nama "Pūpoli" kafējnīcā.

MARŠRUTS:

Dundaga–Tukums–Rīga

APSKATES OBJEKTI:

114

Padomju memoriāls "Māte – Dzimtene" Tukumā.

Otrā pasaules kara Brāļu kapu memoriāls Tukumā ir viens no lielākajiem padomju okupācijas memoriāliem Latvijā.

Tukuma pilsēta

115

Aviācijas muzejs "Sky Zoo".

Netālu no Tukuma, bijušās militārās lidostas (tagad "Jurmala Airport") teritorijā ir iekārtota gaisa kuģu ekspozīcija, kur var apskatīt lidmašīnas YAK 40, AN-2, helikopteru u. c.

Jūrmalas kūrortpilsēta.

5. DIENA

KUR PAĒST

- "Smārdes krogs", A10 šosejas 49. kilometrā, netālu no Smārdes
- Šlokenbekas muiža pie Tukuma
- Kafējnīca "Cinevilla" netālu no Slampes
- Tukumā <https://www.visitukums.lv/lv/Kur-paest/Restorani>

Pa Cēsu kauju pēdām

Ilgums: **2 dienas**
 Reģions: Vidzeme, Latvija
 Maršruts: Rīga – Amata – Skangali – Priekuļi – Cēsis – Štalbe – Straupe – Limbaži – Rīga

Vēsturiskais
laika posms:

1

Maršruts iepazīstina ar Cēsu kauju notikumiem 1919. gadā, kad Latvijas Pagaidu valdības bruņotie spēki kopā ar Igaunijas armiju sakāva vācu Landesvēra vienības un Dzelzs divīziju. Igaunijas kara vēsturē šīs kaujas dēvē par Landesvēra karu. Cēsu kaujas ir viens no izšķirošajiem notikumiem Latvijas Brīvības cīņās un jaunizveidotās, 1918. gada 18. novembrī proklamētās Latvijas valsts neatkarības nosargāšanā.

Ko pieredzēsiet: Stāsti par Cēsu kaujām to norises vietās un „kara zupa” pie ugunsкура, izlaušanās spēle “Cēsu kauju leģendas”, Latvijas karoga vēsture, piemiņas vietas un stāsti par brīvības cīnītājiem – skolniekiem, brīvprātīgajiem un kaujās pieredzējušiem armiju virsniekiem.

1. DIENA

MARŠRUTS:

Rīga–Amata–Skangali–Priekuļi–Cēsis

APSKATES OBJEKTI:

- 157** **Atpūtas vieta “Meža kaujas” un dzelzceļa tilts pār Amatu,** ekskursija pa Cēsu kauju vietām un pēc ekskursijas pikniks ar “kara zupu”.
- 150** **Dzelzceļa tilts pār Raunas upi,** kuram bija ļoti svarīga nozīme Cēsu kaujās.
- 148** **Piemiņas vieta pie Skangalu muižas.** Latviešu un igauņu apvienotā karaspēka uzvara kaujā par Skangalu muižu bija Cēsu kauju lūzuma punkts.
- 149** **Piemineklis Cēsu kaujās kritušajiem latviešu un igauņu karavīriem.**
- 154** **Uzvaras piemineklis Cēsis,** Cēsu Vienības laukumā. Cēsis (dibinātas 1323. gadā) ir viena no pievilcīgākajām Latvijas pilsētām ar dažādiem apskates objektiem.
- 151** **Cēsu pulka Skolnieku rotas piemineklis.**

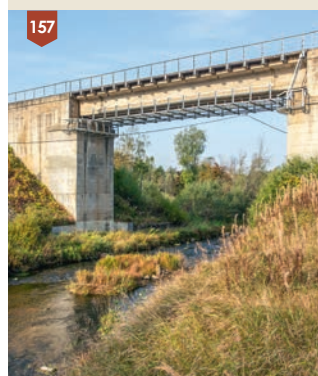
MARŠRUTS:

Cēsis–Štalbe–Straupe–Limbaži–Rīga

APSKATES OBJEKTI:

- 152** **Cēsu Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcijas Jaunajā pilī.** Muzeja ekspozīcijas ir veltītas Latvijas karogam, Cēsu rotai un Cēsu kaujām. Ir izveidota izlaušanās spēle “Cēsu kauju leģendas”.
 - 146** **Piemineklis Vīlandes skolnieku rotas karavīriem** netālu no Štalbes.
 - 147** **Lielstraupes pils.** Cēsu kauju laikā šeit atradās Paula Ludviga Evalda fon Kleista vadītās Dzelzs divīzijas kaujas grupas komandpostenis.
- Limbaži.** Piemineklis Latvijas Atbrīvošanas cīņās kritušo karavīru piemiņai.

157

KUR PAĒST

- Lauku virtuve “Āraišu vēdzimnavas” netālu no Cēsim. Grupām jāpiesakās iepriekš www.amata.lv/araisu-vejdzimnavas/
- Cēsis www.turisms.cesis.lv/kur-paest-cesis/

NAKSMĪTNES UN VIETAS, KUR PAĒST

- Skangalu muiža pie Raunas. Apmeklējums grupām ar iepriekšēju pieteikšanos www.skangali.lv
- Kempings “Apalkalns” pie Cēsim
- Cēsis www.turisms.cesis.lv/kur-palikt/

152

147

KUR PAĒST

- Raiskuma kafējnīca kempingā “Apalkalns” Raiskumā
- Ungurmuižas restorāns pie Štalbes
- Kafējnīca “Zem ozola” Straupē
- Igaunijas pils Dzirnauvu krodziņš Igaunijā
- Bīriņu pils restorāns Bīriņos
- Krodziņš “Raganas ķēķis” Raganā
- Limbažos <http://visitlimbazi.lv/>

3

Pirmā pasaules kara un Ziemassvētku kauju liecības Rīgas reģionā

Ilgums: **2 dienas**
 Reģions: Rīgas reģions, Latvija
 Maršruts: Rīga – Ciemupe – Ogre – Tīnūži – Ikšķile – Olaine – Ložmetējkalns – Tīrelpurvs – Cinevilla – Tukums – Rīga

Vēsturiskais laika posms:

① ④

Maršruts ved pa vietām, kas saistītas ar Ziemassvētku kaujām – latviešu strēlnieku uzbrukumu Vācijas armijas vienībām 1916. gadā, īpaši skarbos ziemas apstākļos. Ziemassvētku kaujas uzskata par zināmāko un dramatiskāko notikumu Latvijas vēsturē Pirmajā pasaules karā.

Ko pieredzēsiet: Ekspozīcijas un stāsti par kauju notikumiem to norises vietās, karavīru dzīves apstākļi rekonstruētās blindāžās un zemnīcās, filmu uzņemšanas laukums ar dekorācijām filmā par notikumiem Latvijā Neatkarības karā.

1. DIENA

MARŠRUTS:

Rīga–Ciemupe–Ogre–Tīnūži–Ikšķile–Olaine–Ložmetējkalns–Tīrelpurvs

APSKATES OBJEKTI:

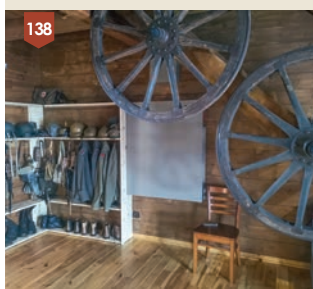
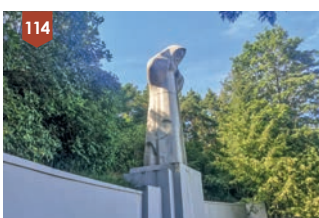
139 Militārā mantojuma ekspozīcija kafejnīcā "Dakota".

138 Kultūras mantojuma centrs "Tīnūžu muiža". Iekārtotā pamatekspozīcija ir veltīta latviešu strēlnieku kaujām pie Mazās Juglas upes 1917. gadā.

125 Olaines Vēstures un mākslas muzejs un Pirmā pasaules kara izziņas taka ar zemnīcu. Pirmā pasaules kara krievu karavīru zemnīca ir rekonstruēta vietā, kur atradās Krievijas armijas aizsardzības līnija. Apmeklētāji var apskatīt arī šaujamtorņa fragmentu un doties Pirmā pasaules kara vēstures izziņas maršrutā. Muzejā apskatāma ekspozīcija par padomju okupācijas laiku Olainē.

120 Ziemassvētku kauju muzejs un brīvdabas ekspozīcija. Vieta, kur 1916. gadā notika Ziemassvētku kaujas starp Krievijas un Vācijas karaspēku. Piemiņas parkā var apmeklēt autentisku rekonstruētu bunkuru un daļu no vācu aizsardzības pirmās līnijas, muzeju, piemiņas vietu latviešu strēlniekiem Ložmetējkalnā, skatu torni, izstaigāt marķētu izziņas maršrutu un doties ekskursijā gida pavadībā.

118 Ekskursija un degustācijas "Tīrelju dzītuvē", izjādes ar zirgu šķirni, kuru izmantoja Pirmajā pasaules karā, pa Pirmā pasaules kara vietām Tīreļos.

KUR PAĒST

- Restorāns "Brandīns" Ikšķilē
- Kafejnīca "Dakota" Ciemupē
- Ģimenes restorāns "Hercogs" Mārupē
- Maizes ceptuve un kafejnīca "Lāči" A9 šosejas 13. km
- Krogs "Aitiņlauvas", A9 šosejas 22. km
- Krodziņš "Eglieni", A9 šosejas 39. km

NAKSMĪTNES UN VIETAS, KUR PAĒST

- Viesu nams "Pilsētnieki" Slampē
- Šlokenbekas muiža pie Tukuma
- Motelis "Sanders" pie Tukuma

2. DIENA

MARŠRUTS:

Cinevilla–Tukums– Rīga

APSKATES OBJEKTI:

Kinopilsētiņa "Cinevilla". Šeit tika uzņemta filma "Rīgas Sargi" (filma par 1919. gada Brīvības cīņām). Kinopilsētiņas dekorācijas atspoguļo to, kā Rīgas ielas izskatījās pirms simts gadiem.

Tukuma pilsēta

114 Padomju memoriāls "Māte – Dzimtene" Tukuma Kapu kalnā.

115 Aviācijas muzejs "Sky Zoo". Netālu no Tukuma, bijušās padomju militārās lidostas (tagad "Jurmala Airport") teritorijā, ir iekārtota gaisa kuģu ekspozīcija, kur var apskatīt lidmašīnas YAK 40, AN-2, helikopteru u. c.

KUR PAĒST

- "Smārdes krogs", A10 šosejas 49. kilometrā, netālu no Smārdes
- Kafejnīca "Cinevilla" netālu no Slampes
- Tukumā www.visittukums.lv/lv/Kur-paest/Restorani

Dzīve Igaunijā Padomju okupācijas laikā

Ilgums:

3 dienas

Reģions:

Tallina, Harjumaa, Naissāres sala, Igaunija

Maršruts:

Tallina – Naissāre – Tallina – Kloga – Paldiski – Tallina

Vēsturiskais
laika posms:

4

Maršrutā militārā mantojuma vietas galvaspilsētas Tallinas apkaimē un muzeji, kas iepazīstina ar karu vēsturi dažādos laikos un padomju okupācijas laiku visā Igaunijā.

Ko pieredzēsiet: Muzeju ekspozīcijas un gidu stāstījumi, apmeklējumi bijušajās slēgtajās militārajās teritorijās, KGB darbība Igaunijā, cilvēku ikdienas dzīve Igaunijā Padomju okupācijas laikā.

1. DIENA

Tallina

APSKATES OBJEKTI:

5 Komunisma upuru memoriāls. Memoriāls veltīts visu komunistiskā režīma upuru piemiņai.

4 Igaunijas Kara muzejs – ģenerāļa Laidonera muzejs. Muzeja pamatekspozīcijā var iepazīt Igaunijas militāro vēsturi – var uzzināt par kariem Igaunijas teritorijā un svešzemju kariem, kuros piedalījušies igauņi.

10 Brīvības cīņu uzvaras kolonna. Tā ir veltīta visiem, kuri cīnījušies par Igaunijas brīvību un neatkarību.

8 VDK ieslodzīto kameras Tallinā. Muzejs iekārtots bijušā Iekšlietu Tautas komisariāta un VDK štāba pagrabtelpās.

9 Viru viesnīca un VDK muzejs. Muzejā var iepazīt ko vairāk nekā tikai vienas viesnīcas un VDK vēsturi.

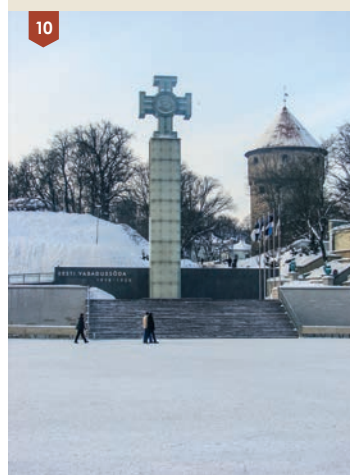
11 Okupācijas un brīvības muzejs "Vabamu". Šajā 2003. gadā atklātajā privātajā muzejā var iepazīt Igaunijas vēsturi laika posmā no 1940. līdz 1991. gadam. Muzejs atsauc atmiņā nesenās vēstures stāstus, izceļot gan brīvības vērtību, gan tās trauslo dabu.

Tallinas vecpilsēta.

NAKTMĪTNES UN
VIETAS, KUR PAĒST

Tallinā www.visittallinn.ee

2. DIENA

MARŠRUTS:

Tallina–Naisāre (Naissaar)

APSKATES OBJEKTI:

3 **Dienas ekskursija uz Naisāres salu** – brauciens ar militāro kravas automašīnu, satricecoši skati no bākas, apaugušas cietokšņa drupas un slepeni pazemes tuneļi. Kaut gan nocietinājumi uz salas ir saistīti ar laiku, kad Pēteris Lielais bija iecerējis nostiprināt Tallinas aizsargpozīcijas, galvenie nocietinājumi ir celti krievu varas laikā pirms Otrā pasaules kara. Padomju gados Naisāre bija militārā zona un tika slēgta sabiedrībai.

Prāmis uz Naisāres salu no Tallinas un atpakaļ (~1 stunda).

3. DIENA

MARŠRUTS:

Tallina–Kloga (Klooga)–Paldiski–Tallina

APSKATES OBJEKTI:

7 **Patarei jūras cietoksnis.** Komplekss tika atvērts 1840. gadā, un to pārtrauca izmantot kā cietoksni. Igaunijas brīvvalsts, kā arī vācu un padomju okupācijas gados to izmantoja kā cietumu.

6 **Hidroplānu osta.** Muzejs iekārtots vēsturiskajā hidroplānu angārā, un tajā var apskatīt ap 200 oriģinālajiem eksponātiem.

13 **Klogas koncentrācijas nometne un holokausta memoriāls.** Memoriāls veltīts holokausta upuru piemiņai.

12 **Paldiski – padomju laika slēgtā pilsēta.** Paldiski ir bijusi nozīmīga ostas pilsēta un militārā apmetne kopš Lielā Ziemeļu kara laika.

KUR PAĒST

- Krodziņš "Peetri Toll" Paldiskos

Sāremā un Hījumā - Igaunijas jūras robežas priekšpostenis

Ilgums:	3 dienas
Reģions:	Sāremā un Hījumā salas, Igaunija
Maršruts:	Tallina – Muhu sala – Kuresāre – Serve – Panga – prāmis uz Hījumā – Seru – Orjaku – Ristna – Tahkuna – Lehtma – Kerdla – Partsi – Heltermā – Tallina
Vēsturiskais laika posms:	1 2 3 4

Sāremā un Hījumā ir divas lielākās Igaunijas salas, un tās veido Igaunijas robežu valsts rietumos, tādēļ krasta aizsardzības infrastruktūra salās būvēta un uzlabota visos laikos. Kaujas starp dažādiem karaspēkiem norisinājušās gan Pirmā, gan Otrā pasaules kara laikā. Vēl pēc kara Hījumā salā darbojās nacionālie partizāni.

KO PIEREDZĒSIET: Kara lietu ekspozīcijas un vietējās vēstures zinātāju stāstījumi muzejos, krasta aizsardzības baterijas, kauju un cīnītāju piemiņas vietas, militārā tehnika, ieroči, formas tērpi un sadzīves piederumi.

1. DIENA

MARŠRUTS:

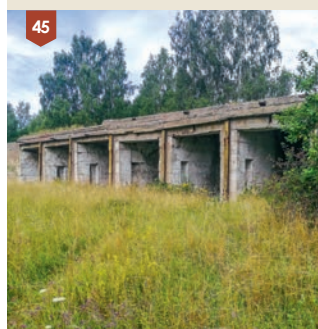
Tallina–Muhu sala–Kuresāre (Kuressaare)–Serve (Sõrve)

Prāmis Virtsu–Kuivastu

APSKATES OBJEKTI:

- 45 Piri raķešu bāze.** Bijusi raķešu bāze atrodas Muhu salā.
- 44 Pirmā pasaules kara tranšējas pie Veikes jūras šauruma.** Skaidri saskatāmais Pirmā pasaules kara tranšēju fragments pie Veikes jūras šauruma atrodas blakus Kuivastu–Kuresāres šosejai netālu no tūristu iecienītajām Ēmu vēdzirnavām Muhu salā.
- 43 Sāremā Kara lietu muzejs.** Privātais muzejs tika izveidots 2007. gadā, un tā ekspozīciju veido muzeja dibinātāju privātās kolekcijas ar aptuveni 12 000 eksponātu.
- 37 Sāremā muzejs.** Muzejs iekārtots Kuresāres bīskapa pilī. Pastāvīgajā ekspozīcijā par Sāremā vēsturi ietilpst arī izstāde "Sāremā 1939–1949".
- 38 Tehumardi nakts kaujas piemineklis.** Piemineklis veltīts 1944. gada oktobra Tehumardi nakts kaujā kritušo karavīru atcerei.
- 42 Serves militārais muzejs, 43. krasta aizsardzības baterija Sārē.** Muzejs Serves pussalas galā tika atvērts 2004. gadā. Ekspozīcijā var uzzināt par Otrā pasaules kara notikumiem Servē, padomju laiku un mūsdienu NATO militāro aprikojumu. Pirmā pasaules kara krasta aizsardzības baterija sastāv no četriem 305 mm lielgabaliem.
- 41 Krasta aizsardzības baterijas Nr. 315 (Stēbeļa baterijas) komandpunkts.** Otrā pasaules kara baterijas komandcentrs atrodas Sāres ciemā.

KUR PAĒST

- Kafējnīca "Lūmanda Sõõgimaja" Līmandas ciemā
- Kaali krodziņš Kāli ciemā (tikai vasarā)
- Restorāns "Sääre Paargu" Sārē (tikai vasarā)
- Kuresārē www.visitsaaremaa.ee

NAKTSMĪTNES

- Serves pussala vai Sāremā rietumkrasts www.visitsaaremaa.ee

2. DIENA

MARŠRUTS:

Serve (Sõrve)–Panga–prāmis uz Hījumā (Hiiumaa)–Seru (Sõru)–Orjaku

APSKATES OBJEKTI:

36 Papisāres hidroplānu bāze. Vēsturiskā hidroplānu osta ir kļuvusi par nozīmīgu tūrisma ostu, no kuras var nokļūt uz unikālo Vilsandi salu.

34 Militārā taka Pangā. Divus kilometrus garā militārā pārgājienu taka ved gar Pangas stāvkraustu un dažādu militāro ēku drupām.

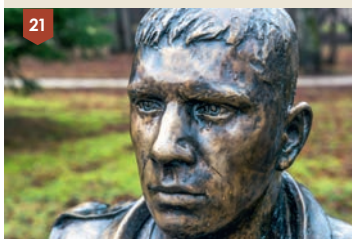
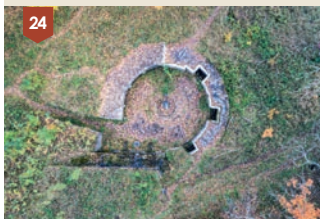
Prāmis uz Hījumā salu no Trīgi ostas (~1 stunda).

25 Hindu (Seru) 120 mm krasta aizsardzības baterija Nr. 34

24 Tohvri (Hindu) 130 mm krasta aizsardzības baterija Nr. 44

Emmastes mežabrāļu memoriāls. Memoriāls ir veltīts trim mežabrāļiem, kurus nogalināja 1951. gadā Emmastē.

23 Orjaku militārā osta. Ostu bija iecerēts izmantot kā Krievijas Impērijas Jūras kara flotes torpēdu bāzi.

KUR PAĒST

- Bārs Orjaku ostā Orjaku ciemā
- Restorāns "Lest ja Lammas" Kasari ciemā
- Krodziņš "Vetsi Talli" Kasari ciemā
- Hījumā www.hiiumaale.ee

NAKTSMĪTNES

- Kasari brīvdienu centrs
- Viesu nams "Dagen Haus" Orjaku
- Hījumā www.hiiumaale.ee

3. DIENA

MARŠRUTS:

Orjaku–Ristna–Tahkuna–Lehtma–Kerdla (Kärdla)–Partsi–Heltermā (Heltermaa)–Tallina

APSKATES OBJEKTI:

22 Ristnas krasta baterija, radaru stacija un bāka. Ar četriem 130 mm lielgabaliem aprīkoto bateriju pabeidza celt 1940. gadā. Iespējams apskatīt divu lielgabalu pozīciju vietas, parapetus (aizsargvalņus) un bultskrūvju riņķus.

20 Hījumā Militārais muzejs. Šo privāto muzeju 2005. gadā izveidoja entuziastu grupa. Ekspozīcija ir veltīta 20. gadsimta militārajiem notikumiem Hījumā.

19 Krasta aizsardzības baterijas Tahkunā un Lehtmā. Tahkunas rajonā atrodas 12 collu krasta aizsardzības baterija no Pirmā pasaules kara un 180 mm un 130 mm krasta aizsardzības baterijas no Otrā pasaules kara.

21 Piemineklis Otrā pasaules karā kritušajiem kareivjiem Hījumā, Kerdlā.

Kerdla, Hījumā galvaspilsēta.

Piemīņas zīme uz divu nezināmu Pirmā pasaules kara karavīru kapa Partsi ciemā. Šeit atdusas divi 1917. gada oktobrī krituši krievu karavīri.

Aizsardzības līnija ar 21 ložmetēju bunkuru (Sarve–Lehtma). Betona ložmetēju bunkurus uzcēla 1941. gadā.

Prāmis no Heltermā ostas un pēc tam brauciens uz Tallinu.

KUR PAĒST

- Restorāns "Roograhu" netālu no Kerdlas lidostas
- Restorāns "Ungro Resto" Sūrsadamas ciemā (tikai vasarā)
- Kafējnīca "Kala ja Vörk" Kerdlā

Pieminot Neatkarības karu Rietumigaunijā

Ilgums: 3 dienas

Reģions: Pērnavā, Lēne un Osmuāres sala, Igaunija

Maršruts: Ikla – Treimani – Kabli – Hēdemēste – Pērnavā – Lavasāre – Tiduvere – Kullamā – Risti – Hāpsalu – Dirhami – Osmuāres sala – Dirhami

Vēsturiskais laika posms: ① ②

Pērnavas un Lēnes apriņķi atrodas Igaunijas rietumu piekrastē. Osmuāre ir 4,8 km² liela Igaunijas sala pie ieejas Somu līcī – robežas priekšpostenis. Pēc Otrā pasaules kara salā tika izvietota Padomju armijas vienība un sala kļuva par slēgtu militāro zonu.

KO PIEREDZĒSIET: Ekspozīcijas un gidu stāstījumi kauju un kras-
ta aizsardzības bateriju vietās, noteiktos laikos – izbrauciens
ar tvaika lokomotīvi brīvdabas dzelzceļa muzejā, iespēja
nakšņot mežabrāļu bunkurā, brauciens ar kuģīti un ekskursija
Osmuāres salā.

1. DIENA

MARŠRUTS:

Ikla–Treimani–Kabli–Hēdemēste (Häädemeeste)–Pērnavā (Pärnu)

APSKATES OBJEKTI:

50 Timmkanāla kaujas vieta. Šeit ir uzstādīta piemiņas plāksne Timmkanāla kaujai, kas notika 1941. gada jūlijā.

Zvejniekciemi Pērnavas līča piekrastē.

Pērnavā, brīvdienų kūrortpilsēta pie jūras.

49 Brīvības cīņu piemineklis Pērnavā. Viens no iespaidīgākajiem Igaunijas Brīvības cīņu pieminekļiem atrodas Alevi kapsētā Pērnavā, un to veidojis tēlnieks Amandus Ādamsons.

48 Igaunijas Republikas Neatkarības pasludināšanas piemineklis. Piemineklis atrodas Neatkarības laukumā Pērnavas centrā un ir veltīts "Manifesta visiem Igaunijas iedzīvotājiem" pasludināšanai. Manifestu šeit pirmoreiz publiski nolasīja 1918. gada 23. februārī.

KUR PAĒST

- "Lepanina" viesnīcas restorāns "Julia" Kabli ciemā (tikai vasarā)
- Kosmonautikas brīvdienų centrs "Kosmonautika Puhkeskus" Penu ciemā netālu no Hēdemēstes (individuālie apmeklējumi tikai vasarā, grupām – ar iepriekšēju pieteikšanos)
- Pērnavā <https://visitparnu.com/>

2. DIENA

MARŠRUTS:

**Pērnavā (Pärnu)–Lavassārē (Lavassaare)–
Tiduvērē–Kullamā (Kullamaa)–Risti–Hāpsalū
(Haapsalu)**

APSKATES OBJEKTI:

46 Igaunijas Dzelzceļa muzejs Lavassārē. Šaursliežu dzelzceļa muzejs ar vairāk nekā 180 eksponātiem, ieskaitot piecas lokomotīves un dažādas tehnikas vienības. Lielākā daļa eksponātu apskatāma ārā ekspozīcijā.

31 Pergupehjas bunkurs. Bunkurs ir atvērts pēc pilnīgas rekonstrukcijas, un tajā var iepazīt mežabrāļu ikdienu.

Vigalas baznīca un parks.

30 Brīvības cīņu piemineklis Kullamā.

29 Piemineklis “Dzelzceļa sliedes atceras” no Rietumigaunijas deportēto iedzīvotāju piemiņai. Piemineklis ir veltīts visiem cilvēkiem, kurus no Rīsti Rietumigaunijā deportēja uz Sibīriju.

Hāpsalū, burvīga mazpilsēta ar šaurām ieliņām, nelielu rātsnamu un romantisku koka dzīvojamo apbūvi.

28 Hāpsalū Dzelzceļa un sakaru muzejs. Muzejs ir iekārtots bijušajā dzelzceļa stacijā, un tur var iepazīt Igaunijas dzelzceļa un citu sakaru līdzekļu attīstības vēsturi.

NAKTSMĪTNES UN
VIETAS, KUR PAĒST

www.visithaapsalu.com

KUR PAĒST

- Dirhami Zivju kafējnīca Dirhami ciemā

3. DIENA

MARŠRUTS:

**Hāpsalū (Haapsalu)–Dirhami–Osmusāres
(Osmussaar) sala–Dirhami**

APSKATES OBJEKTI:

Brauciens uz Dirhami, pārcelšanās ar prāmi uz Osmusāri.

14 Osmusāres sala. Osmusāre atrodas pie Igaunijas ziemeļrietumu krastiem. Tur var apskatīt uguns vadības torni un krasta aizsardzības baterijas.

Dirhami osta.

15 Spithami radaru stacija. Militārajā priekšpostēnī var apskatīt divus lielus radaru uzkalnus un citu struktūru paliekas.

Padomju armija okupētajā Igaunijā

Ilgums: **2 dienas**
 Reģions: Harjumaa - Virumaa, Igaunija
 Maršruts: Tallina – Hara – Tapa – Veadla – Rakvere – Sillamäe – Vaivara – Narva – Jēsū

Vēsturiskais
laika posms:

Maršrutā ietvertas militārā mantojuma vietas un bijušās slēgtās teritorijas, ceļojot cauri Lahemā nacionālajam parkam, Rakveres pilsētai valsts ziemeļu daļā, līdz Narvai – Krievijas robežpilsētai austrumos.

KO PIEREDZĒSIET: Gidu stāstījumi bijušajās militārajās bāzēs, kauju vietās un muzejos, staļinisma laikmeta arhitektūra, ekspozīcijas – ieroči, armiju formas, kareivju personiskie piederumi, fotogrāfijas un dokumentālas kara filmas.

1. DIENA

MARŠRUTS:

Tallina–Hara–Tapa–Veadla–Rakvere

APSKATES OBJEKTI:

Haras osta – vēsturiskā Haras zemūdeņu bāze. Vēsturiska zemūdeņu bāze un demagnetizēšanas stacija.

Lahemā nacionālais parks (Kesmu–Vezu–Haljala) (Käsmu–Võsu–Haljala).

Rakveres pilsēta, slavena ar viduslaiku pili.

Kadilas un Rohu raķešu bāze. Padomju laikā izveidotās kodolraķešu bāzes paliekas.

Mežabrāļu bunkurs Lebaverē. Mežabrāļu bunkura kopija un piemiņas plāksne.

NAKTSMĪTNES UN VIETAS, KUR PAĒST

- Palmes muiža Lahemā nacionālajā parkā
- Sagadi muiža Lahemā nacionālajā parkā
- Vihulas muiža Lahemā nacionālajā parkā
- Rakverē

<https://rakvere.kovtp.ee/et/uldinfo>

2. DIENA

MARŠRUTS:

Rakvere–Sillamäe (Sillamäe)–Vaivara–Narva–Jēsū (Narva–Jõesuu)

APSKATES OBJEKTI:

Sillamäe – bijusī slēgtā padomju pilsēta.

Sinimegedes (Zilo kalnu) muzejs Vaivarā. Muzeja ekspozīcija ir veltīta 1944. gadā notikušajām kaujām pie Narvas upes un Zilajos kalnos.

Sinimegedes (Zilo kalnu) kaujas memoriāls. Memoriāls 1944. gadā kaujās kritušajiem karavīriem.

Narva. Pils, bastioni, muzejs un promenāde.

Narvas–Jēsū kūrortpilsēta un pludmale.

NAKTSMĪTNES UN VIETAS, KUR PAĒST

- Narva–Jõesuu SPA un sanatorija Narvas–Jēsū kūrortpilsētā
- "Meresuu" SPA viesnīca Narvas–Jēsū kūrortpilsētā
- "Noorus" SPA viesnīca Narvas–Jēsū kūrortpilsētā
- Narvā <https://visitnarva.ee/>

Pa Igaunijas Brīvības cīņu pēdām

Ilgums: **3 dienas**
 Reģions: Rietumigaunija – Dienvidigaunija
 Maršruts: Pērnavā – Tori – Sūrejāni – Vilande – Mustla – Terva – Valga

Vēsturiskais
laika posms:

1

Maršrutā ar Igaunijas Neatkarības kara notikumiem saistītas vietas no Pērnavas rietumigaunijā līdz Latvijas robežpilsētai Valgai. Igaunijas Neatkarības karš norisinājās no 1918. līdz 1920. gadam.

Ko pieredzēsiet: Pieminekļi un piemiņas vietas, kauju vietas, militārā tehnika un ieroči, autentiski atjaunotas kara tranšijas.

1. DIENA

MARŠRUTS:

Pērnavā (Pärnu)–Tori–Sūrejāni (Suure-Jaani) – Vilande (Viljandi)

APSKATES OBJEKTI:

49

Brīvības cīņu piemineklis Pērnavā.

Viens no iespaidīgākajiem Igaunijas Brīvības cīņu pieminekļiem atrodas Alevi kapsētā Pērnavā, un to veidojis tēlnieks Amandus Ādamsons.

48

Igaunijas Republikas Neatkarības pasludināšanas piemineklis.

Piemineklis atrodas Neatkarības laukumā Pērnavas centrā un ir veltīts "Manifesta visiem Igaunijas iedzīvotājiem" pasludināšanai. Manifestu šeit pirmoreiz publiski nolasīja 1918. gada 23. februārī.

47

Igaunijas karavīru memoriālā baznīca un Brīvības cīņu piemineklis Tori.

Baznīca tika iesvētīta 2001. gadā kā piemiņas vieta visiem Otrā pasaules kara upuriem, un tagad to dēvē par Igaunijas karavīru memoriālo baznīcu.

Somā nacionālais parks.

58

Brīvības cīņu piemineklis Sūrejāni.

47

58

KUR PAĒST

- Konditoreja un kafējnīca "Pärnamäed" netālu no Pērnavas
- Restorāns "Eagle" netālu no Pērnavas
- Jēsū ciema kafējnīca Somā nacionālajā parkā
- Pērnavā www.visitpamu.com

NAKTSMĪTNES UN VIETAS, KUR PAĒST

- Vilandē <https://visitviljandi.ee/en/homepage>

MARŠRUTS:

Vīlande (Viljandi)–Mustla–Terva (Tõrva)–Valga

APSKATES OBJEKTI:

59 Vīlandes muzejs. Muzeja ekspozīcijā var iepazīt Vīlandes apriņķa vēsturi, kā arī reģiona militāro vēsturi.

Vīlandes ordeņa pils, Vīlandes ezers.

60 Ģenerāļa Johana Laidonera pieminēklis zirga mugurā. Armijas virspavēlniekam ģenerālim Johanam Laidoneram veltītais pieminēklis ir vienīgā jātnieka statuļa Igaunijā.

61 Ģenerāļa Johana Laidonera dzimtā vieta Vīlandē. Vietā, kur atradās armijas virspavēlnieka ģenerāļa Johana Laidonera dzimtās lauku mājas, ir uzstādīta piemiņas zīme.

62 Brīvības cīņu pieminēklis Tarvastu.

Pikasillas kaujas vieta. Piemiņas plāksne ir veltīta 1944. gadā notikušajām kaujām pie Veikes–Emajē upes.

Brīvības cīņu pieminēklis Tervā.

68 Paju kaujas piemiņas zīme. Pieminēklis ir veltīts Paju kaujai, kura norisinājās 1919. gada 31. janvārī Igaunijas brīvības cīņu laikā.

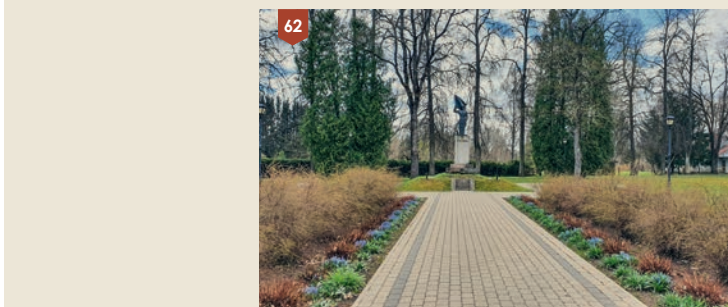

KUR PAĒST

- Kafejnīca "Lāti Saat Kond" ("Latvijas vēstniecība") Tervas ciematā
- Vīlandē <https://visitviljandi.ee/en/homepage>

NAKTSMĪTNES

Valgā <https://visitvalgavalka.com/>

Valga

APSKATES OBJEKTI:

70 Militārais tematiskais parks Valgā un aizsardzības līnija "Walk" pie Valgas. Muzeja ekspozīcija ir veltīta Igaunijas militārajai vēsturei un iekšējai drošībai. Var apskatīt militāros transportlīdzekļus, tanku un mežabrāļu bunkuru. Iepriekš piesakoties, iespējamas ekskursijas gida pavadībā un lāzertags.

Valgas muzejs.

72 Vācu karagūstekņu celtā Valgas dzelzceļa stacija. Dzelzceļa staciju būvēja vācu karagūstekņi. Tas ir viens no iespaidīgākajiem stalinisma arhitektūras paraugiem Igaunijā.

71 Brīvības cīņu pieminēklis Valgā.

69 Brīvības cīņu pieminēklis Prīmetšas kapsētā. Pieminēklis ir uzstādīts vienā no lielākajām Brīvības cīņās kritušo apbedījumu vietām. Šeit Zemes klēpī ir guldīti vairāk nekā 300 kareivju

KUR PAĒST

Valgā www.visitvalgavalka.com

Padomju okupācijas mantojums Ziemeļvidzemē un Dienvidigaunijā

Ilgums: 4 dienas
Reģions: Ziemeļvidzeme Latvijā un Dienvidigaunijā
Maršruts: Rīga – Aizkraukle – Sigulda – More – Līgatne – Skajupes – Gulbene – Alūksne – Hānija – Reuge – Veru – Tartu – Valga – Seda – Valmiera – Rīga

Vēsturiskais
laika posms:

*KGB – Valsts drošības komiteja, saīsinājumā VDK (krievu: Комитет государственной безопасности, КГБ)

Maršruts iepazīstina ar Padomju armijas un KGB* klātbūtni 50 gadus ilgajā padomju okupācijas periodā Latvijā un Igaunijā. Šajā laikā tika uzbūvētas un darbojās armijas bāzes, slepeni militāri objekti, militārie lidlauki, tika izveidotas slēgtas militāras teritorijas. Valsts iedzīvotāju lojalitāti Padomju režīmam kontrolēja KGB, morāli un fiziski iznīcinot tos, kuri pretojās. **Ko pieredzēsiet:** Ekskursijas bijušajos slepenajos objektos – pazemes bunkuros 9m zem zemes un raķešu bāzēs, stāsti par vietējo iedzīvotāju deportēšanu un dzīvi izsūtījumā, KGB – valsts drošības komitejas aizturēšanas kameras, militārā tehnika un ieroči – padomju armijas bruņutransports, tanki, helikopteri, lidmašīnas un šaujamieroči.

1. DIENA

MARŠRUTS:

Rīga–Aizkraukle–Sigulda–More–Līgatne

APSKATES OBJEKTI:

131 Stūra mājas izstāde “Čekas vēsture Latvijā”. Gida pavadībā var izstaigāt cietuma kameras muzeja pagrabā un apskatīt izstādi par VDK jeb čekas vēsturi Latvijā padomju okupācijas gados.

132 Latvijas Okupācijas muzejs. Latvijas vēsture laikposmā no 1940. līdz 1991. gadam gan nacistiskās Vācijas, gan Padomju Savienības okupācijas laikā.

140 Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcija “Padomju gadi”. Šī ir plašākā 20.gs. 50.–80. gadu kultūrvēsturiskajam mantojumam veltītā ekspozīcija Baltijā – tā iekārtoja trijos stāvos, 1060 m² platībā.

Sigulda ir slavens pilsēta Gaujas Nacionālajā parkā ar daudziem tūrisma objektiem.

159 Mores kauju muzejs. Šeit 1944. gada rudenī notika kaujas starp padomju karaspēku un vācu armijas latviešu leģionu. Muzeja ekspozīcijā var apskatīt kaujas maketu un kartes, ieročus, apbalvojumus, karavīru formas tērpus un militāro tehniku.

158 Rakstnieces un vēsturnieces Melānijas Vanagas muzejs un Sibīrijas zemnīca. Videomateriāli par Sibīriju un par latviešu dzīvi izsūtījumā un zemnīca, kas ļauj iepazīt dzīves apstākļus Sibīrijā.

KUR PAĒST

- Safari parks “More” Morē
- Kafējnīca “Vilhelmīnes dzirnavas” Līgatnē
- Viesnīca “Zeit” Līgatnē
- Līgatnē www.visitligatne.lv/izgarso
- Siguldā www.tourism.sigulda.lv/lv/est/kafejnicas-un-krodzini/

NAKTSMĪTNES

- Viesnīca “Zeit” Līgatnē
- Viesu nams “Vilhelmīne” Līgatnē
- Viesu nams “More” Morē
- Brīvdienu māja “Jaunlūdmnieki” netālu no Mālpils
- Līgatnē www.visitligatne.lv/naktsmitnes

2. DIENA

MARŠRUTS:

Līgatne–Skajupe–Gulbene–Alūksne

APSKATES OBJEKTI:

Vēsturiskais Līgatnes papīrfabrikas ciemats.

155 Padomju slepenais bunkurs Līgatnē un padomju stila pusdienas bunkura ēdnīcā. Bunkurs bija paredzēts kā vieta, kur Padomju Latvijas valdības darbinieki varētu ilgstoši patverties kodol kara gadījumā. Bunkurs ir iekārtots 9 m zem zemes 2000 m² platībā, tam ir pilnīgi autonoma infrastruktūra, un ir saglabāties viss autentiskais aprikojums.

163 Padomju armijas raķešu bāze Zeltiņos. No 1961. līdz 1989. gadam tas bija īpaši slepens militārs objekts. Ekskursijas maršrutā ir angāri, raķešu palaišanas laukumi un bumbu patvertnes. Zeltiņu muzeja ekspozīcijā var iepazīt raķešu bāzes vēsturi.

164 Gulbenes dzelzceļa stacija. No Gulbenes dzelzceļa stacijas 1941. gadā tika deportēti gan civiliedzīvotāji, gan Lītenes vasaras nometnē arestēti Latvijas armijas virsnieki. Stacijā iekārtots interaktīvais centrs “Dzelzceļš un tvaiks”. Starp Gulbeni un Alūksni pa šaursliežu dzelzceļu kursē tā sauktais “bānītis”.

165 Lītenes armijas vasaras nometne. Šeit 1941. gadā Sarkanās armijas un NKVD vienības arestēja un nogalināja Latvijas bruņoto spēku virsniekus un karavīrus. Ir pieejama skatu platforma, var apskatīt demilitarizētu lielgabalu, un netālu Lītenes kapos atrodas memoriāls “Sāpju siena”.

162 Alūksnes muzejs. Ekspozīcija ir veltīta totalitārā režīma upuru piemiņai.

KUR PAĒST

- Vecgulbenes muiža Gulbenē
- Gulbenē www.visitgulbene.lv
- Alūksnē <https://visitaluksne.lv>

NAKTSMĪTNES UN VIETAS, KUR PAĒST

- Viesnīca “Benevilla” Alūksnē
- Viesnīca “Jolanta” Alūksnē
- Viesnīca “Bahnhofshotel” Alūksnē
- Brīvdienu māja “Duki” pie Lītenes
- Viesu nams “Bifites” netālu no Mālpils
- Viesu nams “Sapnīši” netālu no Zeltiņiem
- Ziemeļu muiža pie Alūksnes
- Alūksnē <https://visitaluksne.lv>

MARŠRUTS:

Alūksne–Hānja (Haanja)–Reuge (Rõuge)–Veru (Võru)–Tartu

APSKATES OBJEKTI:

Hānjas dabas parks. Lielais Munameģis ir Baltijas augstākais punkts (317 m virs jūras līmeņa). Apmeklētājiem ir atvērts skatu tornis.

Reuges pilsēta, pastaigas pa gleznaino Reuges senleju.

73 Vana-Veromä muzejs un mākslas galerija.

Ekspozīcijās apskatīta Igaunijas Republikas dibināšanas vēsture, Brīvības cīņas un svarīgākie abu pasaules karu notikumi Veru apriņķī, kā arī mežabrāļu vēsture Igaunijas dienvidu daļā.

66 Igaunijas Aviācijas muzejs. Muzeja kolekcija ietver 33 lidmašīnas un 5 helikopterus, kā arī pretgaisa aizsardzības ieročus un zeme-gaiss tipa raķetes, kas Igaunijā tika izvietotas padomju okupācijas laikā.

Ierašanās Tartu.

64 VDK kameru muzejs Tartu. Šajā ēkā atradās Iekšlietu Tautas komisariāta/VDK štābs. Mūsdienās dažas pagrabstāva kameras un aizturēšanas telpas ir tikušas atjaunotas un ir pieejamas apmeklētājiem.

63 Bijušais Rādi militārais lidlauks un Igaunijas Nacionālais muzejs. Pastaiga bijušās Rādi muižas teritorijā, kur 1940. gadā tika izveidota Krievijas gaisa bāze. Šeit 2016. gadā tika atklāta Igaunijas Nacionālā muzeja jaunā ēka. Arī pati ēka ir iespaidīga, jo muzejs ir kā lidlauka turpinājums – tā jumts slejas augšup un tiecas "bezgalīgajā visumā".

4. DIENA

MARŠRUTS:

Tartu–Valga–Seda–Valmiera–Rīga

APSKATES OBJEKTI:

70 Militārais tematiskais parks Valgā un aizsardzības līnija "Walk" pie Valgas. Muzeja ekspozīcija ir veltīta Igaunijas militārajai vēsturei un iekšējai drošībai. Var apskatīt militāros transportlīdzekļus, tanku un mežabrāļu bunkuru. Iepriekš piesakoties, iespējamas ekskursijas gida pavadībā un lāzertags.

72 Vācu karagūstekņu celtā Valgas dzelzceļa stacija. Dzelzceļa staciju būvēja vācu karagūstekņi. Tas ir viens no iespaidīgākajiem stalinisma arhitektūras paraugiem Igaunijā.

142 Valkas dzelzceļa stacija. Ap 1896./1897. gadu celto staciju padomju okupācijas laikā izmantoja, lai nogādātu Valkā ballistiskās raķetes.

141 Pazemes bunkuri Valkā. Atrodas Valkas centrā. Šeit 1953.–1989. gadā atradās stratēģisko raķešu rezerves sakaru punkts.

144 Sedas pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma (1953.–1990.) ekspozīcija un Stalīnisma arhitektūra. Seda ir Stalīna laika arhitektūras paraugs ar tās centrālo laukumu un staru veidā izkārtotām ielām. Sedas kultūras namā ir iekārtota pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma ekspozīcija.

Valmiera. Valmieras muzejs, Sv. Šimaņa baznīca, Valterkalns, pastaiga Vecpuišu parkā.

145 Memoriāls Otrā pasaules karā kritušajiem karavīriem. Memoriāls ir veltīts Otrā pasaules karā kritušajiem karavīriem un nacistiskā režīma upuriem.

KUR PAĒST

- Kafējnīca "Sinel" Valgas militārās tematikas parkā www.visitvalgavalka.com/project/cafe-sinel/
- Valkā/Valgā www.visit.valka.lv
- Strenčos www.visitstrenci.lv
- Valmierā www.visit.valmiera.lv

KUR PAĒST

- Kubija SPA restorāns Veru
- Kafējnīca "Suur Muna" Hānjā
- Restorāns "Andreas" Reugē
- Vīna saimniecība "Uue-Saaluse" netālu no Hānjas
- Krodziņš "Hämsa" pie Veru pilsētas
- Tartu <https://visittartu.com/eat-drink>
- Veru www.visitvoru.ee

NAKTSMĪTNES

Tartu www.visittartu.com/stay

Pa mežabrāļu pēdām Latvijā un Igaunijā

Ilgums: **6 dienas**
Reģions: Kurzeme, Vidzeme, Latvija–Tartu apriņķis Igaunijā

Maršruts: Rīga – Čevera bunkurs (Vandzenes meži) – Renda – Ugāle – Usma – Zlēkas – Kuldīga – Saldus – Īle – Rīga – Amata – Cēsis – Skujene – Vecpiebalga – Ineši – Madona – Lubāna – Vīlaka – Alūksne – Ape – Vastse-Roosa – Nursi – Veru – Pūtlī – Vastselīna – Sātse – Verska – Tartu

Vēsturiskais
laika posms:

3

Padomju okupācijas laikā, Otrajā pasaules karā un tūlīt pēc kara daudzi vīri Latvijā un Igaunijā nesamierinājās ar dzīvi okupācijas režīmā un vēlējās atjaunot savas valsts neatkarību. Viņi devās mežos, dzīvoja pašu uzbūvētās zemnīcās un rīkoja uzbrukumus padomju represīvajām iestādēm. Cilvēki cerēja, ka rietumu valstis nepieļaus padomju okupāciju, un ka drīz atkal Latvija un Igaunija būs neatkarīgas. Nacionālo partizānu cīņa turpinājās līdz 1950-to gadu beigām.

Ko pieredzēsiet: Liecības par pretošanās kustību padomju okupācijas režīmam, autentiski rekonstruēti nacionālo partizānu bunkuri un apmetnes, kauju un piemiņas vietas, nacionālo partizānu atmiņu stāstu ieraksti, vietējās vēstures zinātāju stāsti, iespēja nakšņot partizānu bunkurā.

1. DIENA

MARŠRUTS:

Rīga–Čevera bunkurs–Renda–Ugāle–Usma

APSKATES OBJEKTI:

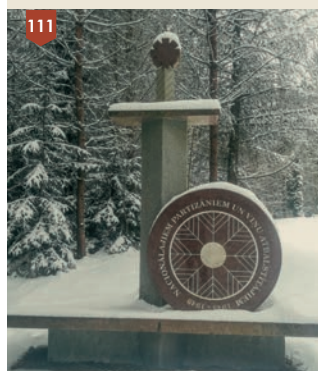
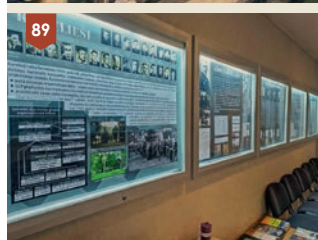
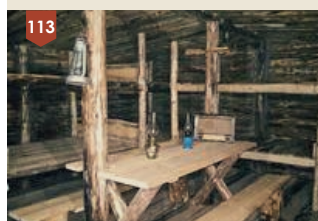
113 Pēteris Čevera nacionālo partizānu bunkurs. Atjaunotais Pēteris Čevera vadītās nacionāl-partizānu grupas bunkurs. Grupai 1950. gada 3. februārī uzbruka čekas karaspēks ar vairāk nekā 300 vīriem.

91 Nacionālās pretošanās kustības muzejs Rendā un partizānu kaujas piemiņas vieta.

Muzeja ekspozīcijās var iepazīt vairāk nekā 40 gadus ilgo Latvijas nacionālās pretošanās kustības vēsturi gan nacistiskās Vācijas, gan Padomju okupācijas laikā.

89 Rubenja bataljona muzejs. Ir pieejamas ekskursijas ar gidu muzejā, bunkurā un kaujas vietās.

90 Rubenja bataljona zemnīca un cīņu vietas. 1944. gada beigās notika kaujas starp vācu armijas vienībām un leitnanta Roberta Rubenja bataljonu – nacionālās armijas veidojumu, kas vēlējās atbrīvot Latviju gan no vācu, gan padomju okupācijas spēkiem.

KUR PAĒST

- Kafējnīca "Usmas Meži" netālu no Rendas
- Restorāns Usmas SPA viesnīcā un kempingā pie Usmas
- Kuldīgā

www.visitkuldiga.com/edinasana/

NAKSMĪTNES

- Kempings un brīvdienu mājas "Usmas Meži" netālu no Rendas
- Usmas SPA viesnīca un kempings pie Usmas
- Kuldīgā

www.visitkuldiga.com/naktsmitnes/

2. DIENA

MARŠRUTS:

Usma–Zlēkas–Kuldīga–Saldus–Īle–Rīga

APSKATES OBJEKTI:

Zlēku traģēdijas piemiņas vieta. Šeit 1944. gada decembrī Vācijas militārā policija nogalināja ap 160 vietējiem civiliedzīvotājiem.

Kuldīgas vecpilsēta, Kuldīgas novada muzejs.

Nacionālo partizānu piemiņas vieta Saldū.

111 Īles nacionālo partizānu bunkurs. Partizāni 1948. gada oktobrī ierīkoja bunkuru Īles mežos, kur viņi dzīvoja un īstenoja uzbrukumus padomju režīmam. Atjaunotais bunkurs ir atvērts apmeklētājiem.

KUR PAĒST

- Kafējnīca "Dzirnviņas" Bikstos
- Skrudas muižas restorāns Skrundā
- Kafējnīca "Magdalēna" Saldū
- Restorāns "Stikla pērliņu spēle" Saldū
- Alus bārs "Tērvete" Dobelē
- Krogs "Aitiņlauvas", A9 šosejas 22. km
- Krodziņš "4 Vēji" netālu no Lestenes
- Saldū turisms.saldus.lv/kur-doties/kur-paest/

NAKSMĪTNES

Rīgā www.liveriga.com

MARŠRUTS:

Rīga–Amata–Cēsis–Skujene–Vecpiebalga–Ineši–Madona

APSKATES OBJEKTI:

156 „Mežabrāļi” - nacionālo partizānu bunkurs.

Nacionālo partizānu ieroču un sadzīves priekšmetu ekspozīcija ar gida stāstījumu un mežabrāļu intervijām videoierakstos. Pikniks pie ugunsкура.

153 Vēsturiskā ekspozīcija “Sirdsapziņas uguns-kurs”.

Padomju īslaicīgās aizturēšanas centrā iekārtota izstāde stāsta par Latvijas okupāciju, un tur var apskatīt autentiska dizaina cietuma kameru.

160 Nacionālo partizānu zemnīca un piemiņas vieta Sērmūkšos.

Bunkurs tika atjaunots saskaņā ar vēstures liecībām, un tur iespējams pārņakšņot autentiskos apstākļos, piemēram, uz koka soliēm, apgaimei izmantojot petrolejas lampu.

161 Piebalgas novadpētniecības ekspozīcija Inešos.

Ekspozīcija ietver arī Otrā pasaules kara artefaktus, karavīru sadzīves priekšmetus, gaisa kuģu daļas, apbalvojumus un militārās kartes.

Vecpiebalgas pilsēta.

KUR PAĒST

- Kafējnīca “Sēda” Balvos
- Kafējnīca “Lāča ķepās” Balvos
- Balvos www.turisms.balvi.lv
- Kafējnīca “Pajumte” Alūksnē
- “Katrīnkrogs” Alūksnē
- Alūksnē www.visitaluksne.lv
- Kafējnīca “Krodziņš” Apē
- Restorāns “Andreas” Reugē
- Kubija SPA restorāns Veru
- Veru www.visitvoru.ee

NAKTSMĪTNES

Veru www.visitvoru.ee

KUR PAĒST

- Krodziņš “Pie dzimakmeņa” Ieriķos
- Kafējnīca “Melturi” netālu no Ieriķiem
- Kafējnīca “Ūdensroze” Vecpiebalgā
- Kafējnīcas “Stūrtis” un “Šlāgeris” Madonā
- Amata www.amata.lv
- Vecpiebalgā www.visitvecpiebalga.lv

NAKTSMĪTNES

- Viesu nams “Smeceres krogs” pie Madonas
- Viesu nams “Kučuru dzimnava” pie Madonas
- Viesu nams “Ezernieki” pie Lubānas
- Brīvdienu māja “Dzimnava” pie Vecpiebalgas
- Viesu nams “Abrienas” pie Madonas
- Madonā un tās apkaimē www.visitmadona.lv

MARŠRUTS:

Madona–Lubāna–Viļaka–Alūksne–Ape–Vastse–Roosa–Nursi–Veru (Vōru)

APSKATES OBJEKTI:

Cesvaines pils**168 Bronislavas Martuževas dzejas klēts.**

Izstāde, audio un video ieraksti par nacionālās pretošanās kustību un dzejnieces darbu, pagrīdes laikraksta izdošanu un nacionālo partizānu dzejoļu un dziesmu sacerēšanu.

169 Lubānas tūrisma un kultūrvēsturiskā mantojuma centrs.

166 Koka laipu taka un partizānu nometnes un piemiņas vieta Stompaku purvā. Partizānu apmetnē bija 24 pazemes bunkuri, baznīca un vairākas virszemes būves, un tur uzturējās ap 400 cilvēku. 1945. gada 2. maijā notika Stompaku kauja, kad apmetnei uzbruka VDK karaspēks.

167 Ekspozīcija “Abrenes istabas”.

Ekspozīcijā ir priekšmeti no Stompaku partizānu apmetnes un eksponāti, kas saistīti ar nacionālo partizānu kustību Latgales novadā.

80 Mežabrāļu (Metsavena) lauku māja.

Metsavena (mežabrāļu) lauku māja atrodas aptuveni 1,5 km attālumā no Igaunijas un Latvijas robežas. Tur var apskatīt mežabrāļu bunkuru, doties mežabrāļu pārgājienā un iepazīt bruņotās pretošanās kustības vēsturi pēc Otrā pasaules kara.

74 Mežabrāļu muzejstaba Nursi ciema centrā (ar netālo memoriālu un bunkura kopiju). Muzejstaba atrodas Nursi ciema centrā un ir veltīta vietējiem nacionālajiem partizāniem Otrā pasaules kara laikā.

MARŠRUTS:

Veru (Võru)–Pūtlī (Puutli)–Vastselīna–Sātse (Saatse)–Verska (Värskā)

APSKATES OBJEKTI:

73

Vana-Veromā muzejs un mākslas galerija.

Ekspozīcijā var iepazīt Veru apriņķa militāro vēsturi, kā arī apskatīt mežabrāļu bunkura kopiju.

Mežabrāļu piemineklis Pūtlī. Karā kritušajiem mežabrāļiem veltīts piemineklis un bunkurs Mutsu ciemā.

79

Mežabrāļu piemiņas vieta Vastselīnā. Kritušo mežabrāļu piemiņas vieta Vastselīnas kapsētā.**Vastselīnas ciems.**

78

Sātse Seto muzejs. Izstāde par Igaunijas-Krievijas robežu tiks atklāta 2022. gadā.

77

76

75

78

79

KUR PAĒST

- Vastselīnas pils krogs Vastselīnā
- Kafejnīca "Seto Tsāimaja" Verskā
- Ēdnīca "Näki Cafeteria" Verskas akvaparkā Verskā
- Mājas restorāns "Maagõkõnõ" (tikai ar iepriekšēju pieteikšanos) Sātse ciemā netālu no Igaunijas-Krievijas robežas

NAKTSMĪTNES

- Verskas sanatorija un akvaparks

MARŠRUTS:

Verska (Värskā)–Tartu

APSKATES OBJEKTI:

Verskas ciems un Verskas setu lauku muzejs

76

Verskas apmeklētāju centrs – Rēka māja.

Apmeklētāju centrā iekārtotā izstāde vēsta par Ziemeļu nometni un Igaunijas Brīvības cīņu notikumiem.

77

Ziemeļu nometne.**Bijušais militāro mācību centrs** atrodas Ersavas ezera krastā Verskā.

75

Brīvības cīņu piemineklis Petseri apriņķī.

Jaunākais Igaunijas Brīvības cīņu piemineklis. To atklāja 2020. gadā.

KUR PAĒST

- Kafejnīca "Seto Tsāimaja" Verskā
- Ēdnīca "Näki Cafeteria" Verskas akvaparkā

Militārais mantojums gar Dzelzs priekškaru. Maršruts ar automašīnu no Tallinas līdz Liepājai

Ilgums:

9 dienas

Reģions:

Rīga, Latvija–Tallina, Igaunija

Maršruts: Tallina – Paldiski – Spithami – Häpsalu – Rohukila – prāmis uz Vormsi – ar prāmi atpakaļ uz Rohukilu – Puise – Lihula – Lavasāre – Pērnavā – Ainaži – Saulkrasti – Carnikava – Mežgarciems – Rīga – Engure – Roja – Kolka – Mazirbe – Irbene – Oviši – Ventspils – Užava – Jūrmala – Pāvilosta – Akmeņrags – Liepāja – Rīga vai Tallina

Vēsturiskais
laika posms:

4

Padomju laikā valsts rietumu robežu veidoja Baltijas jūras piekraste. Robežu starp PSRS un rietumu valstīm dēvēja par Dzelzs Priekškaru, jo tas izolēja padomju valsti dzīvojošos no pārējās pasaules. Lielākā daļa visas piekrastes teritorijas gan Latvijā, gan Igaunijā padomju laikā bija slēgta, tur bija izvietotas armijas bāzes, krasta aizsardzības torņi un baterijas. Vietējiem iedzīvotājiem bija nepieciešamas īpašas atļaujas izbraukšanai un iebraukšanai. Neraugoties uz stingro apsardzi, nereti notika mēģinājumi šķērsot robežu un bēgt no PSRS uz rietumu valstīm. **Ko pieredzēsiet:** Muzeju ekspozīcijas un gidu stāstījumi, krasta apsardzes baterijas, sargtorņi un nocietinājumi, bijušās slēgtās teritorijas un armijas pilsētiņas, stāsti par dzīvi pierobežā un mēģinājumiem šķērsot Dzelzs Priekškara robežu.

1. DIENA

MARŠRUTS:

Tallina–Paldiski–Spithami–Häpsalu (Haapsalu)

APSKATES OBJEKTI:

4

Igaunijas Kara muzejs – ģenerāļa Laidonera muzejs. Muzeja pamatekspozīcijā var iepazīt Igaunijas militāro vēsturi – var uzzināt par kariem Igaunijas teritorijā un svešzemju kariem, kuros piedalījušies igauņi.

6

Hidroplānu osta. Muzejs iekārtots vēsturiskajā hidroplānu angārā, un tajā var apskatīt ap 200 oriģinālajiem eksponātiem.

9

Vīru viesnīca un VDK muzejs. Muzejā var iepazīt ko vairāk nekā tikai vienas viesnīcas un VDK vēsturi.

8

VDK ieslodzīto kameras Tallinā. Muzejs iekārtots bijušā Iekšlietu Tautas komisariāta un VDK štāba pagrabtelpās.

7

Patarei jūras cietoksnis. Komplekss tika atvērts 1840. gadā, un to pārtrauca izmantot kā cietoksnī. Igaunijas brīvvalsts, kā arī vācu un padomju okupācijas gados to izmantoja kā cietumu.

11

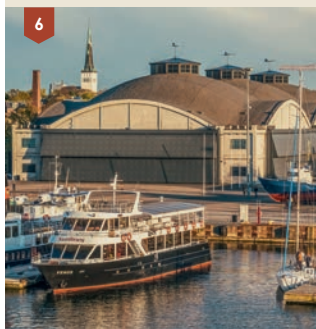
Okupācijas un brīvības muzejs “Vabamu”. Šajā 2003. gadā atklātajā privātajā muzejā var iepazīt Igaunijas vēsturi laika posmā no 1940. līdz 1991. gadam. Muzejs atsauc atmiņā nesenās vēstures stāstus, izceļot gan brīvības vērtību, gan tās trauslo dabu.

12

Paldiski – padomju laika slēgtā pilsēta. Paldiski ir bijusi nozīmīga ostas pilsēta un militārā apmetne kopš Lielā Ziemeļu kara laika.

15

Spithami radaru stacija. Militārajā priekšpostēnī var apskatīt divus lielus radaru uzkalnus un citu struktūru paliekas.

KUR PAĒST

• Krodziņš “Peetri Toll” Paldiskos

NAKTSMĪTNES UN
VIETAS, KUR PAĒST

• Häpsalu www.visithaapsalu.com

2. DIENA

MARŠRUTS:

Hāpsalu (Haapsalu)–Rohukila (Rohuküla)–prāmis uz Vormsi

APSKATES OBJEKTI:

Hāpsalu. Burvīga mazpilsēta ar šaurām ieliņām, nelielu rātsnamu un romantisku koka dzīvojamo apbūvi.

28

Hāpsalu Dzelzceļa un sakaru muzejs. Muzejs ir iekārtots bijušajā dzelzceļa stacijā, un tur var iepazīt Igaunijas dzelzceļa un citu sakaru līdzekļu attīstības vēsturi.

Prāmis uz Vormsi salu – 1 stunda.

27

Hullo robežsardzes priekšpostenis Vormsi salā. Padomju laika priekšpostenis uz Vormsi salas.

26

Brīvības cīņu pieminēklis Vormsi. Viens no nedaudziem Brīvības cīņu pieminēkļiem, kurš netika iznīcināts padomju okupācijas laikā.

KUR PAĒST

- Hāpsalu www.visithaapsalu.com

NAKTSMĪTNES UN VIETAS, KUR PAĒST

- Lauku saimniecība "Rumpo Mae" uz Vormsi salas

3. DIENA

MARŠRUTS:

Ar prāmi atpakaļ uz Rohukilu (Rohuküla)–Puisse–Lihula–Lavasāre (Lavassaare)–Pērnavā (Pärnu)

APSKATES OBJEKTI:

33

Piemineklis tiem, kuri 1944. gadā devās bēgļu gaitās pāri jūrai uz Zviedriju. Piemineklis godina masveida bēgšanu 1944. gada rudenī, kad aptuveni 80 000 cilvēku pārsvarā pāri jūrai devās bēgļu gaitās uz rietumiem, lai patvertos no tuvojošās Sarkanās armijas.

32

Pegari lūgšanu nams. Piemiņas plāksne lūgšanu namā godina Igaunijas Republikas valdības vēsturisko pēdējo sanāksmi, kas notika 1944. gada 22. septembrī.

46

Igaunijas Dzelzceļa muzejs Lavasārē. Šaursliežu dzelzceļa muzejs ar vairāk nekā 180 eksponātiem, ieskaitot piecas lokomotīves un dažādas tehnikas vienības. Lielākā daļa eksponātu apskatāma āra ekspozīcijā.

48

Igaunijas Republikas Neatkarības pasludināšanas pieminēklis. Piemineklis atrodas Neatkarības laukumā Pērnavas centrā un ir veltīts "Manifesta visiem Igaunijas iedzīvotājiem" pasludināšanai. Manifestu šeit pirmoreiz publiski nolasīja 1918. gada 23. februārī.

KUR PAĒST

- Kafējnīca "Sakste Maja" Lihulā
- Pērnavā www.visitparnu.com

28

33

46

128

4. DIENA

MARŠRUTS:

Pērnavā (Pärnu)–Ainaži–Saulkrasti–Carnikava–Mežgarciems–Rīga

APSKATES OBJEKTI:

128

Militāro divriteņu kolekcija Saulkrastu Velosipēdu muzejā. Kolekcija ietver tehniski un vēsturiski visinteresantākos Latvijā atrodamos velosipēdu eksemplārus. Ekspozīcijā ir arī militārām vajadzībām izmantotie velosipēdi.

Carnikava, apdzīvota vieta Vidzemes piekrastē.

127

Padomju armijas pilsētiņa Mežgarciemā. Bijusī Padomju pretgaisa aizsardzības spēku apmetne un bāze.

126

Krasta aizsardzības nocietinājumu komplekss Mangaļsalā. Plaša un unikāla nocietinājumu sistēma Latvijas galvaspilsētas Rīgas aizsargāšanai.

KUR PAĒST

- Restorāns "Pļavas" Ainažos
- Restorāns "Meke", A1 šosejas 51. km
- Krogs "Sidrabiņi" Jelgavkrastos
- Salacgrīvā www.visitsalacgriva.lv/lv/kur-paest/
- Saulkrastos www.visitsaulkrasti.lv/saulkrasti-kur-paest/
- Carnikavā www.tourism.carnikava.lv/en/catering

NAKTSMĪTNES

- Kempings "Leiputrija" www.leiputrija.com
- Rīgā www.liveriga.com

Diena Rīgā

APSKATES OBJEKTI:

131 Stūra mājas izstāde "Čekas vēsture Latvijā". Gida pavadībā var izstaigāt cietuma kameras muzeja pagrabā un apskatīt izstādi par VDK jeb čekas vēsturi Latvijā padomju okupācijas gados.

132 Latvijas Okupācijas muzejs. Latvijas vēsture laikposmā no 1940. līdz 1991. gadam gan nacistiskās Vācijas, gan Padomju Savienības okupācijas laikā.

133 Latvijas Kara muzejs. Lielākais militārās vēstures muzejs ar plašu un iespaidīgu eksponātu kolekciju.

134 1991. gada barikāžu muzejs. Pēc padomju OMON kaujinieku uzbrukuma Rīgai 1991. gada sākumā cilvēki no visas Latvijas sabrauca Rīgā un uzlēja barikādes ap stratēģiski svarīgiem objektiem, lai aizsargātu tos pret padomju spēkiem.

124 Komunistiskā terora upuru piemiņas vieta Torņakalnā. Veltīta to cilvēku atcerei, kurus pēc padomju varas pavēles 1941. gada jūnijā deportēja no Latvijas uz Sibīriju.

135 Rīgas geto un Latvijas holokausta muzejs.

123 Rīgas Aviācijas muzejs.

MARŠRUTS:

Rīga–Engure–Roja–Kolkā

APSKATES OBJEKTI:

Jūrmala, populāra kūrortpilsēta pie jūras 30 minūšu brauciena attālumā no Rīgas.

116 Somu jēgeru cīņu piemiņas vieta Klapkalnciemā. Memoriāls ierīkots vietā, kur atradās somu jēgeru pozīcijas Pirmā pasaules karā. Tā bija vācu armijas vienība ar somu brīvprātīgajiem.

112 Mēsruga bāka un krasta robežapsardze. Putnu vērošanas tornis, bāka un paliekas no ēkas, kur atradās liels, izvelkams prožektors, ko padomju robežsargi izmantoja jūras apgaismošanai.

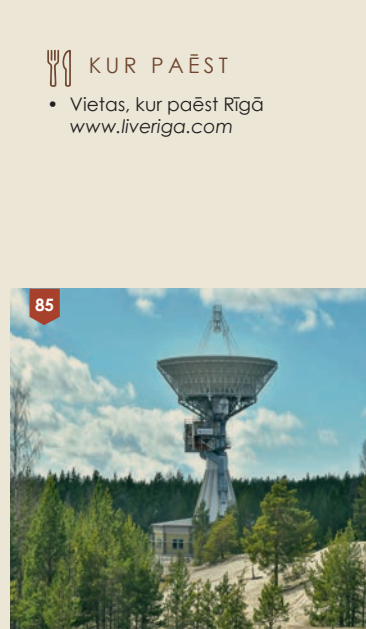
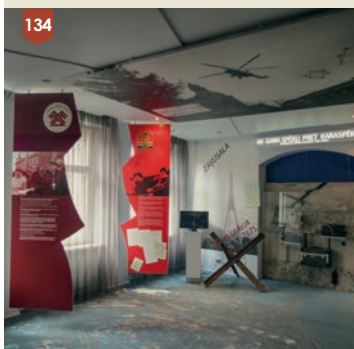
82 Atjaunotās vācu armijas zemnīcas kempingā "Melnis". Vietā, kur Otrā pasaules kara laikā atradās vācu armijas apmetne, tagad ir kempings, kas piedāvā nakšņot kempinga mājiņās, viesu namā un divās kara laika zemnīcu replikās.

KUR PAĒST

- Restorāns "Neptūns" Jūrmalā
- Zivju restorāns "Bermudas" Ragaciemā
- Restorāns "Kapteinis & Grants" Engurē
- Kafējnīca kempingā "Stieres" Upesgrīvā
- Restorāns "Otra puse" Rojā
- Restorāns kempingā "Melnis" Melnislā
- Kafējnīca viesnīcā "Zīriņi" Kolkā

NAKTSMĪTNES

- Kempings "Melnis" Melnislā
- Viesu nams "Vītolis" Kolkā
- Brīvdienu māja "Muini ūši" un "Piedāgi ūši" Kolkā
- Viesnīca "Zīriņi" Kolkā
- Kempings un viesu nams "Strautmaļi" Mazirbē

KUR PAĒST

- Vietas, kur paēst Rīgā www.liveriga.com

MARŠRUTS:

Kolkā–Mazirbē–Irbene–Oviši–Ventspils

APSKATES OBJEKTI:

Kolkasrags. Izteismīgākais zemesrags Latvijā, vietā, kur sastopas atklātās jūras un Rīgas jūras līča viļņi. Kolkas ciems padomju laikā bija slēgtā pierobežas zona, un vietējiem iedzīvotājiem tika izdotas speciālas atļaujas (propusk).

81 Mazirbes robežapsardzības tornis. Bijušais robežsardzes novērošanas tornis un krasta apsardzes ēkas paliekas.

85 Ventpils Starptautiskais Radioastronomijas centrs. Bijusī slepenā padomju militārās izlūkošanas stacija. Gida pavadībā var doties ekskursijā pa radio teleskopa torni un apskatīt izstādi par tā darbību padomju laikā.

84 Ovišu bāka un krasta robežapsardze. Senākā bāka Latvijā. Bākas muzejā ir viena no plašākajām navigācijas eksponātu kolekcijām. Skaidrā laikā no šejienes var redzēt Irbes bāku.

Ventspils, ostas pilsēta Latvijas ziemeļrietumos.

86 Šaursliežu dzelzceļa tvaika lokomotīve "Mazbānītis" Ventpils Piejūras brīvdabas muzejā. Mazbānītis pārstāv gan industriālo, gan militāro mantojumu, un to no 1916. līdz 1963. gadam izmantoja pasažieru un kravas pārvadājumiem.

87 Ventpils 46. krasta aizsardzības baterijas uguns koriģēšanas tornis. Otrā pasaules kara laikā no torņa ar lielgabaliem apšaudīja uzbrūkošos vācu torpēdkuterus. Tornis ir pieejams apmeklētājiem, un no āra platformas paveras skats uz jūru. Pieejamas ekskursijas ar gidu. Skenējot QR kodu, var noskatīties video animāciju par objekta vēsturi.

KUR PAĒST

- Kafējnīca "Dižjūra" Mazirbē (tika vasarā)
- Ventspilī www.visitventspils.com/lv/kur-paest/

NAKTSMĪTNES

- Viesnīca "Raibie logi" Ventspilī
- Viesnīca "Kupfernams" Ventspilī
- Viesu nams "40 Saules" Ventspilī
- Viesnīca "Jūras brīze" Ventspilī
- Ventspilī www.visitventspils.com/lv/kur-palikt/

MARŠRUTS:

Ventspils–Užava–Jūrkalne–Pāvilosta–
Akmeņrags–Liepāja

APSKATES OBJEKTI:

88

Užavas bāka. Uzbūvēta uz 28 m augstas kāpas. Otrā pasaules kara laikā šeit atradās vācu apsardzības pulka štābs ar vairākām krasta aizsardzības baterijām.

Jūrkalnes stāvkrasts ir viena no gleznainākajām Latvijas jūras piekrastes daļām, ar klusu, civilizācijas neskartu pludmali un līdz 20 metriem augstiem stāvkrašiem, kas tik labi ir saglabājušās, pateicoties Dzelzs priekškarām.

93

Padomju robežsardzes novērošanas tornis – skatu tornis Pāvilostā. Uz skatu platformas novietots 360 grādu leņķī grozāms sauszemes teleskops un trīs novērošanas kameras. Ziemā slēgts.

94

Pāvilostas novadpētniecības muzeja pastāvīgā ekspozīcija. Ekspozīcija "Pāvilosta zem Dzelzs priekškara".

95

Akmeņraga bāka. Iespaidīgs Dzelzs priekškara liecinieks. Bākas augstums ir 37 m, un tā atrodas vienā no kuģošanai bīstamākajām vietām Baltijas jūras piekrastē.

96

Memoriāls holokausta upuriem Liepājā. Menoras jeb septiņu žuburu svečtura formā veidotais memoriāls ir veltīts holokausta nogalināto vairāk nekā 3000 Liepājas ebreju piemiņai.

97

Ziemeļu forti Karostā. Ziemeļu forti ir slavenākā un vizuāli iespaidīgākā Liepājas cietokšņa sastāvdaļa. To vēsturiskais nosaukums ir Cietokšņa baterija Nr. 1.

KUR PAĒST

- Bārs un restorāns "Zaķu krogs" Jūrkalnē
- Bārs un restorāns "Pilsberģu krogs" Jūrkalnē
- Kafējnīca "Āķagals" Pāvilostā
- Kafējnīca "Laiva" Pāvilostā
- Liepājā www.liepaja.travel/est-un-izklaideties/kur-paest/?region=2

NAKTSMĪTNES

- Karostas cietums www.karostascietums.lv/nakts-cietuma/
- Liepājā www.liepaja.travel/planot/naktsmitnes/

MARŠRUTS:

Diena Liepājā

APSKATES OBJEKTI:

98

Ekskursija pa Liepājas militāro ostu – Karostu.

Karosta ir lielākā vēsturiskā militārā teritorija Baltijā un aizņem gandrīz vienu trešdaļu no visas Liepājas teritorijas. Maršrutā apskatāmie militārā mantojuma objekti: Ziemeļu mols un forti, Sv. Nikolaja pareizticīgo Jūras katedrāle, Oskara Kalpaka izgriežamais tilts, ūdenstornis, Karostas Redāns, divi uguns korģēšanas torņi.

99

Karostas cietums. Vienīgais bijušais militārais cietums Eiropā, kas ir atvērts tūristiem un piedāvā naktsmītnes. Cietuma ēdnīcā var nogaršot padomju pusdienas – tā ir unikāla iespēja pieredzēt autentisku padomju stila maltīti.

Liels pārobežu maršruts – militārais mantojums Latvijas un Igaunijas 100 neatkarības gados

Ilgums: **13 dienas**
Reģions: Latvija-Igaunija

Maršruts: Rīga – Tīreļi – Lestene – Kandava – Sable – Renda – Stēde – Dundaga – Irbene – Oviši – Ventpils – Užava – Jūrkalne – Pāvilosta – Akmeņrags – Liepāja – Skrunda – Saldus – Zvārde – Jelgava – Olaine – Rīga – Mangali – Carnikava – Pērnavā – Virtsu – Kuivastu – Kuresāre – Panga – prāmis uz Hījumā – prāmis uz Hāpsalu – Tallina – Hara – Rakvere – Sillamē – Vaivara – Narva – Avinurme – Mustvē – Jegeva – Tartu – Valga / Valka – Valmiera – Cēsis – Līgatne – More – Salaspils – Rīga

Vēsturiskais
laika posms:

Maršruts iepazīstina ar Latvijas un Igaunijas militāro mantojumu, kas radies vairāk kā 100 gadus ilgajā laika posmā no Pirmā pasaules kara līdz mūsdienām. Stāsts ir par to, kā Pirmā pasaules kara beigās radās abas valstis, kā tās nosargāja savu pastāvēšanu Neatkarības karos, kā abas valstis sagrāva Otrās pasaules karš, kādēj vairāk kā desmit gadus pēc kara nacionālie partizāni pretojās padomju okupācijas varai, un kā pēc gadu desmitiem ilgušās okupācijas neatkarība tika atjaunota.

Ko pieredzēsiet: Muzeju ekspozīcijas, kauju vietas, apmeklējumi bijušajās slēgtajās militārajās teritorijās, armijas bāzēs, kara tehnikas un ieroču ekspozīcijas, nacionālo partizānu bunkuri, vietējās vēstures zinātāju un gidu stāstījumi, atmiņu stāsti par pretošanos okupāciju režīmiem, piemiņas vietas, cilvēku ikdienas dzīve dažādu karu un okupāciju laikā.

MARŠRUTS:

Rīga–Tīreļi–Lestene–Kandava–Sable–Renda–Stēde–Dundaga

APSKATES OBJEKTI:

Ziemassvētku kauju muzejs un brīvdabas ekspozīcija.

Vieta, kur 1916. gadā notika Ziemassvētku kaujas starp Krievijas un Vācijas karaspēku. Piemiņas parkā var apmeklēt autentisku rekonstruētu bunkuru un daļu no vācu aizsardzības pirmās līnijas, muzeju un piemiņas vietu latviešu strēlniekiem Ložmetējkalnā, skatu torni, izstaigāt marķētu izziņas maršrutu un doties ekskursijā gida pavadībā.

Lestenes Brāļu kapi, piemiņas ekspozīcija un bunkurs.

Memoriāls Otrā pasaules karā kritušo latviešu leģionāru piemiņai. Ekspozīcija par kara laika notikumiem Lestē un leģionāru bunkurs.

Lestenes luterāņu baznīca. Vairāk nekā 300 gadus senā Lestenes baznīca bija viens no Kurzemes kauju epicentriem (1944.-1945.)

Sabiles pilsēta gleznainajā Abavas ielejā ir slavena ar vietējiem vīna un sidra ražotājiem.

Nacionālās pretošanās kustības muzejs Rendā.

Šajā apkaimē 1946. gadā norisinājās viena no lielākajām nacionālpazītāņu kaujām. Muzejā pieejama gida vadīta ekskursija par pretošanos okupācijas varām, rekonstruēti bunkuri un tranšejas.

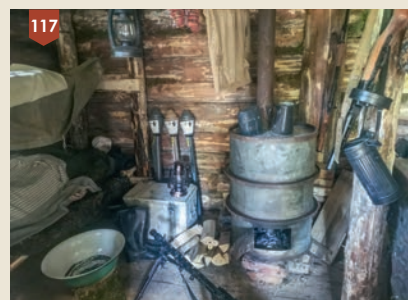
KUR PAĒST

- Krogs "Aitiņlauvas", A9 šosejas 22. km
- Kafējnīca "Plostkrogs" netālu no Sabiles
- Kalnmuīža pie Sabiles
- Kafējnīca "Zviedru cepure" pie Sabiles
- Kafējnīca "Pagrabiņš" Rendā
- Viesu nams "Pūpoli" Dundagā
- Bistro "Vecā pirts" Dundagā

NAKTSMĪTNES

- Viesu nams "Pūpoli" Dundagā

MARŠRUTS:

Dundaga–Irbene–Oviši–Ventspils

APSKATES OBJEKTI:

83

Padomju armijas automašīnu kolekcija.

Aizraujošs brauciens ar Padomju armijas kravas automašīnu uz militārajiem objektiem un tanku ceļiem grupām līdz 25 cilvēkiem. Pēc brauciena iespējams baudīt padomju stila vakariņās viesu nama "Pūpoli" kafējnīcā.

85

Ventspils Starptautiskais Radioastronomijas centrs.

Bijusī slepenā padomju militārās izlūkošanas stacija. Gida pavadībā var doties ekskursijā pa radio teleskopa torni un apskatīt izstādi par tā darbību padomju laikā.

84

Ovišu bāka un krasta robežapsardze. Senākā bāka Latvijā. Bākas muzejā ir viena no plašākajām navigācijas eksponātu kolekcijām. Skaidrā laikā no šejienes var redzēt Irbes bāku.

Ventspils, ostas pilsēta Latvijas ziemeļrietumos.

87

Ventspils 46. krasta aizsardzības baterijas uguns koriģēšanas tornis.

Otrā pasaules kara laikā no torņa ar liелgabaliem apšaudīja uzbrūkošos vācu torpēdkuterus. Tornis ir pieejams apmeklētājiem, un no āra platformas paveras skats uz jūru. Pieejamas ekskursijas ar gidu. Skenējot QR kodu, var noskatīties video animāciju par objekta vēsturi.

86

Šaursliežu dzelzceļa tvaika lokomotīve "Mazbānītis" Ventspils piejūras brīvdabas muzejā.

Mazbānītis pārstāv gan industriālo, gan militāro mantojumu, un to no 1916. līdz 1963. gadam izmantoja pasažieru un kravas pārvadājumiem.

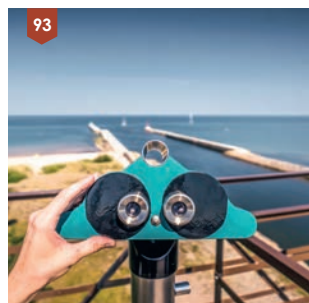
KUR PAĒST

- Kafējnīca "Dižjūra" Mazirbē (tika vasarā)
- Ventspilī www.visitventspils.com/lv/kur-paest/

NAKTSMĪTNES

- Viesnīca "Raibie logi" Ventspilī
- Viesnīca "Kupfernams" Ventspilī
- Viesu nams "40 Saules" Ventspilī
- Viesnīca "Jūras brīze" Ventspilī
- Ventspilī www.visitventspils.com/lv/kur-palikt/
- Kempings un viesu nams "Strautmalī" Mazirbē

93

97

KUR PAĒST

- Bārs un restorāns "Zaķu krogs" Jūrkalnē
- Bārs un restorāns "Pilsberģu krogs" Jūrkalnē
- Kafējnīca "Āķagals" Pāvilostā
- Kafējnīca "Laiva" Pāvilostā
- Liepājā www.liepaja.travel/est-un-izklaideties/kur-paest/

NAKTSMĪTNES

- Liepājā www.liepaja.travel/planot/naktsmitnes/
- Karostas cietums www.karostascietums.lv/nakts-cietuma/

84

83

86

MARŠRUTS:

Ventspils–Užava–Jūrkalne–Pāvilosta–Akmeņrags–Liepāja

APSKATES OBJEKTI:

88

Užavas bāka. Uzbūvēta uz 28 m augstas kāpas. Otrā pasaules kara laikā šeit atradās vācu apsardzības pulka štābs ar vairākām krasta aizsardzības baterijām.

Jūrkalnes stāvkrasts ir viena no gleznainākajām Latvijas jūras piekrastes daļām, ar klsu, civilizācijas neskartu pludmali un līdz 20 metriem augstiem stāvkrastiem, kas tik labi ir saglabājušās, pateicoties Dzelzs priekškarām.

93

Padomju robežsardzes novērošanas tornis – skatu tornis Pāvilostā.

Uz skatu platformas novietots 360 grādu lenķī grozāms sauszemes teleskops un trīs novērošanas kameras. Ziemā slēgts.

94

Padomju robežsardzes novērošanas tornis – skatu tornis Pāvilostā. Ekspozīcija "Pāvilosta zem Dzelzs priekškara".

95

Akmeņraga bāka. Iespaidīgs Dzelzs priekškara liecinieks. Bākas augstums ir 37 m, un tā atrodas vienā no kuģošanai bīstamākajām vietām Baltijas jūras piekrastē.

96

Memoriāls holokausta upuriem Liepājā.

Menoras jeb septiņu žuburu svečtura formā veidotais memoriāls ir veltīts holokausta nogalināto vairāk nekā 3000 Liepājas ebreju piemiņai.

97

Ziemeļu forti Karostā. Ziemeļu forti ir slavenākā un vizuāli iespaidīgākā Liepājas cietokšņa sastāvdaļa. To vēsturiskais nosaukums ir Cietokšņa baterija Nr. 1.

98

Ekskursija pa Liepājas militāro ostu – Karostu.

Karosta ir lielākā vēsturiskā militārā teritorija Baltijā un aizņem gandrīz vienu trešdaļu no visas Liepājas teritorijas. Maršrutā apskatāmie militārā mantojuma objekti: Ziemeļu mols un forti, Sv. Nikolaja pareizticīgo Jūras katedrāle, Oskara Kalpaka izgriežamais tilts, ūdenstornis, Karostas Redāns, divi uguns koriģēšanas torņi.

MARŠRUTS:

Liepāja–Skrunda–Saldus–Zvārde–Jelgava–
Olaine–Rīga

APSKATES OBJEKTI:

103 Deportāciju piemiņas vagoni – muzejs pie Skrudas stacijas. No šīs vietas padomju režīms 1941. un 1949. gadā izsūtīja uz Sibīriju 2916 civiliedzīvotājus. Ekspozīcijā ietilpst izsūtīto fotogrāfijas, vēstules, atmiņu stāsti un citi dokumenti.

104 Skrudas muižas ekspozīcija par Skrudas lokatoru un restorāns. Ekspozīcija par padomju militāro pilsētiņu un radiolokācijas staciju – nozīmīgu pretraķešu brīdināšanas sistēmu, kas atradās 5 km no Skrudas. Pēc krievu armijas izvešanas radiolokatoru 1995. gadā uzspīdzināja. Teritorija ir slēgta apmeklētājiem, un to var apskatīt no ārpusē.

105 Oskara Kalpaka muzejs un piemiņas vieta "Airītes". Ekspozīcija ir veltīta Latvijas pirmās neatkarīgās bruņoto spēku vienības – 1. latviešu atsevišķā bataljona – komandierim pulkvedim Oskaram Kalpakam. Iespējama ekskursija ar gidu. Ir pieejama arī militāri izglītojoša šķēršļu trase.

110 Padomju armijas mērķpoligons Zvārdē. Padomju armija šo teritoriju 24 400 ha platībā izmantoja kā militārās aviācijas mācību lauku. Apskates maršrutā ietilpst bijusī padomju bāze jeb tā sauktais "Oficiēru kurgāns", novērošanas tornis, saspridzinātas baznīcas drupas un kapsēta.

125 Olaines Vēstures un mākslas muzejs un Pirmā pasaules kara izziņas taka ar zemnīcu. Pirmā pasaules kara krievu karavīru zemnīca ir rekonstruēta vietā, kur atradās krievu armijas aizsardzības līnija. Apmeklētāji var apskatīt arī šaujamtorņa fragmentu un doties Pirmā pasaules kara vēstures izziņas maršrutā. Muzejā arī ir ekspozīcija par padomju okupācijas laiku Olainē.

KUR PAĒST

- Skrudas muižas restorāns Skrundā
- Kafējnīca "Magdalēna" Saldū
- Restorāns "Stikla pērtiņu spēle" Saldū
- Kafējnīca "Dzirnaviņas" Bikstos
- Alus bārs "Tērvete" Dobelē
- Jelgavā www.visit.jelgava.lv/lv/turisma-piedavajumi/kur-paest

NAKTSMĪTNES

- Rīgā www.liveriga.com

MARŠRUTS:

Rīga–Mangalji–Carnikava–Pērnava (Pārnu)

APSKATES OBJEKTI:

126 Krasta aizsardzības nocietinājumu komplekss Mangaļsalā. Plaša un unikāla nocietinājumu sistēma Latvijas galvaspilsētas Rīgas aizsargāšanai.

127 Padomju armijas pilsētiņa Mežgarciemā. Bijusī Padomju pretgaisa aizsardzības spēku apmetne un bāze.

129 Ādažu garnizona vēstures ekspozīcija. Lielākais militārais mācību poligons Baltijas valstīs, kura vēsture aizsākās pēc Pirmā pasaules kara.

128 Militāro divīziņu kolekcija Saulkrastu Velosipēdu muzejā. Kolekcija ietver tehniski un vēsturiski visinteresantākos Latvijā atrodamos velosipēdu eksemplārus. Ekspozīcijā ir arī militārām vajadzībām izmantotie velosipēdi.

49 Brīvības cīņu piemineklis Pērnāvā. Viens no iespaidīgākajiem Igaunijas Brīvības cīņu pieminekļiem atrodas Alevi kapsētā Pērnāvā, un to veidojis tēlnieks Amandus Ādamsons.

48 Igaunijas Republikas Neatkarības pasludināšanas piemineklis. Piemineklis atrodas Neatkarības laukumā Pērnavas centrā un ir veltīts "Manifesta visiem Igaunijas iedzīvotājiem" pasludināšanai. Manifestu šeit pirmoreiz publiski nolasīja 1918. gada 23. februārī.

KUR PAĒST

- Salacgrīvā www.visitsalacgriva.lv/lv/kur-paest/
- Saulkrastos www.visitsaulkrasti.lv/saulkrasti-kur-paest/
- Carnikavā www.tourism.carnikava.lv/en/catering
- Krogs "Sidrabīni" Jelgavkrastos
- Restorāns "Meke", A1 šosejas 51. km
- Restorāns "Pļavas" Ainažos
- Pērnāvā www.visitparnu.com

NAKTSMĪTNES

- Pērnāvā www.visitparnu.com

MARŠRUTS:

Pärnava (Pärnu)–Virtsu–Kuivastu–Kuresāre (Kuressaare)

APSKATES OBJEKTI:

- 46 Igaunijas Dzelzceļa muzejs Lavasārē.** Šaursliežu dzelzceļa muzejs ar vairāk nekā 180 eksponātiem, ieskaitot piecas lokomotīves un dažādas tehnikas vienības. Lielākā daļa eksponātu apskatāma āra ekspozīcijā.

Prāmis no Virtsu uz Kuivastu (brauciens ilgst ~30 min)

- 44 Pirmā pasaules kara tranšējas Veikes jūras šaurumā.** Skaidri saskatāmais Pirmā pasaules kara tranšēju fragments pie Veikes jūras šauruma atrodas blakus Kuivastu–Kuresāres šosejai netālu no tūristu iecienītajām Ēmu vējdzirnavām Muhu salā.

- 43 Sāremā Kara lietu muzejs.** Privātais muzejs tika izveidots 2007. gadā, un tā ekspozīciju veido muzeja dibinātāju privātās kolekcijas ar aptuveni 12 000 eksponātu.

- 37 Sāremā muzejs.** Muzejs iekārtots Kuresāres bīskapa pilī. Pastāvīgajā ekspozīcijā par Sāremā vēsturi ietilpst arī izstāde "Sāremā 1939–1949".

MARŠRUTS:

Kuresāre (Kuressaare)–Panga–Hijumā (Hiiumaa) sala

APSKATES OBJEKTI:

- 40 Māntē militārā bāze.** Militāro bāzi sāka celt 1940. gadā 350 karavīru izmītināšanai. Kompleksā ietilpst vairākas ēkas.

- 42 Servas Militārais muzejs, 43. krasta aizsardzības baterija Sārē.** Muzejs atrodas Servas pussalas galā un tika atvērts 2004. gadā. Ekspozīcijā var uzzināt par Otrā pasaules kara notikumiem Servē, padomju laiku un mūsdienu NATO militāro aprīkojumu.

Servas bāka.

- 36 Papisāres hidroplānu bāze.** Vēsturiskā hidroplānu osta ir kļuvusi par nozīmīgu tūrisma ostu, no kuras var nokļūt uz unikālo Vilsandi salu.

- 35 Jūras spēku sakaru stacija Undvā.** Betona barbeti, angāri un pārējās kompleksa daļas joprojām ir labā stāvoklī.

- 34 Militārā taka Pangā.** Divus kilometrus garā militārā pārgājienu taka ved gar Pangas stāvkraustu un dažādu militāro ēku drupām.

Prāmis uz Hijumā salu no Trīgi ostas (~1 stunda).

- 25 Hindu (Seru) 120 mm krasta aizsardzības baterija Nr. 34**

- 24 Tohvri (Hindu) 130 mm krasta aizsardzības baterija Nr. 44**

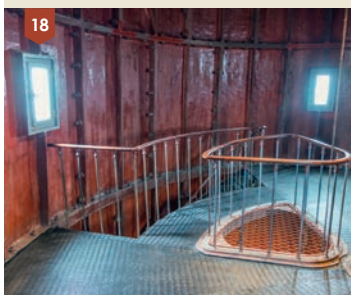
KUR PAĒST

- Restorāns "Sāre Paargu" Sērē
- Pangas vasaras kafejnīca Pangā
- Restorāns "Lest ja Lammas" Kasari ciemā Hijumā
- Krogs "Vetsi Talli" Kasari ciemā Hijumā
- Hijumā www.hiiumaa.ee

NAKTSMĪTNES

- "Kassari Puhkeskus" Kasari ciemā Hijumā
- Viesu nams "Dagen Haus" Orjaku, Hijumā
- Viesnīca "Lillia" Keinā, Hijumā
- Viesnīca "Löökes" Keinā, Hijumā
- Hijumā www.hiiumaa.ee/teenus/majutus/

KUR PAĒST

- Restorāns "Koost" Muhu salā
- Restorāns "Tuul" Muhu salā
- Muhu vīna saimniecība Muhu salā (tikai vasarā)
- Koguvass ostas restorāns Muhu salā (tikai vasarā)
- Muhu salā www.muhu.info
- Kafejnīca "Pritukas" Orisārē
- Krogs "Sadama Kõrts" Orisārē

NAKTSMĪTNES

- Kuresārē <https://visitsaaremaa.ee/en/>

MARŠRUTS:

Hijumā (Hiiumaa)–prāmis uz Hāpsalu (Haapsalu)–Tallina

APSKATES OBJEKTI:

- 23 Orjaku militārā osta.** Ostu bija iecerēts izmantot kā Krievijas Impērijas Jūras kara flotes torpēdu bāzi.

- 22 Ristnas krasta baterija, radaru stacija un bāka.** Ar četriem 130 mm lielgabaliem aprīkoto bateriju pabeidza celt 1940. gadā. Iespējams apskatīt divu lielgabalu pozīciju krāterus, parapetus (aizsargvaļņus) un bultskrūvju riņķus.

- 18 Tahkunas bāka.** Tahkunas bāka ir augstākā čuguna bāka Igaunijas piekrastē. Tā slejas 42,7 metrus virs jūras līmeņa.

- 20 Hijumā Militārais muzejs.** Šo privāto muzeju 2007. gadā izveidoja entuziastu grupa. Ekspozīcija ir veltīta 20. gadsimta militārajiem notikumiem Hijumā.

- 19 Krasta aizsardzības baterijas Tahkunā un Lehtmā.**

Prāmis atpakaļ uz sauszemi no Heltermā uz Rohukilu.**Hāpsalu.** Burvīga mazpilsēta ar šaurām ieliņām, nelielu rātsnamu un romantisku koka dzīvojamo apbūvi.

KUR PAĒST

- Restorāns "Roograhu" netālu no Kerdlas lidostas
- Restorāns "Ungro Resto" Sūrsadama ciemā (tikai vasarā)
- Kafejnīca "Kala ja Vörk" Kerdlā
- Bārs Orjaku ostā
- Hijumā www.hiiumaa.ee

MARŠRUTS:

Häpsalu (Haapsalu)–Tallina vai visa diena Tallinā

APSKATES OBJEKTI:

28

Häpsalu Dzelzceļa un sakaru muzejs. Muzejs ir iekārtots bijušajā dzelzceļa stacijā, un tur var iepazīt Igaunijas dzelzceļa un citu sakaru līdzekļu attīstības vēsturi.

4

Igaunijas Kara muzejs – ģenerāļa Laidonera muzejs. Muzeja pamatekspozīcijā var iepazīt Igaunijas militāro vēsturi – var uzzināt par kariem Igaunijas teritorijā un svešzemju kariem, kuros piedalījušies igauņi.

6

Hidroplānu osta. Muzejs iekārtots vēsturiskajā hidroplānu angārā, un tajā var apskatīt ap 200 oriģinālajiem eksponātiem.

9

Viru viesnīca un VDK muzejs. Muzejā var iepazīt ko vairāk nekā tikai vienas viesnīcas un VDK vēsturi.

8

VDK ieslodzīto kameras Tallinā. Muzejs iekārtots bijušā Iekšlietu Tautas komisariāta un VDK štāba pagrabtelpās.

7

Patarei jūras cietoksnis. Komplekss tika atvērts 1840. gadā, un to pārtrauca izmantot kā cietoksni. Igaunijas brīvvalsts, kā arī vācu un padomju okupācijas gados to izmantoja kā cietumu.

11

Okupācijas un brīvības muzejs "Vabamu". Šajā 2003. gadā atklātajā privātajā muzejā var iepazīt Igaunijas vēsturi laika posmā no 1940. līdz 1991. gadam. Muzejs atsauc atmiņā nesenās vēstures stāstus, izceļot gan brīvības vērtību, gan tās trauslo dabu.

MARŠRUTS:

Tallina–Hara–Rakvere–Sillamäe (Sillamäe)–Vaivara–Narva

APSKATES OBJEKTI:

1

Haras osta – vēsturiskā Haras zemūdeņu bāze. Vēsturiska zemūdeņu bāze un demagnetizēšanas stacija.

Rakveres pilsēta, slavena ar viduslaiku pili.

Sillamäe – bijusī slēgtā padomju pilsēta.

16

Sinimegedes (Zilo kalnu) kaujas memoriāls. Memoriāls 1944. gadā kaujās kritušajiem karavīriem.

17

Sinimegedes (Zilo kalnu) muzejs Vaivarā. Muzeja ekspozīcija ir veltīta 1944. gadā notikušajām kaujām pie Narvas upes un Zilajos kalnos.

Narva. Pils, bastioni, muzejs un promenāde.

KUR PAĒST

• Rakverē <https://rakvere.kovtp.ee/et/uldinfo>

NAKTSMĪTNES

- Narva-Jõesuu SPA un sanatorija Narvas-Jēsū kūrortpilsētā
- "Meresuu" SPA viesnīca Narvas-Jēsū kūrortpilsētā
- "Noorus" SPA viesnīca Narvas-Jēsū kūrortpilsētā

28

NAKSMĪTNES UN VIETAS, KUR PAĒST

- Tallinā www.visittallinn.ee

56

64

MARŠRUTS:

Narva–Avinurme–Mustvē (Mustvee)–Jegeva (Jõgeva)–Tartu

APSKATES OBJEKTI:

54

Avinurmes kaujas memoriāls. Memoriāls 1944. gadā notikušajai kaujai, kurā igauņiem padomju un vācu armijas rindās nācās cīnīties pret saviem tautiešiem.

55

Sērojošās jaunavas skulptūra. Otrā pasaules kara upuru masu kaps. Memoriāls cilvēkiem, kurus Otrā pasaules karā nonāvēja Mustvē, Peipusa ezera krastā.

56

Jegevas Militārais muzejs. Vietējie arheoloģiskie atradumi, militārās un civilās piemiņas lietas, plašs klāsts ar ieročiem, kā arī 1927. gada "Arsenal–Crossley" bruņumašīnas precīza replika, kuru muzeja darbinieki izpētīja un izveidoja 2018. gadā.

57

Muzejistaba pie Ledus laikmeta centra, kas veltīta igauņu brīvprātīgo pulkam Somijas armijā ("Somu zēni"). Muzejistaba veltīta igauņu brīvprātīgo pulkam, kas Otrā pasaules karā cīnījās Somijas bruņoto spēku sastāvā. Muzejs atrodas Sādjevies ezera dabas centrā Voremā ainavu aizsardzības zonā. Eksi ciemā var apmeklēt Ledus laikmeta centru.

64

VDK kameru muzejs Tartu. Šajā ēkā atradās Iekšlietu Tautas komisariāta/VDK štābs Tartu. Mūsdienās dažas pagrabstāva kameras un aizturēšanas telpas ir tikušas atjaunotas un ir pieejamas apmeklētājiem.

63

Bijušais Rādi militārais lidlauks. Pastaiga bijušās Rādi muižas teritorijā, kur 1940. gadā tika izveidota Krievijas gaisa bāze. Šeit 2016. gadā tika atklāta Igaunijas Nacionālā muzeja jaunā ēka. Arī pati ēka ir iespaidīga, jo muzejs ir kā lidlauka turpinājums – tā jumts slejas augšup un tiecas "bezgalīgajā visumā".

KUR PAĒST

- Koka meistardarbnīca Avinurmes koka klēī Avinurmē
- Kafējnīca "Peipsi Teemaja" Mustvē (vasarā)
- Veski viesu nama kafējnīca Kantkilas ciemā, pa ceļam no Mustvē uz Jegevu
- Kafējnīca "Juulamõisa" Jūlas ciemā, pa ceļam no Jegevas uz Tartu
- Tartu www.visittartu.com

MARŠRUTS:

Tartu-Valga / Valka-Valmiera

APSKATES OBJEKTI:

- 65 Jalaka prettanku līnija Tartu.** Prettanku tranšeja, kuru 1941. gada vasarā izraka gar Rīgas šoseju netālu no Tartu, lai pretotos vācu armijas uzbrukumam.
- 67 Brīvības cīņu pieminēklis Rengu.** Atrodas vēsturiskā Keveras krodziņa priekšā Rengu ciematā.
- 68 Paju kaujas piemiņas zīme.** Pieminēklis kaujai, kurā igauņi Brīvības cīņās ieguva kontroli pār Valgas pilsētu.
- 70 Militārais tematiskais parks Valgā un aizsardzības līnija "Walk" pie Valgas.** Muzeja ekspozīcija ir veltīta Igaunijas militārajai vēsturei un iekšējai drošībai. Var apskatīt militāros transportlīdzekļus, tanku un mežabrāļu bunkuru. Iepriekš piesakoties, iespējamas ekskursijas gida pavadībā un lāzertags.
- 72 Vācu karagūstekņu celtā Valgas dzelzceļa stacija.** Staciju būvēja vācu karagūstekņi. Tas ir viens no iespaidīgākajiem stalinisma arhitektūras paraugiem Igaunijā.
- 143 Ekspozīcija "Valka – Latvijas neatkarības šūpulis".** Ekspozīcija veidota kā stāsts par sabiedriski politiskajiem notikumiem Valkā no 1914. līdz 1920. gadam, kas veda līdz Latvijas neatkarībai.

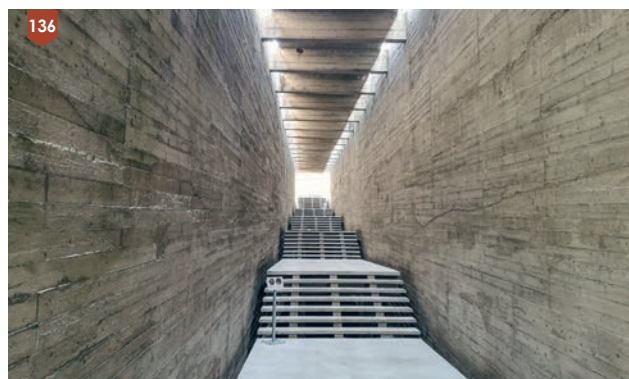
KUR PAĒST

- Elvā www.visitelva.com/eelista-kohalikku/
- Valkā/Valgā visit.valka.lv/lv/izgarso/edinasanas-uznemumi-valka
- Valmierā www.visit.valmiera.lv/lv/kur_paest/

NAKTSMĪTNES

- Valmierā un tās apkaimē www.visit.valmiera.lv/lv/kur_nakstot/

KUR PAĒST

- Viesu nams "Vilhelmīnes dzirnavas" Līgatnē
- Viesnīca "Zeit" Līgatnē
- Safari parks "More" Morē
- Cēsis www.turisms.cesis.lv/kur-paest-cesis/
- Līgatnē www.visitligatne.lv/izgarso

NAKTSMĪTNES

- Rīgā www.liveriga.com
- Viesu nams "Ārpus laika" Salaspilī

MARŠRUTS:

Valmiera-Cēsis-Līgatne-Morē-Salaspils-Rīga

APSKATES OBJEKTI:

Valmiera. Valmieras muzejs, Sv. Sīmaņa baznīca, Valterkalns, pastaiga Vecpuišu parkā.

145 Memoriāls Otrā pasaules karā kriušajiem karavīriem. Memoriāls ir veltīts Otrā pasaules karā kriušajiem karavīriem un nacistiskā režīma upuriem.

152 Cēsu Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcijas Jaunajā pilī. Muzeja ekspozīcijas ir veltītas Latvijas karogam, Cēsu rotai un Cēsu kaujām. Ir izveidota izlaušanās spēle "Cēsu kauju leģendas".

155 Padomju slepenais bunkurs Līgatnē un padomju stila pusdienas bunkura ēdnīcā.

Bunkurs bija paredzēts kā vieta, kur Padomju Latvijas valdības darbinieki varētu ilgstoši patverties kodolkara gadījumā. Bunkurs ir iekārtots 9 m zem zemes 2000 m² platībā, tam ir pilnīgi autonoma infrastruktūra, un ir saglabāties viss autentiskais aprīkojums.

159 Mores kauju muzejs. Šeit 1944. gada rudenī notika kaujas starp padomju karaspēku un vācu armijas latviešu leģionu. Muzeja ekspozīcijā var apskatīt kaujas maketu un kartes, ieročus, apbalvojumus, karavīru formas tērpus un militāro tehniku.

136 Salaspils memoriālais ansamblis. Memoriāls ir izveidots vietā, kur atradās nacionālsociālistiskās Vācijas paplašinātais policijas cietums (1941.–1945.). Pieminēkļa vārtu būvē ir iekārtota ekspozīcija.

Par projektu „Militārais mantojums”

Projekts EST-LAT156, 1.01.2020 - 31.12.2022

Igaunijas–Latvijas pārrobežu sadarbības programmas projekta „Militārais mantojums” ietvaros izveidots vienots Latvijas un Igaunijas militārā mantojuma tūrisma piedāvājums. Projekta ietvaros pilnveidotas un apmeklētājiem atvērtas militārā mantojuma vietas Latvijā un Igaunijā, kas liecina par abu valstu neatkarības iegūšanu un atjaunošanu laikā no Pirmā pasaules kara sākuma 1914. gadā līdz 1991. gadam.

PROJEKTA PARTNERI:

Latvijas Lauku tūrisma asociācija
„Lauku ceļotājs”
Vidzemes Tūrisma asociācija
Kurzemes plānošanas reģions
Saldus novada pašvaldība
Ventpils muzejs
Rīgas plānošanas reģions
Olaines Vēstures un mākslas muzejs
Ogres novada pašvaldība
Biedrība „Mores muzejs”
SIA „Sky Port”
Ādažu novada pašvaldība
SIA „Rehabilitācijas Centrs Līgatne”
Cēsu novada pašvaldība

Igaunijas Lauku tūrisma asociācija
Peipusa Pārrobežu sadarbības centrs
Hāpsalu un Lēnes muzeju fonds
Sāremā pašvaldība
Igaunijas Nacionālā mantojuma pārvalde
Lēnes-Nigulas pašvaldība
Sāremā Kara lietu muzejs
NVO “Panga Areng”
NVO Hījumā Militārās vēstures biedrība
Igaunijas Kara muzejs – Ģenerāļa
Laidonera muzejs
Setomā pašvaldība

Interreg
Estonia-Latvia
European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

Šī informācija atspoguļo autora viedokli. Programmas vadošā iestāde neatbild par tajā ietvertās informācijas iespējamo izmantošanu.

www.militarais.celotajs.lv (www.militaryheritagetourism.info)

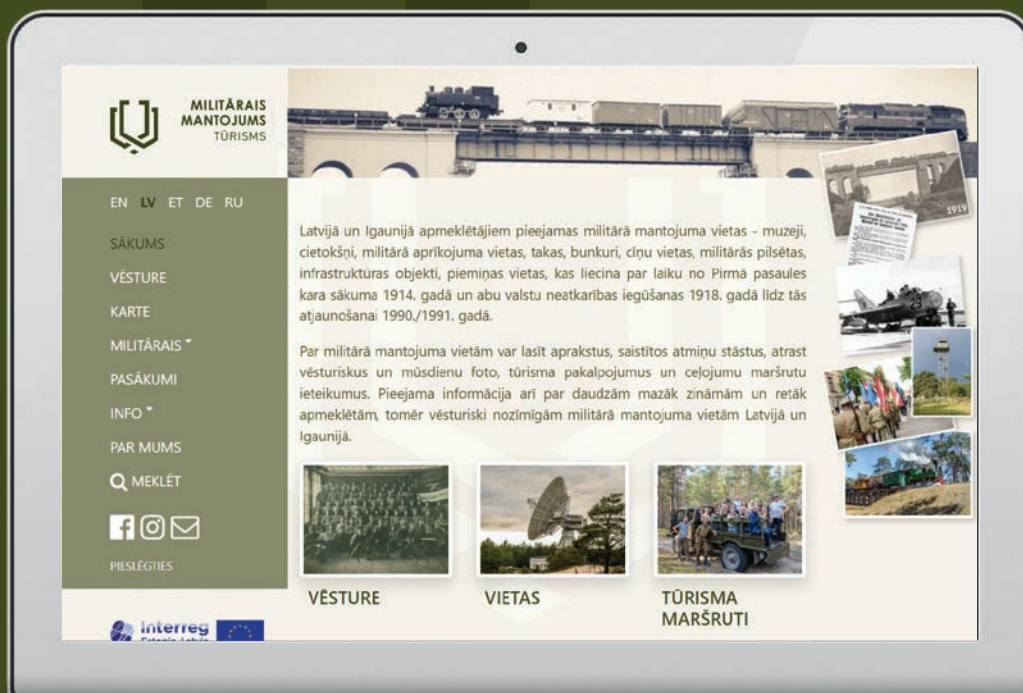
Vietnē atrodami apraksti, foto, GPS un kontaktinformācija vairāk kā 596 apmeklētājiem pieejamām militārā mantojuma vietām Latvijā un Igaunijā. Plašākai interesei un izpratnei par katras militārā mantojuma vietas nozīmi un notikumiem, ar ko tā saistīta – papildu informācija:

- vēstures posmi, tēmas, notikumi un personības
- paralēlo militārās vēstures norišu laika līnija Igaunijā un Latvijā
- personīgi atmiņu stāsti par vietām un notikumiem (> 200)
- vēsturiski un mūsdienu foto

Ērtākai ceļojuma plānošanai:

- 12 ceļojumu maršruti militārā mantojuma vietu apceļošanai
- interaktīva karte ar informāciju un saitēm uz militārā mantojuma vietām, maršrutiem
- militārā mantojuma vietu un vēsturiskās informācijas meklēšanas iespēja pēc vārda vai tā daļas, vēstures posma, valsts u.c.

Vietne ērti lietojama mobilajās ierīcēs.

MILITĀRĀ MANTOJUMA VIETAS:

MUZEJI	privātas kolekcijas, publiskas izstādes, muzeji
NOCIETINĀJUMI	piekrastes baterijas, cietokšņi, doti, dzoti, kaujas tranšejas
MILITĀRAIS APRĪKOJUMS	bumbvedēji, lielgabali, lidmašīnas, kuģi, tanki, vilcieni, vagoni, ieroči, armijas mašīnas un cita kara tehnika
TAKAS	vietēja mēroga pārgājienu takas starp objektiem
BUNKURI	nacionālo partizānu – mežabrāļu bunkuri, kas celti dzīvošanai mežā ilgāku laiku, nevis kaujas vajadzībām
CĪŅU VIETAS	lokālu un plašāka mēroga kauju un cīņu vietas, kauju teritorijas, konflikta zonas, pozīcijas, frontes līnijas
MILITĀRĀS PILSĒTAS	armijas bāzes, armijas pilsētiņas, paredzētas dzīvošanai armijas personālam
INFRASTRUKTŪRA	bākas, moli, dzelzceļa stacijas, barakas, lidlauki, sakaru punkti, tilti, militārām vajadzībām izmantotas slīmnīcas, robežsardzes punkti, novērošanas torņi, uguns koriģēšanas torņi, ūdenstorņi
PIEMIŅAS VIETAS	kapi, pēdējās atdusas vietas, piemiņas plāksnes/zīmes, skulptūras, piemiņas akmeņi, stēlas, piemiņas parki, pieminekļi

www.militarais.celotajs.lv
(www.militaryheritagetourism.info)

@militaryheritagetourism

ISBN 978-9934-606-24-3

9 789934 606243